COMITIA SAPIENTVM.

Michael Kamelski Decan Curat Latkoff

Scriptore

IOANNE INNOCENTIO PETRICIO,

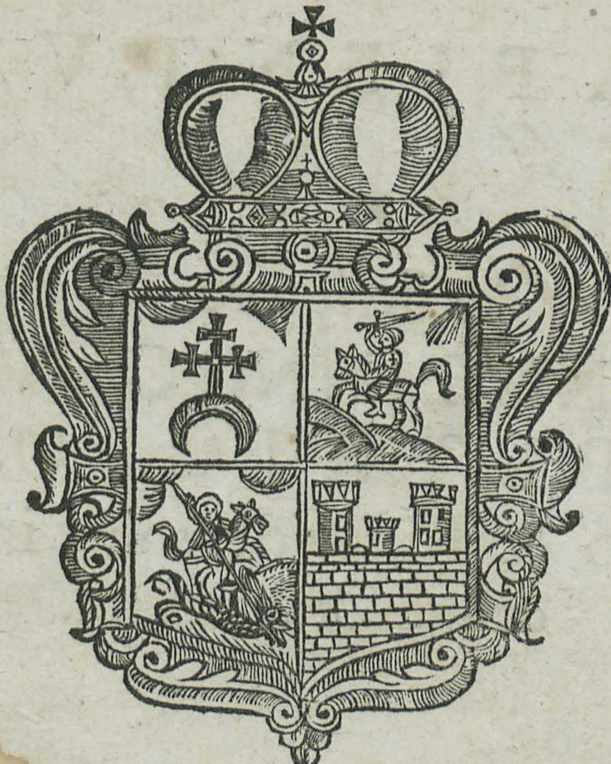
Medico & Historiographo in Academia Cracouiensi.

PARS PRIMA.

CRACOVIÆ,
Ex Officina Typographica Francisci Cæsarij,
ANNO DOMINI M. DC. XXVIII.

IN STEMMA.

G. D. Z.

C. C.

P. S.

Z. V. C.

BElligero premitur ſub quadrupedante Ceraſtes
Lunaq; ſydeream circinat orbe facem.
Namq; Ducum æthereo generi, & bellantibus armis,
Fulgurat hinc ſplendor, robur ab inde venit.

M. Jacobus Vitellius, Collega Maior.

Illmo Principi ac Domino,

D. GEORGIO DVCI IN ZBARAZ, CASTELLANO Cracouiensi:

PINSCENSI, SOCALIENSI, ZARNOVECENSI, VISLICENSI, &c. &c.

Capitaneo.

JOANNES JNNOCENTIVS PETRICIVS S. & F.

PRIMVM TE PRINCEPS JLLVSTRISSIME conueniunt, nomenq́ Tuum ad publicum fauorem deposcunt, quos hîc vides, Sapientes. Alij, didicimus experimento, quàm religiosè etiam à salutantibus adiri consueuistis, quàm multa obstantia, quàm magnam circa vos, quæ, licet vndiq́ pateatis, sæpè nos dimouet, habetis custodiam, in solâ amplitudine & splendore: hi, quanquam istud & quicquid ad se pertineret intellexe-

runt, non timuerunt tamen apud Te insolentiam vel repulsam. Absit PRINCEPS: *nullius hîc temeritas in Cynicorum erumpit superbiam, vt non æstimet Alexandrum, non perdit etiam in Sapientibus ius suum vestri reuerentia & respectus, sed cum vtroq; magnus immineres, nescio vtrum laudabilius fuerit, Fortunam in Te agnoscere, quam etiam in pessimis habet, veneratione, an Virtutem, quàm nisi in optimis præstat, fiduciâ & facilitate. Sunt quidem & illa, quibus vnumquenq; perstringis, luculenta testimonia Virtutis Tuæ, sunt caræ Tuæ merces, non nisi magnis meritorum pretiis à gentilibus Tuis Tibi, Teq; ipso comparatæ: Natalium splendor, in quo, quàm educatio, quàm hortator aliquis, quàm ipsum virtutis nomen cognitum Tibi fuisset, antè idoneus dignusq; maioribus, conscientiâ & indole fuisti: Opum amplitudo, in qua simili cum Deo munere, præter benè faciendum virtutesq; propagandum, nullam Tibi ad alia facultatem reliquisti: Nominis decus, quod iam multiplicatum gloriæ insignibus, illustrius Tuâ serie continuationeq; reddidisti: Senatoria dignitas, in quâ plena meritorum consecutione, principem statim primumq; locum obtinuisti: iam tot tituli, tot appellationes, quibus cælum nostrum repleuisti: hæc tamen omnia, quantumuis in Te*

mira-

miraremur, suspiceremus, in virtutibus reponeremus, liberè dicam, alia prætulimus; vnâ tantum causa: Fortunæ, quæ simul cum his aderat, verecundiâ. Minora, fatemur, &, si cum prioribus conferantur, inferiora erant, quæ nos ad Te inuitarunt, quæ adduxerunt, literæ, doctrina, eruditio, sine iactantia, fastu, vanitate; adhæc pari librâ mixta comitas cum grauitate, modestia cum potestate, simplicitas cum auctoritate, constans omnium æquabilitas, æquabilis omnium constantia: sed fuit quiddam in his, quod nobiscum consentiret, & seu naturâ seu affectu mitioribus & quasi familiarioribus dotibus addicti, virtutibus quidem Tuis prætulimus, sed non nisi alias virtutes. Peruenit tamen ex aliis ad alias veneratio, & sicut vbi vna virtus, ibi omnes adsunt, ita quem aliqua in Te honorem, eum omnes habent. Non est ingenij nostri illarum magnitudinem colligere, longamq́ replicando memoriam, merita cuiusq́ conuenienti comparatione connectere: literas, doctrinam, ipsam Tuam Prudentiam quanti fecimus, ex eo cognosces, quòd nulla sine hac virtus Tua stetit. Nolo ego referre, quoties illa exacerbatos in republica ciuium animos, atq́ in mutuas surgentes pernicies sedauit, quoties turbulentas minas, periculosas offensas, erumpentes seditionum faces extinxit, quoties eius opem respubli-

ca requisiuit, quoties consilium in ambiguis, medellam in rebus afflictis implorauit: nulla his magis adhuc, quàm sola prudentia laudatur. Debuisti hanc saltim in aliquo præstare nobis, vt dignitatem non habere modo sed etiam exercere, vt vel ne ideo Senator diceteris, quod tantùm fueris. At quantam Tu simul virtutum turbam hâc vnâ produxisti? Temperantiam, cum nulli commodo publico vtilitatiq́; priuatum sinum pandisti. Pietatem, cum Tuas offensas publicæ saluti remittendo, singulos, vniuersos, vel pro beneficio, quod sui muneris esse scirent, resumere libertatem, inuigilare publicis commodis, commoueri temporum vice, capessere afflictæ reipublicæ curas, exorare, hortari non remisisti. Constantiam, cum in nullius gratiæ, ostentatæq́; spei auctoramentum & sententiam pedibus transiuisti, neq; ad diuersissimam partem à Tuâ dignitate æquitateq́; recessisti. Fortitudinem, cum potius dicere quæ velles odiosum sed honestũ, quàm quæ nolles miserũ & turpe reputando, res his temporibus inter se dissociabiles, dignitatem libertatemq́; miscuisti. Vnde magnum quoq; Tibi his ciuium amorem, magnam fidem peperisti: vt quoquo vocares, Te alacres & securi sequerentur, quicquid suaderes, Tibi tàm propè parerent quàm Regi, tàm fiderent, quàm sibi. Non rationibus colligam quod experimentis proba-

tum est. An spes aliqua paulo ante fuit, amplissimam regni Curiam, circumuentam ancipiti hostium ciuiumq́ metu, cum inde armis, hinc discordiâ, quâ iam perire nihil sine vniuerso nobis poterat, agitaretur, ab aliquo expediri liberariq́ posse? Factum; cum diuinam prudentiam, hoc est; Tuam interposuisti. Amouisti haud mora intestinum malum, sustulisti pessimum exemplum, & quamuis hoc idem alij conarentur, Tibi tantùm obtemperatum est, Tu concordiam, Tu Comitia perfecisti. Itum in suffragia est, impetratum quod postulabatur, interq́ alia laudanda, deseruimus lucra, nobis seruauimus nostras messes, ac ne hostilibus vsibus anni exuberarent, clausimus apud nos, exterarum quoq́ gentium abundantiam vel famem. Vide PRINCEPS, in quot vias ab vna prudentiâ; in quot laudes progressus es; tantòq́ etiam illustriores, quantò excellentibus ingeniis, sæpius didicimus defuisse artes, quibus ciues regerent, quàm quibus hostes superarent. Sed num hostes quoq́ Tibi defuerunt? num arma? num ille idem in periculis animus? Parumne Te experti asperrimâ expeditione in Turcas ad Bussam fuimus? Vbi post castra, manus, equos, viros, constantiam, perseuerantiam, quid tandem habuimus, quo hostem vicimus, præter Teipsum? Quærebat iam ille pertæsus belli, aliquod di-

scessionis

ſceſſionis ſuæ pretium, contentus oppidi vnius, ſibi inſenſi inimiciq́ vltione, longâ contentione illud à nobis, quod Tuum erat, depoſcebat, Berſadam nominabat, Berſadam in conditionibus, in ſummâ pacis ponebat, flagitabat; nos quoq́ cum hoſte eandem à Te rogauimus, in neceſſitate attulimus, monſtrauimus, quâ vnâ tunc potuit redimi patria, hoſtis amoueri. Leue munus, quod libenter patriæ dares, erat, ſed quàm amplius in eo de fortitudine haberes, illo demonſtraſti, quod nemo à Te impetrauit. Excogitaſti ad noſtras preces aliud quiddam, quod pari in patriam pietate, impari nobiſcum mente virtuteq́ præſtares: antequam hoſtes, antequam nos ſenſiſſemus, ſperaſſemus, maximâ præcipitiq́ celeritate ad hoc miſſis equitibus, ipſe oppidum deuſſiſti, controuerſiamq́ & bellum flammis reſtinxiſti. Magnæ hæ PRINCEPS laudes ſunt, pulcherrimi fructus animi, conſilij, prudentiæ Tuæ. Neq́ hoc vnum tantum nobis experimentum, ſed aliud alio maius pulchriusq́ præſtitiſti. Vel illud adhuc cuiuſmodi eſt, cum regnum, fatis haud dubiè malè nobis cogitantibus, inopinatò ab omni parte agitatum ac perterritum, pro vitâ iam propè ſuâ ſaluteq́ extimuit? Hîc animos oculosq́ percellebant raptæ per perfidiam prouinciæ, immiſſus in interiora regni hoſtis, portus proditi, aperti aditus, agri, arces,

vrbes,

vrbes, homines, ſine prælio, ſine morâ, momento auerſi, capti, traditi: hîc nihil à nobis in iſta prouiſum paratumq́: hîc plures alij hoſtes, hîc ipſi vicini, palam aut occultè ad occaſionem infenſi paratiq́, Moſchi, Tartari, Turcæ, cæptum ſtatimq́ compoſitum cum Ferdinando Cæſare bellum, Mansfeldiani amiſſo Duce vagi, capiti iam Reipublicæ, Coronæ regiæ, è Sileſiâ proximoq́ imminentes. Si, quis tunc laborantibus ſuccurrit, quis opem manumq́ nobis porrexit, quæſiero: an non Tu, qui Te primum in Tua parte oppoſuiſti? Si, quis hoſtem exterruit, arma ei ex manibus excuſſit: an non Tu idem, qui Tuis pariter exſonuiſti, qui noſtra ſtrinxiſti? Ad Te tunc reſpeximus, Tibi obtemperauimus, ad Tuam vocem, auctoritatem, in Comitiola extra ordinem conuenimus, pecuniam obtulimus, arma, viros comparauimus, ad nomen, delectum reſpondimus, ipſi deniq́ in ferro, in excubiis fuimus. An hæc fruſtra, an in caſſum ſuſcepimus, iniuimus, fecimus, fatentur dolenter ij, qui nobis non crediderunt. Sentis verò iam PRINCEPS, *vt omnia, quæcunq́ continenter meditaris, quæcunq́ aggrediendo nobis exponis in lucem, ab altitudine animi à Tua prudentia proueniant, vt nihil ſe ab eâ diuelli ſeparariq́ permittat, vt quamcunq́ in Te virtutem ſumimus, ſequantur omnes, datâq́ per vnam viâ*

cætera

cæteræ mirabili ſocietate ad ſe inuicem coactæ, parem cum illâ agant triumphũ. Quamuis enim multiplicamus nomina virtutum, gradus inter eas facimus, non habent tamen illæ inter ſe diſcrimen, non numerum, niſi de noſtra infirmitate, ideoq; à nobis diuiſæ ſunt vt intelligantur, vt eligantur. Non exuerunt hîc PRINCEPS, non depoſuerunt Sapientes, virtutum Tuarum memoriam, reddent etiam Tibi, ſi vis, de ſua electione rationem. Quicquid in Prudentiâ Tuâ prætulerunt; admiratio eſt, quâ ſimul omnes in vnâ inuenerunt: quicquid in Prudentiam Tuam contulerunt, infirmitas eſt, quâ ſimul omnes capere non potuerunt: quicquid in Prudentiâ Tuâ laudauerunt, affectus eſt, quo ſimul omnes in vnâ amauerunt: quicquid in Prudentiâ Tuâ coluerunt, reuerentia eſt, qua ſimul omnes in vnâ honorauerunt: quicquid in Prudentia Tua præceperunt, fiducia eſt, quam ſibi ab vna in omnes congeſſerunt. Satis eſt PRINCEPS: annue vel hac vnâ Sapientibus, aſpira fauorem quem petunt, dexter volensq; inuocantibus adſis, iam illi, & per cæteras Tuas excelſas virtutes, pleniori ſe prædicatione inuehent, & à Tuis auſpiciis, per aliorum beneuolentiam inoffenſos agent curſus.

CO-

COMITIA SAPIENTVM

LECTORI MEO.

Propoſitum & ſcopus libelli.

CLARORVM Virorum non partem modò, & facta moreſq; poſteris tradere, ſed vultum etiam, ſermonem, habitum, totumq; quod viuentium fuerat à morte effingere vſitatum eſt. Meritò id ſane & perquam conuenienter. Nam nec deliteſcere poteſt imago, quam ad morum lineamenta nemo non intra ſe ſtatim concipit videtq;, & dicta factaque, quæ non quilibet potuit, conuenit vt non quemcunque, ſed ſuum referant autorem. Adhæc ſolæ non tantum aures efficiunt, & quamuis vtraq; ad animum via eſt, fortiùs tamen perueniunt, quæ animus non narrari ſibi tantùm putat, ſed exprimi, & oculis mentis oſtendi. Hinc illi apud ſcriptores Sapientum cætus, repræſentati per Sympoſia, ſolennes Cænas, Conuiuia: excogitatæ, quò ſuis ſe dictis ſententijſq; exercerent, Pa-

Occaſio ſcriptionis.

Dialogi &.

eorum iucunditas

læstræ, Scholæ, Academiæ. vbi nulla re vero dissimiles, videas inuicem moribus studijsq; coniunctos coire, gaudere congressu, officiosis vltro citroq; verbis colloqui, alia ex alijs inter eruditas voluptates mouere quæstionum capita, interdum sese mutuò lacessere, iocis decertare, acutè, festiuè, ambiguè, salibus, sensiculis, ludere, ducere, suspendere, vt inter tam seria, tam viua & spirantia, nescias quid mors in ipsos egisset. Cæpimus hîc vides, in simili quoq; ludo tabulas & stylum, non paria efficiendi arrogantiâ, verùm ludendi licentiâ.

in quam fertur libellus.

Libertate literarum

Nemini hæc libertas aut voluptas in literis negata, sed velut in instructissimo aliquo emporio hortóue, quicquid studij cuiusq; poscit affectio, positâ laboris mercede, auferre permissum. Quem licet hîc fortasse in cæteris videar lusisse perdidisseque, in eo saltem non vsquequaq; improbandum referam, conatus quantum potui, tàm assuescere optimis, quàm quod in alijs optimum erat, meum facere.

Imitatione optimorum

ex quibus cōcinnatum hoc opus

Nam statim profiteor, statim moneo, quicquid hîc est, ab alijs esse, sic scribendo temperatum, vt aut aperiam, quod aliquem dixisse non lateat, aut tegam, quod aliquem dixisse oporteat. Si dicto non credis, si diffidis, si dolum times, quàm aliquid præproperè ac iniquè pronunties, aut diem iudicij diffunde, quoad de quo dubitas liqueat, aut vadem comunem literatorum à me quoq; accipe:

Nihil

Nihil tam difficile, quin quærendo inuestigari possit. *Terentius in Heautonti.*
Quod si in eo me absolutum dimissumq;, ad aliud iudicium & quæsitores retrahis, quòd non simplici & aperta oratione, quicquid tradere propositum erat curatum est, quòd inductæ nubes & tenebræ, per quas videre intelligereq; quæ velim, nisi solus & vnus posim, quòd figmentis operimentisq; præfocata sepultaq; omnia. *Obscuritas excusatur* Primum, respondere ad ista possum, scitum illud Imperatoris Romani, *Rationem otij sui neminem reddere.* *iure,* Deinde, ad naturam prouocare, in qua nihil non serium, *naturâ,* & tamen obducta sunt omnia, plurimum lucis, & tenebras experimur. Quanquam cum libris illud quod cum amicis facere oportet, quos antequam perspicias noscasque, plurimum salis cum ijs priùs delingas necesse est. Neq; hîc adeò simulantur omnia, vt nihil intelligas, nihil videas, cum etiam more calculatorum, ingentes rerum summas sensusque, breuibus subductionibus collectos, hinc inde apposuerimus. *notis, quæ vbiq; additæ.* Cæterùm materia, vt fermè tales solent, vna non est, alibi, quod alicubi lectione compertum annotatumque, alibi mores, sermones, consilia, amores, varijs casibus euentibusq; mixtos, sub doctiorum sapientumq; æstimatione circumferens. *Materia libelli:* Vt agricolæ solent, in vno campo, non far, aut siliginem solùm, sed hordeum, fabam, variaq; legumina serere, sic ego, quæ meditatio, remisio, labor, otiumq; attulerat, plu- *Varietas,*

 ra

ra quasi semina spargo, vt colligam, quicquid seu quæstibus, seu cuicunq; vsui prouenerit. Inclinatior tamen ad posterius opus libellus est. Equidem scio, nullum iam hodie tanti opificium præ Politicis æstimari, in eo nullius non propè iam calamos & industriam consumi, ad illud sacrorum quoq; hominum studia, relictâ diuinarum rerum commentatione transferri, ibi sedulò occupari, cudere præcepta, subijcere consilia, monstrare artes, dominandi secreta, vtilitatum compendia, calliditatum diuerticula, ac vt Circe olim suis artibus solebat, homines in sues, vrsos, leonesq;, sic illi Principes suis præceptionibus, sæpè in monstra, inq; eam formam quam finxerint, pro arbitratu vertere transformareq;. Mihi non sub religione Politici scribenti, libertas erit alia. Sunt quoq; hîc artes, sunt præcepta, sunt exempla, sed saltuatim & breuibus scriptiunculis tradita comprehensaq;. Poteris hæc vndecunq; inceperis, vbicunq; desieris, & quasi à se discedentia legere, & quasi cohærentia. Sicut quidam lepusculis, capreisque, ac similibus feris, subiecta domibus ponunt viuaria, vt & in conspectu clausa venatio possidentes oblectaret oculos, & cum vsus epularum exigeret, feræ velut è cella promerentur: ita hic sententias, exempla, noua, antiqua, extera, domestica, in vnum cumulum congesta, ac velut vincta habes, vt nec laboriosum sit, quæ per autorum syluas latent, vno velut septo

potissimum politica

In hac quis labor recentiorum.

Quantum hic datura politicæ.

pto

pto clausa reperire, nec tædiosum, mixturâ quadam rerumq; varietate oblectantia, sæpiùs visenda conuenire. Si non singula animo tuo responderint, laudes voluntatem, ignoscas ingenio, memor illius Varronis, *Neq; in bona segete, nullum esse spicū nequam, neq; in mala non aliquod bonum.* Iudicia certè & censuras vt antè præuidi, ita antè remoueo. Erit qui aliquem posthabitū præpositumue, omissum neglectūq; à me deprehendat, iudicio & malitia negabo: dedi quos meminisse potui, in alijs si nomēclatores mei defecêre, quid hic meæ fraudis? Deinde, nequaquam dignitatis cuiusquam arbiter iudexúe, quod aliqui in cænis, idem in comitijs seruaui, nec paucis loca atq; fercula quædam opima primaque, cæteris vilia & minuta distribui, sed toris epulisq; positis, perinde omnes dignitate, cunctisq; rebus, ac mensâ æquaui. Etiamne sacros & profanos? etiamne religiosos cū gentilibus inquies? Etiam. Hospites enim tunc omnes & sapiētes atq; ad mensam cætumq; non ad arā notamq; recipio. At enim minùs seuera aliqua obijcies, & inter alios errores admissos quoq; amores? Vt augeam adhuc, agnosco culpā, amplector etiam, & errare quidē me sed cum summis viris fateor. Scripsēre plura doctissimi, grauissimi, sanctissimiq; homines, nec tamen polluerunt sanctitatem vitæ suæ, præsertim qui nec voluptatē cū Epicureis præceptis instruxerunt, nec à seueritate lætitiā omnē cum Stoicis exegerunt. Nos

Autoris rogatio & excusatio si peccatū aliquid

in enumeratione personarum

in earum ordine,

in religione & sanctitate

in amoribus.

Nam castum esse decet pium poetam. Ipsum, versiculos nihil necesse est. Catullus.

verò vt hæc etiam paucula refugiamus, sanctiores ipsis, seueriores erimus? vnde verò? Et sane, scriptis omnis gratia à varietate paratur; quæ nisi adsit, quantumuis sint illa iucunda & delectabilia, desinunt videri, vbi similia pariaq; esse quocunq; modo cæperunt. Deniq; vt semel omnibus occurram, non inficior me in hoc opere velut in itinere & peregrinatione, alibi assedisse, defecisse, alibi deflexisse, aberrauisse, obuijs & narrantibus accredidisse, vmbras arborum, fonticulorum amœnitatem, auræ refrigerationem, variasq; moras captauisse, multa seria derelictui habuisse. Profectò enim ista, concinnata potius in negotio, quàm in otio fuêre, Quæ qualiacunq; inueneris, memineris etiam eos, qui mortalium habiti sunt sapientissimi, multa quoq; potuisse, non omnia. Nam nec vastitatem immensæ tractationis de quacunq; re persequimur, & cum lectione quæsita stylo committimus, ea tantùm sumimus quæ exigit materia, non quæ rerum natura; in quarum altera pauca sunt, in altera omnia. Magnæ verò rei quantulumcunq; possidere esseq; participem, abundè semper pulchrum magnificumq; fuit, nec magis famam, vasta & ingentia artificum opera, quàm Homerus in nuce, nauis Myrmecidis, quam apicula pinnis abscondebat, paruaq; alia habuêre, siquidem nescio quo pacto, notæ sæpe fuerunt magnorum ingeniorum minima etiam compendia. Sed iam res quod habuêre ferant exordium.

Iterata deprecatio.

In verbosos & loquaces

Paruitas libelli non demit magnitudini ingenij.

Moni-

Monita à Cleante Philosopho dantur, ingredienti iter sapientiæ omnisq́ honesti.

Audiebam regionem esse, post tot sæcula, seu naturæ ingenio, alia alibi in orbe sorbentis inferentisq́;, seu curâ hominum, haud pridem ortam compertamúe. Hanc, supra alia rerum miracula maximè miram. Illic omnes sublimitates ingeniorum, omnes subtilitates artiũ, omnes cultus venustatesq́; literarum ingressis exhiberi vltroq́; patere. Inde velut ex aliquâ vrbium, quas in excelso lunaq́; esse & habitari putauit Colophonius Xenophanes, quicquid vspiam agerent, quicquid cuderent doctiores, perspicuè ac minutè videri obseruarique. Eandem ignauorum ignarorumq́; adeò impatientem, vt perinde illic, ac in Anglia lupi, in Scythia asini, in Æthiopia equi, nasci aut viuere diu inuecti possint. Quæ, aliaq́; plura multorum famâ fideq́; accepta, cum diutiùs pigeret non videre, iui, perueni ad ipsam. Regionem obiecti in circuitum montes, elataq́; in cælum & ardua aspectu quoque iuga claudebant. Quâ parte intercisa auulsaque cacumina, cæca omnia & obscurissimis tenebris nocteq́; suffusa, & viam, & visum contra tendentium supprimebant. Introitum tamen illâc esse frequentia affluentium, præstolantiumq́; vt ad limen fieri solet hominum indicabat. Nam & versos eò

Ingressus in allegoriam

Vrbes hominesq́; in luna esse quis putauit.

Quæ animalia certis in locis ægrè nascuntur habenturq́;.

Nemo tam rudis est vt

videri etiam velit

vultus oculosque, & omnes tanquam ad mortiferam viam animas aduertebam ſtantes,

Virg: lib. 6. Ænei:

Tendentesq; manus ripæ vlterioris amore.

Cocytum primò, venireq; cum cymba Charontem putabam. reſpexi: & quamuis per caliginem Cleanthem agnoui. Lucernam is manu tenebat, quâ langueſcentem in tenebris lucem ſubinde oleo affuſo reficiens, monſtrabat euntibus viam. Hanc ego quoq; ad illum magno niſu per turbam molitus, cum propius accedens, nauli loco præmium etiam offerrem, ille niſi conditione obligatum, me ducere poſſe negauit. Conditio erat, qualis aliquando de Eurydice Orpheo data. NE OMNINO RESPICEREM. Nec valde diſsimilem aliam, ſubſiliens in flammam lucernæ fulgor oculis ingerebat. Erat autem præceptum Pythagoræ, his verbis auroq; ad lychni oram ductum, PER EANDEM VIAM NE REVERTERE. Eò altius quiddam, quò pluribus ſententijs iuberetur ſuſpicatus, quæ ratio tam duras leges decretaq; in aduenientes cenſuiſſet, ſedulò Cleanthem interrogaui. Nempè, reſpondit ille, ipſe recti amor & virtutis ſtudium, à quibus iam defecit, quiſquis non timuit retrò reflecti aut reuerti. Non ſapientiæ modò, ſed omnis honeſti ſumma in eo eſt, ire nitique, & ſpectare id ſolum, ad quod accingeris. Nam nec profectum quiſquam in ijs inuenit, quæ poſt ſe relinquit, & dimiſſa ignauiæ voluptatiſq; via, eadem

Explicatio fabulæ de Eurydice & Orpheo

præcepti Pythagoræ.

Ad conſequēdam quamcunq; rem duo neceſſaria Amor & Labor.

dem facilitate ac consuetudine repetitur, quâ respicitur. Nemini licentia tuta fuit, nec quisquam ad magna peruenit, nisi qui se solicitè custodiuit. Multorum annorum Pythagoras obseruauit silentium, quo non linguæ taciturnitatē, quæ præclara quæq; edocet, sed affectuum in animo obstrepentium & cupiditatum compesceret clamores. Ampla & pretiosa quidam patrimonia, in vnum redacta proiecerunt in mare, quò calcatis vtilitatibus irent, pergerentq; ad virtutem sine omni respectu. Iucunditatem plurimi omnemq; indulgentiam, duris & asperis præfocarunt prorsusq; exegerunt ex animo, ne ex eâ, velut ex relicto cinere, latens quandoq; rediret resurgeretq; cupiditatum flamma. Nihilo mollius ad sapientiam ac ad virtutem peruenitur. Custodiendus quoque est animus, oculi, aures, insistendum cæptis, pergendum, quærendum secretum, silentium, fouendus iste manibus laboratus igniculus, fæcundus æterni alterius & illustris ignis, noctes ac tempora ad quietem & refectionem à naturâ data, in acerrimo labore & vigiliâ ducenda, tædium, fuligo, sudor lucubrationum bibendus. Cesit his quicunq;, aut ad blandiora respexit, iam sapientiæ possessione depulsus est. Hæc locutus, nihil postea abnuentem, solenni Philosophorum formulâ ad sapientiam initiauit SVSTINE & ABSTINE, statimque viam exorsus est. Quanquam præceptus iam labor, ipseque in-

Explicatio silentij imperati discipulis à Pythagora.

Philosophorū veterum austeritas.

Sententia in vtramq; fortunam vtilis Epicteti Philosophi.

grediendus solitudinis & tenebrarum horror, ad omnem patientiam animum durauerat, res tamen tristis experiendo fuit. Iter contortum, impeditum, varium, difficile, & non vnâ laborum serie properantibus inefficax; modo eminentium saxorum scruporumq; acuminibus asperum, alibi subtracto in profundum solo præceps abruptumque, alibi decliui descensu, aut vbi terra immaduerat, imbre roreue instabile, lubricum. Igitur varia etiam tetraq; luctatio fuit, vt quòquò ventum erat, offensare, titubare, cadere, resurgere, exstantia corripere, & iterum ab ipsis adminiculis labi, corruere. Nec lassitudinem morâ aut quiete lenire contigit, subinde Cleanthe admonente ingerenteque, REMISSIO EST ANIMI AMISSIO. Ita ægrè per viarum difficultates, continuamque ac velut æternam noctem, quam nec planè lucerna Cleanthis soluebat eluctatus, perueni tandem ad optatam regionem terramque. Mutata statim omnia, locusq; ipse beato ac felici aspectu, ita repentè permulsit animum, vt fatigationem susceptosq; labores, nouus hospes spectatorq; contemnerem.

Multa necesse est in discendo facias improbanda, vt efficias quod aliquãdo possit probari.

Dictum Masonij.

Regio sapientum, mores, opes, studia describuntur.

Cælum nullis nubibus nebulisue obductum, sed purum, serenum, & diurnæ lucis plenum, nunquam non in sole est. Aëris mira clementia, nullo noxio afflatu ingrauescens, & cum aliquo spiritu moue-

tur,

tur, ſæpius auras quàm ventos habet. Inde incolis ægritudo omnis ignota, languor, malaque ſenij. Multos videas, vix credibile dictu, diſpari ætate, diſsitiſque ſæculis natos, ignotos, velut æquales, in vno temporum ætatumque conſiſtere æuo, inuicem noſci, coire ad colloquia, Socratem cum Parmenide & Timæo, Paralum & Xantippum cum Protagora: iam Cottas, Lælios, Scipiones, inter quos aliquorum natiuitas, vix aliorum attigerat vitam. Regionis forma pulcherrima, & velut vnicum exemplum in vno loco gaudentis naturæ. Illic herbidi apriciq; colles, inde florida prata campique, iuxtà, nemora ſyluæque, iam fonticuli & ſtrepentes riui, eo proſpectu varietateque, vt his modo illa, modo hæc ſola, interdum ſimul omnia, gratiſsimâ mixturâ lætentur. Quicquid eſt quo vita carere non debeat, nuſquam eſt præſtantius. Nihil otioſum, nihil ſterile videas, ſed terram vbique grauidam, quicquid deſideres pleno gremio fundentem. Montes quoque in ea excelſi, non niuibus horridi incultique, ſed Muſis dilecti habitatiq;, virentes in imo lucis pubentibus, in ſublimi ſuſtinentes nemora nutantia. Celeberrimi ſunt Parnaſſus, Helicon, Pierius, Cithæron. Sub ijs ſpecus ſunt antraque: in his quod ſubire vetet nihil horribile, ſed amænæ vmbræ & opaca ſuaue reſonantia. Inter alia nobiliſsimum Corycium antrum, reſponſis & oraculis Muſarum memorandum.

Fingendi licentia quam & nos ſecuti.

Dialogi Platonis, Ciceronis.

Muſarum montes

fontes etiam, à quibus Poetæ Musas ad ferendam opē suis carminibus euocare consueuerunt.

dum. Exiliunt propè adhærentq; inclyti fontes, Hippocrene, Libetra, Pimpla, Castalius, & totam sinuoso alueo terram lambens perfundensq; Hilissus fluuius. Aquæ vbique ita limpidæ & perspicuæ, vt & arbores ex ripis alueorum margineſq;, & relucentes in fundo calculos, aut quicquid mersum suspensumue, propriâ imagine reddant annumerentque. In ijs prout otium lusuſque solicitat, natare, lauari, perfundi Musis mos est. Imminent littoribus villæ vicique, qui vmbrosis nemoribus septi Academias, Lycea, Porticus, Exedras, quæq; sibi suisq; vsibus sapientes construxêre continent. Hæc est regio Musis literisq; sacra, hæc facies, hic visus eius.

Mores sapientum.

Probitas.

Cæterum quod rarum & par miraculo est, in tantâ naturæ luxuriâ propè paratâ peccantibus, summa incolarum frugalitas, summa continentia, summa æquitas, nec vlli corrupti mores. Sunt etiam quibus adeò contumax, & velut sui ostentatrix est patientia, vt inter prima reputent vltro tristissima subire ijsq; non lassari. Hac constantiâ in virtutibus durati, magnam sibi libertatem fecerunt. Non regem aliquem aut leges vt rectè faciant, sed quod optimum in vita, se quisq; timet. Virtutes alter alterius tantò impensiùs amat æstimatque, quantò maioribus ipse abundat. Ad sapientiam, vix vlli peruenire, qui se peruenisse credit, contingit. Pretiosissimum inter cætera putant, intelligere quenq;

Amor.

Sensus humilis.

nescire

nescire se quod nesciat, & cupere quod ignorat, addiscere. Hinc salutem inuicem precaturi adscripturique, non *Salue Valeue*, sed NOSCE TE IPSVM vsurpant. Ipsi nihil inter se simulatum habent, nihil fictum; astu vacui, à fraude, affectatione, fuco, auersi, à pretio incorrupti, simplices, sinceri, nudis affectibus. Arrogantia in omnem vitam infamis apud eos & probrosa est. Recte factorum mercedem perfecti in conscientia ponunt, minus perfecti in gloria. Nec tamen hæc ex toto etiam ab ijs qui contemptum eius profitentur, abijcitur. Gaudent plurimum æmulatione, quæ bene incipiens quanquam in aliquibus ad inuidiam latenter serpit, tamen quandiu virtutum causa est, toleratur.

Salutatio. *Simplicitas. Candor.* *Modestia.* *Æmulatio.*

Opulentiam eorum haud equidem inter magna ponerem, nisi eam sua cuique virtus æstimatioq; digna quæ noscatur pareret. Omnis eorum quæstus ex ingenio & eruditione est. Beatiorem hunc putant, quàm si ingemant agris, terram scrutentur, expectent annos, mercimonia exerceant, atq; fortunas, seu subditorum lacrymis sudoreque, seu propriâ solicitudine, spe, metuue cumulent. Fidem propè excedentia videre contigit ingeniorum pretia. Viginti talentis vnam orationem vendidit Isocrates. Aristotelis & Theophrasti libri, diu in terra seruati atq; etiam à tineis corrupti ingenti argento ab Appellicone Teio empti sunt. Pro pauculis Speusippi libris tria talenta annumerauit deditque

Diuitiæ sapientum. *Quæstus ipsorum* *hoc est, aureorum duodecim millibus,*

hoc est mille octuaginta aureis, *hoc est decem aureorum millibus.*

ditque Aristoteles. Plato tres Philolai Pythagorici libros, decem millibus denariorum mercatus est. A Plinio seniore collectanea, Largius Licinius priuatus homo CCCC. millibus nummûm licitari si venderet ausus est, & Plinius tanti adhuc addicere noluit. Vnde ingentium apud eos opum coniectatio est. Nec suâ tantum industriâ ditescunt, sed expetuntur vltro, ornantur, locupletantur à principibus, qui & sibi eos in clientes parant, & à literis ipsorum laudem, quæ opibus, regnis, voluptatibus superstes sit, emunt. Magna hæc mutuaque felicitas, & cui principes fauent, & cui docti fauentes. Nam omnes omnium virtutes tantæ sunt, quantas videri eas volunt eorum ingenia, qui vniuscuiusque facta describunt, comparentq; tanti principes in suis virtutibus, quanti ipsi scriptores fuerint in suis ingenijs. Sic & præmia illic abundant, & opera vitæ. Innumerabilia in hac reputatione subeunt principum munificentiæ exempla, si quis persequi velit omnia. Vt eo quoque documento honor & diuitiæ literarum constent, paucissima pono. Octauia Augusti soror, Virgilio Poëtæ, Æneidis suæ libros recitanti, pro versibus in quibus dolore & sensibus confusa, ob memoriam Marcelli filij, morte sibi erepti, defecit, dena sestertia pro singulis numerari iussit. Erant autem versus vnus & viginti, inde initium capientes

Liberalitas in eos principum

Quantum possint Historici.

Virgilius paucis versibus supra quinque millia aureorum meruit.

lib. 6. in fine

Heu miserande puer si qua fata aspera rumpas
Tu Marcellus eris.

Vespa-

Vespasianus Rhetoribus tàm Latinis quàm Græcis, cuique centena millia assignauit, quantum hodie in vniuersum literatorum genus vix aliquis erogaret. Lysander, ob pauculos versus, Antilocho Poëtæ pileum argento impleuit. Nec recentiori æuo sua pretia literas deseruêre. Laurentius Valla cum Herodotum, Thucydidem, Polybium primus Romanâ linguâ loqui docuisset, ingentibus à Nicolao Quinto Pontifice præmijs donisque cumulatus est. hic ipse ab eodem aliquando interrogatus, cur tanto studio Græcas literas disceret, senex iam & in Latinis consummatus: Vt duplicem, respondit, abs te Pontifex mercedem accipiam. Senatus P.q; Venetus, carminis elegantia oblectatus, Sannazario Poëtæ, pro singulis versibus, singulos centenos aureos liberaliter donauit. Ponam carmen dignum legi.

hoc est, duo millia & quingentos aureos

Qui primùm & quando cœpere libros Græcos in Latinum vertere

Viderat Adriacis Venetam Neptunus in vndis
Stare vrbem, & toto ponere iura mari:
Nunc mihi Tarpeias quantumuis Iuppiter arces
Obijce, & illa tui mœnia Martis ait.
Si pelago Tybrim præfers, Vrbem aspice vtramq;:
Illam homines dices, hanc posuisse deos.

Sannazarius à Senatu Veneto pro sex versibus aureos accepit sexcentos.

Verum sunt quidem hæc opulentiæ sapientum ampla testimonia, sed virtutis ipsorum opera adhuc maiora. Non inde cuiquam sui pretium, non pristinæ vitæ obliuio, non adulatio adhæret. Sicut in comparandis diuitijs omni solicitudine, sic in possidendis, vitijs nostris carent. In aliquos etiam

Temperantia sapientum

nulla

nulla sunt præmia, & multi tamen, non alio præmio, quàm de alijs bene merendi, in eâ, in quâ ingenio valent, persistunt curâ.

Encyclopædia veterum.

Olim integram & diu plenam, Virtute animi & & Vocis vsu claudebant profitebanturque sapientiam. Hic apud illos fuit absolutus circulus orbisq; doctrinæ, hic perfectus globus omnium scientiarum, hic concentus harmoniaque concordantium inter se disciplinarum. Nam cum duo tantum aduerterent, quæ homo supra cætera animalia maxima accepit, Animum & Orationem, nullum doctrinæ genus, nullam in qualibet facultate cognitionē, nullam scientiam esse putauerunt, quæ non aliquo nexu fideque alicui ex his coniuncta addictaq; esset. Igitur vtraq; quemadmodū iuncta naturâ, sic apud eos professione & officio manebant colligata copulataque. Nunc scissum est istud doctrinæ corpus, disciplinæq; in membra diductæ, plurimæ iam factæ sunt. In partitione pænè sine modo, nemo ipsarum, nemo præceptorum, & in quam quisque eat inducatue alios, ineat computationem. præcipua quæ de ijs annotauerim referre non pigebit. Ergo & sequentium nunc nemo non, omnem artium & disciplinarum velut fætum, à Virtute animi & Vocis vsu edi procreariq; cum prioribus consentit profiteturque. Nemo non etiā peramplum magnificumq; putat, vniuersum doctrinæ corpus, ex omni varietate doctrinarū compositum ab vno

Duo fomenta & principia scientiarum.

homine

homine teneri poſsiderique. Sed cum paulatim exoleſcere marceſcereq; primitiuam in ſe ingeniorum fæcunditatem, audaciamq; priſtinam & laboris patientiam deficere ſenſiſſent, tantæ moli impares, quod vnum fuerat, in partes digeſſêre, atq; portionibus excolere, quam quisq; ſuo ingenio ſepoſuiſſet, cæperunt. Hinc quoq; cæpit artium numerus, vt multi inanis gloriæ cupidi, quò ſubtiliùs & numeroſiùs aliquid diuiſiſſent, hòc ſe feliciori ingenio crederent. Hinc inter conſcios ſuæ infirmitatis orta diffidentia verecundiaque, vt aliqui mutato nomine, in poſterum non Sapientes ſe, verùm Philoſophos & ſapientiæ ſtudioſos vocari permitterent. Hinc Academiæ inductæ, in quibus, vt quod nemo amplius vnus poterat affectabatque, ita vniuerſa doctrinæ ſumma, ne periret, inter Doctores viritim diſtributa, in cætu ſaltem profitentium cuſtodiretur retinereturque. Igitur ex tanto diſciplinarum numero, cum ſeorſim vnusquisq; ſibi aliquã, opportunâ deriuatione ſecerneret, duplicem Virtutem animi ſtatuerunt, Appetendi vnam, alteram Cognoſcendi. Qui ad poſteriorem, & ſolius veritatis ac intelligentiæ profeſsionem ſe contulerunt, tres in hâc ipſâ ſibi, velut progreſsiones quaſdam & gradus, quibus animum ad perfectæ veritatis cognitionem perducerent, conſtruxerunt. Mathematicam, Phyſicam, & Metaphyſicam. In Mathematicâ rerum viſibilium formas viſibiles contemplan-

Quando Philoſophorum appellatio cæpit, cuius autor fuit Pythagoras.

Quando Academiæ.

Contẽplatiuæ Philoſophiæ diuiſio.

do, veritatis cognitionem ab iis prius, quæ oculis ſenſuiq; patent incipiunt. Ab hâc altiùs aſcendentes, à rerum viſibilium, ad non viſibiles cauſas perueſtigandas tranſeunt. Poſtea ad ſummum faſtigium ſpeculationis connixi, in rerum non viſibilium non viſibilibus naturis indagandis conſiſtũt, quam partem etiam Theologiam appellant. Hæc apud eos eſt veritatis ſpeculationisq; perfectio, hæc ſumma, hæ partes eius. Cæterùm inprimis Mathematicam magnifaciunt, non oblectatione aut affectu, ſed tanquam faciat ad cæteras. Nam nec in rebus quas cernimus aliquid iungi, aptari, coire, ſine numeris poſſe credunt, & mutuata à Mathematicâ demonſtrandi certitudine ac ſubtilitate, tutiorem expeditioremq; ad quæq; occultiſsima in alijs fieri aditum exiſtimant. Hinc præ foribus edictum diſcipulis præfixerunt, ne quiſpiam niſi probè Mathematicâ inſtructus, ad aliarum ſcientiarum ſpeculationem accedat. Ac non vnam his etiam & integram, ſed in plura membra ſectam, & multiplicem præcipiunt. Geometriam, quæ æqualitatem, Arithmeticam, quæ numeros, Opticen, quæ vmbras oculorumq; deceptiones, Muſicam, quæ ſonos, Aſtrologiam, quæ cælorum aſtrorumq; motus conſiderat. Phyſicam quoq; duabus partibus finiunt. Alterâ quâ in Vniuerſi & mundi magni contemplatione verſantur: alterâ qua in Hominis & mundi velut parui fabricam, naturam, affectus cognoſcendos

Mathematicæ apud antiquos pretium, Pythagoræ opinio.

Platonis præceptum.

Mathematicæ diuiſio & quinq; ſpecies

Naturalis Philoſophiæ diuiſio.

ſcendos feruntur. Hic Medicinam reponunt. in qua per vias procedunt varias, aliâ, quâ Victu, aliâ, quâ Medicamentis, aliâ, quâ Manu & ferro medentur.

Moralis Philoſophiæ diuiſio.

Neq; illi, qui voluntati & appetitui leges deſcribunt, nihil præter rectum & velle & facere docent, pauciores aut inter ſe, aut inter Virtutes faciunt ordines. Alij ſunt, qui procul à turbâ & negotijs amoti, ſibi ac cælo viuunt, ſolis ſe inſerendo diuinis. In hoc veram ſapientiam, in hoc ſolidam beatitudinem collocant, ſuperna requirere, ijsq; ſociari virtutum imitatione. Vnde & has certis gradibus, ac officijs diſtinguunt. Prudentiam vocant, mundum & quæ in eo ſunt præ diuinis deſpicere, in ſe omnia reponere, ab opinionibus vulgi recedere. Temperantiam, ſub iugum rationis cupiditates ſubijcere, easq; non reprimere modò, ſed ipſarum prorſus obliuiſci. Fortitudinem, mortem non timere, ſed perpetuò meditari expectareque. Iuſtitiam, conſentire in omne virtutis obſequium. Alij vero ſunt, qui alijs conſulendo, non ſe ſibi tantum, ſed etiam humano generi natos arbitrantur, ſummos, medios, infimos monitis ſalutaribus & hortamentis imbuunt, vt, quoq; modo inter ſe viuant, vrbes ſuaq; tueantur, parentes venerentur, liberos ament, proximos diligant, libertatem exerceant, communi ſaluti prouideant, docent. Hæc omnia ſub tria velut capita & ſcientias colligunt. Ethicam, quæ

Philoſophorũ qui ſe à repub. ſequeſtrarunt virtutes.

Philoſophorũ qui respublicas ordinarũt ſtudia.

priuati cuiusq; mores fingit, refingit, emendat; Oeconomicam, quæ familias remq; familiarem attemperat; Politicam, quæ magiſtratibus, ciuitatibus & regibus præeſt. His velut in adminiculum Iuriſprudentiam dederunt, quæ in omnibus tranquillitatem cuſtodiat, vetando, iubendo, pœnas irrogando, ſarta tectaque quicquid illæ præceperint, hominumque ſocietatem, ſeruet. His etiam ad ornatum, cultum, vtilitatem, ſecuritatemque ciuilem operarias addiderunt. Architecturam, Picturam, Textrinam, & Militarem ſiue bellicam, & manibus quoq; in ſua perfectione nil derogando, vt potè quę eſſent rationis & ſapientiæ miniſtræ.

Artes ſocietati cõmodoq; hominum ſeruientes.

Manus ſapientiæ miniſtræ.

Artes ex ſermone excogitata.

Iam verò dementis otij eſſet ſcrupuloſiùs perſequi, in quot ſermonem & orationem artes, in quot eloquentiam ſpecies abduxiſſent. Quantæ eorum diligentiæ ingenijque fuit, exigere ad vnguem voces & ſyllabas, verba ſingula explorare; deinde cõponere & oſtendere, quæ ex iis eſſent magis propria, quæ magis ornata, quæ plus efficientia, quæ meliùs ſonantia, quæ ſermonibus, quæ concionibus, quæ concitandis, quæ remittendis affectibus, quæ grauitati ac ſeueritati, quæ lætitiæ ac voluptati aptiora? quorum compoſitione, hiat, interſiſtit, ac velut laborat, quorum concurſu, confragoſa ſonat aſperaturque, quorum mollitie, iucunda & dulcis defluit oratio? Quid illæ tam multæ, tam variæ, ingenij quidem artes, ſed inanes & frigidæ, niſi ar-

tificio linguæ vestirentur commendarenturque? præparare, dissimulare, insidiari, blandiri, cauillari, illum inopinatò lacessere, huic subitò ictum referre, alium sale defricare, facetijs suspendere, ioco, nutu, risu, eludere? Quid illæ multiplices dicendi notæ & characteres? quid eloquentium à se inuicem, velut in aliquo populo, sermonis agrestium, vrbanorum, & aulicorum diuersitas ac distinctio? quid separati atq; in sua quiq; regione, velut aratro circumducti, hîc Poëtæ, illic Historici, alibi Oratores, vt si vel latum vnguem pedem efferre, partes vicesq; permutare velint, statim agnosci, & intra suos terminos redigi cogiq; possint? An vnicâ & simplici arte creduntur Oratores, circumfluentibus vndique eloquentiæ copijs diuitijsq; fluere & redundare? Historici, orbem quendã narrando voluere, suspensamq; orationem ducere? Poëtæ, voces extendere, contrahere, pedes illarum in vincula ponere, per certa numerorũ tempora percussionumq; modos ludere, decurrere, subsistere? Iam horum ipsorum, tam diues, tam varia, tam fæcunda opera, quo opere narrari posset? dum aut hic tragædorum cothurnum, aut ille comædiarum soccum, alius heroici carminis grauitatem, lyricorum iucunditatem, elegorum delicias, iamborum amaritudinem, epigrammatum lusum, aut quamcunq; aliam speciem Poësis habet sequitur, ingenioq; suo obsequitur. Nimirum illud hîc, quod in tabulâ orbem ter-

Character,

Oratorum,

Historicorũ,

Poetarum,

Poetica vbertas & fæcunditas.

rarum describentibus, sufficiat, posuisse potiùs totum, quàm omnia, aliquo dispendio multitudinis, nullo detrimento veritatis. Æquè immensum ac difficile esset, in tantâ disciplinarum varietate, ire per singulorum opera. ab vno noua conquiri, ab alio aliorum inuenta excoli, hunc vetustis nouitatem, alium nouis auctoritatem, illum obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubijs fidem, rebus naturam, naturæ sua omnia reddentem, referre. Quàm pulchrum deinde & concors omnium silentium? quàm diligens & sine cessatione in vno quoq; opere sedulitas & intentio? Non irreparabilem modo temporis fugam, sed insidiosissimam existimant, in quâ *Nihil agendo homines, malè agere discerent.* Amant plurimum secessum & solitudinem, ceu ita liberi & sibi ipsis relicti, feliciùs efficiāt in quod incumbunt, nō oculos animo, sed animum oculis sequendo, qui eadem tunc, quæ mens, vidēt, quoties non vident alia. Igitur his alijsq; noscendis spectandisque diutiùs illic deditum, cum nihil non aliqua admiratione teneret delectaretque, nouam curiositati meæ fortuna præbuit materiam. Eius quæ origo fuerit, vt ordo processerit, narrare incipio.

M. Catonis dictum.

C. Cornelij Taciti historias coruus intercipit: annales crabrones populantur.

Duplices de rebus gestis

Alterum historiarum C. CORNELIVS TACITVS de Cæsarum vitâ gestisq; promouebat opus.

Descripti

Descripti ab eo tres principes, & Vespasianus bello iam forisq; monstratus, qualis in pace fuisset scribendo paulatim vrbi admouebatur. post eum Titus & Domitianus, sed priusquam singuli describerentur, quales tunc fuissent in fortunâ patris filij notabantur. Cum hæc maximè agenti conquirentiq; Tacito, repentè suspensis demissus alis coruus improuisus aduolat, rostroque pennâ è manu scribentis extractâ, deinde sublimis abit. Tetigit principio paulùm ea res Tacitum, mox tamen contemptorem talium vt fortuitorum, seu quia non vitantur quæ fato manent, perinde obseruata quàm neglecta, religione soluit. Igitur alio ad vsum accepto calamo, cæptæ historię & stylo rursus incubuit. Iamq; ad supremum diem Hierosolymæ, bellique cum Ciuili gesti venerat, cum ingens rursus crabronum aduolantium examen, lucem obtendere, statimq; in Annales, prout fortè ponè latus iacuerant, ferri videt. simul, alios alibi densissimis proboscidũ punctis, integros libros ebibere, alios in globos nexos & cohærentes, turpi liturâ per versus se voluere, alios pedibus apices literarumq; notas carpere, & tristi murmure bomboq; circumstrepere, aut contactu omnia polluere. Dira tunc operum Taciti vastitas fuit. exesa vltima Seiani, quâ post Liuiam Augustam viguit ceciditq; potentia. populati quatuor à morte Tiberij libri. Neronis nouissima facta obliterata, & vt eiusdem temporis autores

scripti à Tacito libri. Historiæ ab excessu Neronis ad excessum Domitiani.

qui iacturam à Hierosolymæ expugnatione belloq; cum Ciuili gesto passi: Annalium, ab excessu Augusti, ad excessum Neronis.

quorum etiã iactura & defectus percurruntur.

In vniuersum

tores

S. Hieronymus testatur triginta libros Tacitum rerũ gestarũ scripsisse. tores tradidêre, ex triginta libris quos ab Augusto, vsq; ad principatum Diui Neruæ, imperiumq; Traiani deduxerat, duodecim vtrâq; sorte in vniuersum aboliti. At enimuerò tunc Tacitus, eo damno visuq; exterritus, in silentium primò mæstitiamq; defixus stare, mox in omnem partem se vertere, infestas volucres, puluere, sonitu, manu abigere, deûm hominumq; fidem requirere, nullis se rationibus petitum, *Formula Taciti pro fide vsurpata.* *nihil ira, nihil studio cuiusquam à se traditum, omnium culpam causamq; procul inde habitam* dicere.

Iustus Lipsius Cor: Tacitum conuenit, solatium suamq; Constantiam afferens.

Iusti Lipsij studium. Commodùm interea IVSTVS LIPSIVS veniebat, vt apparebat à studio & lucubratione; nam & coacti sub frontem liuentes oculi, & vultus oraq; in insuetum pallorem albentia, curã peruigiliumq; monstrabant. *Stylus.* Ipse siue labore lassus, siue ad Romanæ maiestatis pondus, cuius habitum induerat, operosum pasśimq; restitantem gradum mouebat. Cæterùm diligentiùs ipsum intuentibus, nihil in cultu eius arrogans, aut in claritudine nouâ, nouum fuit. *Imitatio.* Tunica è vetustâ lanâ, euulsis ex priscorum vestimentis licijs sparsim contexta: eadem minimè fusa aut fluitans, & citra humeros desinens, vlnas, intentosq; macie neruos nudabat. *Tanguntur aliqui eius libri* Internitebant alicubi laticlaui resuti Tacito, & subsutum Senecæ, *Libri Electorum,* sed quorum vtrumq; amictus occultabat togâ, illã circumuoluens ad eum prorsus modum, quem ipse

aliquando

aliquando priscis Romanis adscripserat. Hoc ergo habitu incessuque, ac velut etiam timeret errorem, omnes per viam pilas columnasque, & antiqua marmora notando ad Tacitum ibat. Ad quem admissus, cum rem omnem ipsumque, fragmenta infelicium operum deplorantem vidisset, substitit per stuporem & silentium, mox multo dolore questuq; complexum, verbis protractâque è sinu Constantiâ solari parat. Eripit statim orationem Tacitus, ac ne manifestus nimij doloris deprehenderetur, sermonem prior ita occupat.

Libri Epistolicarum quæstionum.

Liber de Constantia.

Oratio Cor: Taciti de suis libris & eorum politica.

Cento ex Tacito.

[a] Defleo equidem, Lipsi, iacturam istam semperq; deflebo, sed neq; prohibeo, quo minus [b] quicquid istud contra me sermonum est, [c] & si qua in me aduersa finguntur, [d] hocce damno pientur. [e] Aut enim occulta quorundam in me insectatio est? [f] Omnia hic interpretationibus subuerti, [g] verba factaque prauè detorqueri, ipsam conuiualium fabularum simplicitatem in crimen duci, [h] seu quispiam loqueretur, seu taceret, crimen ex silentio, ex voce: [i] abditos principum sensus & si quid occultius parant exquiri, [k] recludi ostentariq; nouas artes & dominationis arcana, [l] speciosa verbis, re inania aut subdola. [m] Quem deinde omnium finem, [n] nisi vt sint quoque in ijs, quæ mox vsurpentur? [o] His imbui humanum

a *Ann: lib. 3.*
b *Ann: lib. 6.*
c *Ann: lib. 3.*
d *Ann: lib. 4.*
e *Ann: lib. 2.*
f *Ann: lib. 3.*
g *Ann: lib. 6.*
h *Ann: lib. 4.*
i *Ann: lib. 6.*
k *Ann: lib. 2.*
l *Ann: lib. 1.*
m *An: lib. 12.*
n *Ibidem.*
o *Ann: lib. 3.*

p *Ann:lib.4.* manum genus, id primum ex me discere, & [p] quantum iam superesse, vt præceptorem palam induam? [q] Ista illi, Lipsi, aduersum me, sed in discursu ac tenebris, & rerum omnium confusione. [r] Quotusquisq; enim est, qui rempublicam videat? qui mentes singulorum dispiciat? [s] nec modo casus euentusque rerum, qui plerunq; haud fortuiti sunt, sed rationes etiam causasque noscat? [t] Breui auditu, quamuis magna transeunt, [v] aut consensu errantium vel adulantium abrepti, vt in magnis mendacijs, multis etiam interfuisse se, eaq; vidisse affirmant. [x] Si quis verò industriam adferat, [y] non ex rumore statuat, [z] cuncta proferat, quibus innocentia rerum subleuari, aut si qua sit iniquitas coargui posit, [a] ijdem illi, omnia verti, splendidissimo cuiq; infamiam parari, neminem criminis expertem clamitant. [b] At nulla æquè nunc iam, vt multi rentur virtus, quàm dissimulatio diligitur, [c] eòq; etiã sagacius omnia rimantur, quò altius reconduntur. [d] Ita ad introspiciendas Senatus optimatiumq; voluntates, à Principe [e] quanquam consilio nisi suo vsuro, inducitur tamen deliberatio. A senatu [f] speciem magis in amicitiâ principis an vim teneat, suscipitur [g] abrupta contumacia aut deforme obsequium. [h] Apud liberos reiq; publicæ peritos, duplex est ad honores & opulentiam iter, [i] modò tradito more, quæcunq; Principis adulandi, sæpe eadem [k] ex moribus eius damnandi criminandique. [l] SECVRISSIMVS

q *Hist: lib.1.*
r *Ann:lib.1.*
s *Hist: lib. 1.*
t *Hist: lib. 2.*
v *Ibidem.*
x *Ann: lib 3.*
y *Ibidem.*
z *Ibidem.*
a *Ibidem.*
b *Ann: lib.4.*
c *Ann:lib.16.*
d *Ann: lib.1.*
e *Ibidem.*
f *Ann: lib. 3.*
g *Ann:lib.4.*
h *Ann:lib.16.*
i *Hist:lib.1.*
k *Hist:lib.2.*
l *Hist: lib. 1.*

SIMVS verò idem, ac breuissimus discernendi talium modus est, si consideraueris, cuius postea quisque, [m] aut cito obliuisceretur, aut nimium meminisset. [n] Pleraq; nullis etiã disquisitionibus, [o] quanquam premuntur erumpunt: alia [p] honestis vocabulis velata, facta ipsa arguunt, & in multis [q] haud semper errat fama. [r] Nihil arrogabo mihi curæ vel fidei, vitia certè, [s] quibus ignota ingenia, & nullis calliditatibus experta, imbuere dicor, non [t] me magistro aut ab antiquis hominibus, mundus [v] didicit aususq; est. [x] Inuisos in honorem adoptandi, iactantiâ gloriâque ad posteros, [y] an vnicum ad hunc diem Augustus exemplum dedit? nempe etiam solus Tiberius, [z] specie recusantis, quod flagrantissimè cupiuerat, monstrauit plerisq; suscipere officia, velut [a] negare & rogari desinerent? [b] Eadem Lipsi cuiusq; erunt aulæ mala, æquè grauia, dubium an æquè excusata. Non amouebuntur vnquam [c] Sallustij, qui Tiberios moneant, ne vim principatus resoluant, cuncta ad Senatum vocando. Non desinent [d] Mutiani, qui proprijs opibus, Principes iuuent, largiendo priuatim, quod lautiùs de republicâ sumant. Aderunt [e] Egnatij, auctoritatem Stoicæ sectæ preseferentes, habitu & ore, ad exprimendam imaginem honesti exerciti, cæterùm animo perfidiosi & subdoli, libidinem & auaritiam occultantes. Inuenientur, [f] qui consulatus & sacerdotia adepti, procurationem alij interioremq; potenti-

m *Hist lib.2.*
n *Ann: lib.1.*
o *Ann: lib.3.*
p *Ibidem.*
q *In Agricola.*
r *Hist: lib. 2.*
s *Ann: lib.10.*
t *Ibidem.*
v *Hist: lib.2.*
x *Ann: lib.1.*
y *Ann: lib.12.*
z *Ann: lib. 1.*
a *Ibidem.*
b *Hist: lib.1.*
c *Ann: lib.1.*
d *Hist: lib.2.*
e *Ann: lib.16.*
f *Hist: lib.1.*

g *Ann:lib.1.* am, agent ferentq; cuncta, odio & terrore, [g] quos ex pauperibus factos diuites, ex contemptis metuendos, [h] exitiosius fuerit, quàm Principem spreuisse. Reperientur, quorum [i] in oratione, plus dignitatis erit quàm fidei, [k] qui factum esse scelus loquentur, facientque. Irrepent non pauci, [l] quibus honor sacerdotij, firmamentum potentiæ assumetur, [m] qui legibus constricti, ijsdem mox ac vinclis exoluti, aliorum domos, fora, etiam rempublicam regent, qui [n] palam laudabuntur, secretò malè audient. [o] Exequi alios haud institui, præcipuum tantùm munus annalium reor, vt neq; virtutes sileantur, & vt similibus dictis factisque, ex posteritate & infamia metus sit. [p] Ingentia aliorum bella, expugnationes vrbium, fusi, captiq; reges, retineant & redintegrent sanè legentium animos; mihi non sine vsu fuerit, [q] fidem, libertatem, amicitiam præcipua hominum animiq; bona disquirere, [r] vnde cuiq; exemplum præcauendi fiat, vt fraudibus inuolutos & flagitijs commaculatos, ita specie bonarum artium falsos & amicitiæ fallaces. [s] Nam pauci prudentiâ, honesta à deterioribus, vtilia à noxijs discernunt. [t] Viderint igitur isti obtrectatores, mihi ante hac ignoti, quo nomine sint, quas artes exerceant, pro me res ipsa erit, & experimentum, postquam [v] successerint, alij potiùs homines, non alij mores. [x] Suum cuiq; decus posteritas rependet, obijcientibusq; mihi callidas artes, [y] aut

h *Hist:lib.3.*
i *Ann: lib. 1.*
k *Hist:lib.3.*
l *Hist: lib.5.*
m *Ann:lib.3.*
n *Hist:lib.1.*
o *Ann:lib.3.*
p *Ann:lib.4.*
q *Hist: lib.1.*
r *Ann:lib.16.*
s *Ann: lib.4.*
t *Ann:lib.16.*
v *Hist:lib.2.*
x *Ann:lib.4.*
y *Ann:lib.2.*

non credent homines, aut non ignoſcent. [z] Dolebunt vicem Taciti, etiam ignoti, nec deërunt qui amiſſa requirent, & relicta comprobabunt, [a] obuiâ rerum ſimilitudine & ſatietate. Hæc Tacitus: dictoq; ſtatim eductum ab aure calamum, velut in ius corrigendi quæ ſupereſſent, Lipſio porrexit.

z *Ann: lib. 4.*

Tangũtur cõmentarij Lipſij in Tacitũ.

Sermones obiectaq; in Tacitum allata & ſoluta.

Mouerat interea famam caſus Taciti, mox rumor trudendo rumorem, poſtquam leuiter audita alij in alios, hi in plures transferunt, latè creſcebat. Igitur multus vbiq; de Tacito, & pro affectu cuiusq; varius ſermo. Quidam, ad vetera & inania reuoluti, damnum illius, vt pænam magni reuelatiq; ab eo alicuius ſecreti accipiebant differebantque. Alij rem aliò trahentes, ſumptam quidem ex ipſo vltionem, ſed quod impiè hominibus approbare voluiſſet, *non eſſe curæ dijs ſecuritatem noſtram, eſſe vltionem*, dicebant credebantque. Plures meritò quoq; id ipſi accidiſſe lætabantur, quod in Chriſtianos contumelioſus, eorum *exitiabilem ſuperſtitionem, in vrbem cum aliis atrocibus & pudendis confluxiſſe* dixiſſet. Addebant, pridẽ immò ad interdictum autorem venire oportuiſſe, ob corruptam ſacrorum voluminum veritatem, multaq; ſcripta in Iudæos probra. Quò enim hæc de illis pertinerent? *Sue ipſos abſtinere, memoriâ cladis quòd eos aliquando ſcabies, cui id animal obnoxium, turpauiſſet? Longam olim famem crebris etiamnum ieiunijs fateri?*

Arguitur Tacitus.

Hiſt. lib. 1.

Ann: lib. 15.

Hiſt: lib. 5.

teri? circumcidere genitalia vt diuersitate noscantur? pluraq; alia, ridenda, falsa, inania. At quibus altior intellectus, hæc damnumq; Taciti, non minori pro illo dolore, quàm pro se curâ metuq; excipiebant. Quē enim deinde futurum, qui ex ingenio æternitatem aut reuerentiam posterûm spe præsumat, cum eo reciderit labor hominis, supra cæteros scriptores de posteritate benè meriti? An vero Tacitum eo deliquisse? quod vnus alterue infensus & inscius, in libera eius veritate, malignitatem quæsiuisset? quod perpetua secreta & callidam prudentiam putauisset? Sancta sit Numinis mentio & reuerentia, pænæ tamen & beneficij, an non sæpe quendam velut orbem notari, vt perinde vtrorumq; vices, atque mores hominum vertantur? Ergò dum olim Camilli, Curij, Scipiones, aliaq; virtutum potius, quàm hominum nomina viguissent, dum nulla sanctior, aut bonis exemplis ditior, respublica fuisset, dum paupertati & parsimoniæ constans honor mansisset, fuisse tunc curæ dijs non securitatem modò, sed felicitatem & victoriam nostram. At postquam pollutæ ceremoniæ, magna adulteria, vix vlla bona exempla, sterile virtutum seculum, aut ob eas certissimum exitium, concessâ tantisper mutandis moribus securitate, quid impium dicto, fuisse postea curæ dijs, scelerum vltionem? nisi cuipiam, plena exilijs maria, infecti cædibus scopuli, haustæ & obrutæ vrbes, crebra cælo terrâq; prodigia, fulminum

Defenditur

Ad primum

Ad secundum

cui ipsemet subiecit rationem.

fulminum monitus, ludus & iocus, vt quandoq; nobis, commissis inter se gallis gallinaceis, sic dijs ex hominibus, factus fuisse videatur. Cæterùm, iecerit sanè aliqua Tacitus irreligiosè in Christianos, at quanta illa qualiaq;? aut quomodo ei obfutura, cui religio cultusq; in tuto manet? Neq; vero etiam de Iudæis apud alios sinceriora legi, aut tunc primum à Tacito tradita, qui in alijs incorruptus, quid mirum, si circa ipsorum ritus & cerimonias, sacerdos imperitus peccauisset?

ad tertium

ad quartum

de Iudæis absurdiora scripsere Plutarchus, Strabo, Democritus apud Suidā.

Querelæ & incommoda libros scribentium ac ijs incumbentium.

Hæc pro Tacito: illud quisq; sibi; Nihil sine periculo ad posteros mitti, multa æuo ipso imminui aut desinere, pleraq; statim hominum iudicijs & censuris dedi, nec spongijs tantum, linguis, ferulis, quêis in libros olim sæuitum; sed durare adhuc proscriptiones, ignes, & si quispiam in se aliquod crimen reformidat, de illo supplicium ex studijs sumi. Rariora tamen hæc: at quot esse, qui alienis operibus falsa nomina apponant, vera submoueant, bona contemnant, libros inspectis procul titulis pro perlectis habeant? Neque cuiuis æstimationem etsi contingat prodesse. Statim enim adesse correctores, qui in iactationem eruditionis, in alieno opere suis se formulis acuant, *Hoc ita accipio: ita hunc locum restituo: hoc felicius, illud emendatius: hæc verba velim traijci: hoc deleo, interpungo, ita emendo, firmo, corrigo: illud*

Id facinus Caligulæ, de quo Suetonius in ipsius vita.

Criticorū audacia & formulæ.

lud ab antiquo ritu: istud sexcenti lapides & nummi testantur: à me est, nam libri errant: repone, mea fide & iussu: sic lege, aliis etiam inuitis, ac perindè optimum quenque commentantium libidine copiaq; confundi commaculariq̀ue, vt publicas vias, à frequentiâ vltro citroq; frequentantium commeantiumq̀ue, puluere aut luto repleri. Satis cuiq; magno, id ipsum quod Tacito euenisset, exemplo esse, multorum calamos ab oculis hominum auferri, nomina sæuiùs quàm à coruis cadauera rodi, per alienæ famæ stragem sæpè iter ad gloriam quæri, autorum scripta, fædiùs quàm hortos à crabronibus depasci, subdolè compilari, nulla fide, nullo pudore, nec iudicio distorqueri, confundi, præcipitari, interuerti, alibi falsa pro veris, adscita pro natiuis, nouitia pro vernaculis, supponi, oblini. Non vnus hæc literatorum, aut breui assensu, sed sicut indigna vbi semel prorumpunt, difficile postea cohibentur, ita suos quisq; cum alijs iungere questus, numerare labores, noctium vigilias referre, eluctata per æstum, frigus, duram pauperiem studia: quidam adesos vngues, obsitos scholarum puluere vultus, curuata assiduo accubitu membra, maciem, pallorem, deformitatemq; aliam ostendere.

Interpretatio superioris allegoriæ de coruo & crabronibus.

Noua prodigia Sapientes terrent, quibus procurandis T. Liuius deligitur, per eumq́ comitia ad vrbem Sapientiæ indicuntur.

Vtinã hæ la-

Commotis per diuersa mentibus, nouus prioribus

nuntius

nuntius adijcitur; Coruum flexo retro volatu, super domum Taciti sedisse, illic ablatam Tacito pennam deglutiuisse, horrendam postea vocem velut strangulati edidisse. auditos alibi bubonum gemitus. Athenis sacrum Palladi olearum nemus, miluorum, vulturum, aliarumq; dirarum volucrum planctu consonuisse. Iam, visas bipedes capras, fætus aquilarum à noctuis pastu abactos, pluraq; alia, faciliori vulgo ad accipienda differendaque talia, dum quæ natura perculsis est, post experimentum tristiora metuuntur. Sed præcipuum pauorem T. Liuius intulit. Is iam inde, vt in monte Albano lapidibus pluere vidisset, magnis paruisq; superstitionibus obnoxius, tunc quoq; religionibus omnes implere, quæcunq; in omina & prodigia vertere: simul monere, ne quoquo modo visa audita uè spernerentur, nec quicquam priuatæ aut publicæ rei ageretur, quando aues inebræ & arculæ, sospitandis fortunandisq; rebus inauspicatæ, non admisissent. Ita libris Sibyllinis, ita disciplinâ Hetruscâ traditũ, placanda prius esse numina, procuranda prodigia, vbi cælesti religioni satisfactum fuisset, tum demum remittendum iustitium & ab opere cessatio. Mirum quanta viro, cùm cõponendis patrum plebisq; certaminibus pridem spectato, tùm lacteâ dicendi vbertate semper diuinitus facundo, fides fuit. Nil recusatur. res etiam ad ipsummet defertur, peritum humani diuinique

bus bonis doctisq; non contingerent.

Interpretem tamen arceo: abeat, nec hic dragmam petat.

Ferunt Gregorium Magnum Pontificem crebris prodigiis & superstitione Liuij offensũ, à bibliothecis suis historias eius amouere voluisse.

Ita de eo Tacitus: Alij discordias consulum aduersus tribunos, agrarias, frumentariasq; leges, ple

bis & optimatum certamina libero egressu memorabant. Hist. lib. 4.

iuris, & qui vnus optimè priscos ritus, Flaminum, Fecialium, Saliorumq; carmina & formulas, ipsam deniq; linguam, sermonemq; Aboriginum nosset. Enimuerò publicè priuatimq; magnificum id amplumq; Tito Liuio, qui omnium, quæ ageret diceretue ostentator, hanc quoque rem, vt claram expectatamq; faceret, omnem literatorum populum, edicto ad Comitia, in vrbem Sapientiæ, venire iussit. Sed haud longum fuerit, celeberrimæ vrbis, præcipua saltim & strictim, neq; enim ita vbique reperias, referre.

Vrbis Sapientiæ descriptio.

Conditores eius.

Autorem eius vetus memoria Apollinem facit. Fama recentior est, à Minerua conditam, deæq; ex capite natæ, inter principia operis, caput humanà specie apparuisse. Hinc eadem de ipsâ ac Româ olim persuasio, æternam inclytamq; fore, nam & illic euocatum Termini numen, moueri se loco non passum perhibent. Vrbem mons vsq; in nubila erectus sustinet. Inprimis ingredientibus, ascensus eius arduus, difficilis, angustus, idem per multas fallentesq; vias, in errores perplexus, scrupis passim vestigia offendentibus asper; at aliquando superatus, vix fides, quantum postea facilis, ac velut depressus, subinde alios spontè etiam in altum ferens. Ipse mons, totum se nemoroso vertice complectitur, adeò mirificâ specie, vt accedentium mentes, primo aspectu consternet, vbi contemplati durauê-

Verissimũ Epicharmi Siculi, Deos omnia laboribus vendere.

Radices studiorum amaræ, fructus dulces.

re,

re, non ſatiet. In imo fretum Euripi eſt, horribile viſu, die ac nocte ſepties ſe abſorbens totieſque inundans. Ferunt Ariſtotelem non aſſecutum miraculi cauſam, indignatum in illud ſe præcipitem miſiſſe. Argumentum facit vetus inſcriptio, QVONIAM ARISTOTELES NON CEPIT EVRIPVM, CEPIT EVRIPVS ARISTOTELEM. Ad littus ſaxum ingens prominet, ſimili ſorte fatoq; nobile. Fama tenet ad inambulantem illic Homerum, fortè piſcatores appuliſſe. quæſitos ab eo deinde, ecquid ex capturâ attuliſſent, reſpondiſſe, *Non capta ferimus, capta dimiſimus.* pediculos hoc reſponſionis arcano ſignificantes, quos illi, tædio fruſtra ſuſceptæ piſcationis, per lanas veſteſq; colligentes, captos in mare proijciebant, occultatos in rugis veſtium pannorumq; afferebant. Id, cum ſui miraculo & diuinatione virum diu defixiſſet, tandem ſoluendo nequicquam fatigatum, præ dolore pudoreq; vitâ ſoluit, ſaxumq; idem in quo ſtetit, monumentum mortuo fecit. Oſtenditur adhuc ſignum fabulæ, reſupini hominis imago iacentis, Homeri vt incolæ ferunt tumulus. Sed præter hæc, nihil illic non admirabile, aut cum aliqua veneratione ſe oſtendit. In medio montis locus tenebroſus reſidet, ſeptus denſis lucis ac ſentibus, idem obiacente vbiq; magnetis lapide obſcurus nigerque, *Aſylum occultæ proprietatis* dicitur. Arcanum illic iudicium, & ſancta ignoratio, manetq; etiam honos

Præ mærore non intellectæ rei obiëre Ariſtoteles,

cuius id fertur epithaphium.

Homerus.

Ænigma Homero propoſitum à piſcatoribus.

Effugium diſputantium,

 loco,

loco, ac tutum accedentibus perfugium. Haud longè ſpecus eſt, voces numeroſo repercuſſu multiplicans: iuxta quem ingens tenuium literatorum turba, acceptas voces per varios voluminum traduces propagantium. Verticem montis, læto feliciq; ſolo, lata & diffuſa planities extendit, nullius rei egens, abundat ſua ſponte genitis, & nihil ſolicitos homines alit, beatius quàm vſpiam Fortunatæ inſulæ. Aſperitas frigorum abeſt, cælum nullis imbribus aut nebulis fædum, quin continui & ſereni ſine noctibus dies. Illic Vrbs Sapientiæ eſt, cuius nomen alterum dicere, arcanis cæremoniarum nefas habetur, quadrato ſitu, quadratas domos, ædificiorumq; membra ex quadrato lapide complexa. Huius medio immenſæ opulentiæ Virtutis Honoriſque templum, ob gloriam operis & magnificentiam, infra latiùs à nobis dicendum. Nunc ad priora redeo.

Sicut quadratum in quamcunq; partem decumbat rectum ſtat: ita Veritas & Sapientia vndecunq; ſibi eſt aſſimilis.

Conuentus à variis terrarum partibus Sapientum.

Ergo ad hunc locum vrbemque, vbi edictum Liuij Sapiẽtes euocauit, dieſq; comitiorum venit, ſtudio ſpectaculi, videndiq; ab omnibus terris venientes literarum principes, incredibile, quanta multitudo affluere, obſidere non vias modo & proxima montis, ſed quâ longiſsimè tranſeuntes proſpectari poterant, plana editaq; complere, atq; vt aliquem venire acceperant, corpora, ora protendere.

Hebræorum Sapientes.

Huic itaq; spectaculo deditis omnium animis oculisque, principio apparuêre prægrandes æuo senes, incurui incultique, & quorum vix paucis notos vultus, collectus etiam vt apparebat ex longa via puluis confundebat. Parentes olim sapientiæ, primiq; variarum gentium, magistri fuisse dicebantur. Ordinem singulorum reddere in tam confusâ discernendi caligine difficile fuerit, quod tamen inter spectantes percrebuit, omnibus alijs, præire dicebantur Hebræi. Auidè tunc alius alium quærere, quæ sapientia, quæ doctrina, gentem extulisset, vix aliqua literarum gloriâ, sua tantum vt videmus seruitute notam. Tùm vnus ex astantibus, velut hoc prouocatus ad sermonem. O si modò, inquit, seruasset sapientiam, quam primò obtinuit, nullo profectò seculo ab ipsa defecisset. Num enim ea gens postremi ingenij esse debuit, quam Deus præ alijs in mundo esse voluit? quam cum solam intenderet, tardè Hebrææ gentis appellatione induit? quam longe alia terra, cuius felicia arua nulli vnquam subigerent coloni excepit? Longum est quod dissimulo. Omnia inquam hæc cunctarum quidem gentium, sed quæ in legitimam successionem venire debebat, Hebrææ autor habuit ADAM. In cõmune cum ipsa assignata illi erant cuncta beneficia, vita sine occasu, desiderium sine defectu, satietas sine fastidio, scientia sine disciplina,

Vocabantur primo Hebræi ab Heber uno ex posteris Noemi: deinde Israëlitæ à Iacobo siue Israële Abrahami nepote, demum Iudæi ab Iuda vno ex Iacobi liberis.

Adami in paradiso deliciæ & occupatio.

ſciplina, poſſeſsionem ille tantum primus iuſque pro omnibus accepit. Inde magna ne hæc perderet circa eum fuit diligentia. Præſto erant multa in tædium & ſolitudinem remedia. Somnus, vxorque, de ipſis vitalibus producta, de eius coſta concepta, venientium iam hominũ initium, & mundi ceu domus alicuius domina & materfamiliâs. Ad hæc vbicunq; conſederat nomina accipientium & in famulatum excubantium animalium greges armentaque, omnem naturæ rigorem, omnem diſcordiã ſub eius arbitrium deponentia. Parua hæc fortaſſe videntur: at erat & aliud datum otium, nobiliorq; conuerſatio, ſeu quoties angeli delatis ſideribus, de liquido puroq; aëre veniebant, ſeu quoties ipſe Deus quaſi in membra corporis formatus, præbebat ſe Adæ oculis, ſermonem & reſponſa dabat, vnàq; cum eo viuebat. Quicquid tunc animus, quicquid oculi requirebant, nihil non plena voluptate occurrebat: hinc prata ſyluæque, inde crepitantes per calculos riui fonteſque, hinc fragrantes floribus colles, illic maturæ fructibus arbores. Arbores non alimentorum modò ſaporumq; delicijs grauidæ, ſed è quarum duabus ſingulari differentiâ pretioſus pendebat fructus, *Vitæ* & *Scientiæ boni & mali*. Beatum animal, ſi mens ſemper ſana fuiſſet, viuebat impauidum nulli corruptioni obnoxium. Stabat ſecurũ in medio rerum ſe inuicem perimentium. Spectabat ſine vllo ſui detrimento, in varias ſpecies vltro citroq;

Minuiſti eum paulò minùs ab Angelis gloriâ & honore coronaſti eũ, & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum, Pſ. 8.

Autor eſt Beda ante homînis peccatum nihil noxium inutileque pro germinaſſe terram, non ve-

citroq; commeantem naturam, non niues, non hyemes, non grandines, aliaq; scelerum tormenta formidabat. Sæuiret rabies licet belluarum, rueret cælum fragore, murmure, tonitru, pulsatumq; tumultibus exagitaret orbem, tamen sola innocentia tanto imperabat furori viresq; compescebat. Adeò tum sanctum animal, vniuersa mundi reuerita sunt. Intentis omnibus ad hanc declamationem, quidam blandissimâ oratione accedens; Rogo dic sodes, inquit, hæc secreta nunquid alij quoq; præter Hebræos veterum sapientum cognouerunt? Mouit ille ad nouitatem quæsiti vultum: & Imò, inquit, nemo fortasse ex ima etiam plebe ignorasset, si non ipsimet veterum sapientes, allegoricis figmentis & subdititijs sensibus, rei candorem ac veritatem infuscassent violassentque. Vix dum auditus erat Adam Euaque, cum illi rem aliter accipere, per allegoriarum acumina interpretari. Adam scilicet significare animam, quæ vbi diuinorum oblita, ex vigilia rectæ rationis dormit & somniat, tum animal vitamq; corpoream generat quasi Euam. Hanc deinde priorem labi peccareq;, tum demum animæ & intellectui pomum ferre & ipsum pascere, manuq; suâ satiare, nec nisi priorem seductam ab altero suffragium accipere. Quid deinde illa scele ribus & peccatis excogitata supplicia? illa monstra & compositæ inferorum formæ? nonne hinc suas vmbras fabulasq; habuerunt? Illi ab inferis emanantes

nenũ aliquod, non sterilẽ arborem.

An præter Hebræos alij gentiliũ veterũq; Sapientũ Biblia legerint.

Per Adam & Euã quid Plotinus, Origenes & Ammonius intellexerint?

Fabulæ Poetarum ex Bibliis sumptæ,

ab exilio hominis ex paradiso.

nantes fluuij? qui ab Adam in corpora quoq; nostra similes affectuum intulerunt aquas. Illa palus Stygia? cum Adam in vetito fructu, ceu in quo iurare dij antiquorum solebant, cupiditatis & concupiscentiæ non continuit ardorem? Ille Lethe fluuius? cum gustando de scientia boni & mali, statim intellexit quòd in mortem obliuionemq; incidit. Ille Acheron? doloris & tristitiæ amnis, cum nudi corporis ferre non potuit pudorem. Ille Cocythus? qui post peccatum, conscientiam luctu lacrymisq; perfudit. Ille fædus & horridus carcer, teterque tartarus? cum in labores & ægritudines suâ sede detrusus, prodigus datæ libertatis, in perpetuas quas patimur in terris iuit miserias. Illa in inferis lex fixaq; sententia? ne semel tantis bonis eiecto vllum amplius fiat postliminium. Hæc illi Ditis concaua, hos inferos putauerunt, quæque in nobis, & in hoc ipso exilio experimur, id illi fabulosâ translatione Inferis assignarunt. Illum quoq; Vulturem, diebus noctibusq; iecur immortale tundentem, Conscientiæ lacerationem innuentes, per quam viscera turpi contaminata scelere, supplicio & dolore intestino, perpetuò depascuntur dilanianturque. Infinitus foret labor, omnia in hoc genere persequi. Iam verò illa Ambrosia Nectarque, deorum potui & delitiis seruientia, nonne admoto digito, ab Arbore vitæ originem duxisse videntur? cuius vsu si adesset vita hominum reiuuenesceret, multiplicatisque seculis pro-

ab Arbore vitæ in paradiso

ab hominis peccato.

prorogaretur. Hæc ille de Adam. mox etiam alios, prout certis notis in oculos memoriamq; venerant agnoſcere ſpectantibusque oſtendere. SETH, filium huius ipſius Adæ vna cum ſuis liberis. Monimentum ſapientiæ eorum referebat, moles ingentes columnarum, ab ipſis excogitatas orbique erectas, lateritiam vnam, alteram lapideam: inſcripta vtrisq; inuenta & doctrinam, quò ſaluti quandoq; literis fieret, terra lapisue. Quippè cum duplici fato in mundo omnia interitura intellexiſſent præuidiſſentq;, ſeu deinde aquis, ſeu ignibus hanc immanitatem ſubeuntibus, alterutra tamen beneficio eſſet, quæq; in aduerſum ſibi contumax, retineret operiretq; commiſſas ſibi doctrinæ opes. Et venit poſtea primum in omnia mare, ruptisq; nubibus, deiecta cælo immenſa vis aquarum, raptum ſubductumque cum columnis orbem, infeſto gurgite circumegit hauſitque. Hâc vi, cum lateritia in profundo ab humore emollita ſolutaque deſediſſet; manſit altera, quam è ſaxo ſtabiliuerat, aquisq; recedentibus, ſola cum mundo emerſit, diuq; etiam poſt diluuium in Syria fuit. Oſtendit poſtea venientem MOYSEN, eiusq; permulta opera cum retuliſſet, tum in eo narrando vix ſatiari, quod à nemine mortalium, niſi à Deo viſum dictatumq; conſcripſerat. quem vnumquodq; eorum quicquid eſſet diem natalem habuiſſet: vt terrarum pondus, nihilo ſubnixum ſuffultumue, ſe in inani ſuſpendiſſet:

Columnæ duæ excitatæ ante diluuium pro ſeruandis artibus.

Columna lapidea ſuperſtes fuit poſt diluuium temporibus Ioſephi.

Moyſes ſcripſit hiſtoriam ab orbe condito ad annum

F

mundi 2492. ante Christũ natum 1470.

set: vt ex primâ rudiq; rerum caligine, fulgentium in cælo ſiderum oculi, illic ſyluarum nemorumque vultus, alibi tot rerum animaliumq; facies extitiſſent. Proximus deinde aduentabat DAVID, diuinus vates & Poëta, quem ipſa quoq; inſtrumenta muſica, portataq; manu lyra hominibus monſtrabat. Inde ex vna familia domoq; quatuor ſapientes, *Athanus, Æmanus, Chalceus, Dodanus*, filij Hemaonis. Tum SOLOMON, immenſæ ſubtilitatis vir, & in quo ſolo fecit Deus, data vt ſe totam experiretur, ſapientia. Memorabantur libri eius, Odarum & carminum, quinq; ſupra mille. Parabolarum & ſimilitudinum, ter mille. Iam admiranda ingenij fæcunditas, cuiuscunq; plantæ & arboris, ab hyſſopo ad cedrum vſque, præterea piſcium, auium, animalium, ne vis cuiuſquam lateret, patefacta natura, aſsignataque parabola. Inuenta traditaque ad dæmoniorum impreſsiones auerruncandas remedia. Magnam eidem cum Iromo rege Tyriorum amicitiam fuiſſe ob commune ſapientię ſtudium aiebant; eâq; cauſâ inuicem ænigmata mittere & repoſcere ſolitos, lege conſtitutâ, vt qui non diſſoluiſſet, mulctæ nomine pecuniam penderet. Quâ in re cum Solomon victor ſæpius fuiſſet, grandi ſummâ collectâ, eam in ornatum templi Hieroſolymitani converterat. Nec diſsimile de regina Nicaula Saba ex intima Æthiopia afferebant, quæ æmulatione famaq; Solomonis permota, venerat Hieroſolyma,

Dauidem refert Athanaſius ſcripſiſſe Pſalmorum 3000. qui ab amicis regis Ezechiæ ſuppreſſi 150. ſolũ ſuperſunt.

Hoc eſt, Canticorum, ſed non remanſerunt niſi qui propter excellentiam & profunditatẽ vocantur Cantica Canticorum.

Concertatio in ſapientia Salomonis cũ Iromo rege,

cum Saba regina.

vt eius sapientiam quæstionibus ambagiosis probaret excuteretque, à quo perinde etiam victa superataque, libens sapientiæ Solomonis cessit palmãq; victori tribuit. Secuti hunc futurorum scrutatores & prænuntij Prophetæ, *Esaias, Eremias, Ezechiel, Daniel,* vulgo *Maiores* dicti. *Et Oseas, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Michæas, Nahum, Habbacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias, Minores* dicti. Vbi hos aliosq; curiosis vulgus oculis excipit, multiplicatis deinde agminibus noui adueniebant. Senes pariter, veneranda canitie, & præter maiestatem, quam vultus grauitasq; oris præseferebat, stolis, habituq; byssino, quæ augustissima apud eos habetur vestis, omnes induti. Mirum in ijs illud fuit, quod cum alius post alium priori similis præteriret globus, quilibet tamen videretur aspectu idem. Aduertit igitur hoc multorum mentem, ipseq; computatus numerus, prodidit Hebræorum septuaginta mystas. Secretiora & arcana religionis adire ac noscere his tantum concessum, cæteri quanquam eiusdem gentis, omnes ignorant. Moyses id primum instituit, qui cum Deo congressus, ab eoq; permulta edoctus, quædam in tabulas & præcepta populo exscripsit retulitque, cætera ne vulgarentur, septuaginta tantum hominum notitiæ voce suâ aperuit. Quippè monitum à Deo fuisse, ne omnia scriberentur, narrant, illo Esdræ Prophetæ testimonio: *Enarraui ei mirabilia multa, & ostendi temporum secreta & finem, præcepi*

Prophetæ Hebræorum.

Doctrina Hebræorum triplex.

Literalis.

Cabalistica.

cepi ei, alia palam faceret, alia apud se haberet in arcanis. Inde fluxit religio, nihil talium literis excipiendi mandandiue. Sed ne à Moyse tradita, post eum intercidérent, accepti septuaginta viri, qui eadem ista acciperent discerentque, rursusq; hi ad alios septuaginta per vices & successiones, voce suâ deferrent. Vnde Cabalæ nomen exortum fuit, quod gentis vocabulo Receptionem significat, ipsiq; viri ab acceptâ sine librorum monumentis scientiâ Cabalistæ appellati. Mansit diu cum hoc nomine vsus, venientibus postea cum tempore, seu periculis, seu metu, quæ solis auribus solebant, manu quoq; excipi cæperunt. Hinc vt commodo, ita fraudibus magna data materia. Nam plurimi ad commentandum insuper ac interpretandum, quæ excipiebant conuersi, noua placita, leges, superstitiones quoq; commenti, ijs eandem, quàm veris apud suos dignationem fecēre. Collecta deinde in vnum, vastaq; inde insaniæ & fabulositatis consarcinata volumina Thalmud appellata sunt, quibus etiamnum tota Hebræorum adhæret regiturq; natio. Sed in principio cum res sincera adhuc esset, manuque excipi cæpit, velut publica, acre legendi desiderium maxime in alienigenis exciuit. Nec defuit Theopompo & Theodectæ Poëtæ audacia, sed vtriq; magno stetit. Quippè vis ingens morbi, alterum adorta cum insania subita, alterius offusa nox cæcitasq; oculis, vetuit in se numenq; inquiri. Nec postea

quæ erat penes Septuaginta viros.

Thalmutica.

quæ nunc ad absurda & superstitiones detorta,

Pœna eorum qui non Hebræi Biblia legere ausi.

postea quisquam tentauit, sanctiusq; ac reuerentius visum, quicquid illic esset, credere quàm scire. Hæc de septuaginta Hebræorum senioribus celeberrima: in quorum locum, dicebantur in Christiana religione successisse Purpurati sacerdotes vulgo Cardinales. At quidam ostendebant alios septuaginta, per omnia prioribus similes, nisi quod binario auctos numero, Interpretum nomine appellabant. Nec tamen aucta appellatio, sed propter numeri integritatem dicendiq; compendium, Septuaginta Interpretum nomen, perinde ac in prioribus seruatum. Originem his dedisse Ptolomæum Philadelphum aiebant, cum Alexandriæ, ex omni ingeniorum librorumque, qui vspiam terrarum reperiri poterant, admirandum magnificentiæ suæ opus Bibliothecam institueret. Septingenta tùm prope millia voluminum, curâ Demetrij Phalerei, qui huic rei præerat conuecta fuerunt; Hebræorum tantum Biblia, sua veneratio, & triste attrectantium experimentum, regis gloriæ negabat. Quam ob rem diu multumq; solicito rege, missi postea cum ingentibus donis, ad Eleazarum Iudæorum regem legati, & libros, & hos septuaginta duos senes, qui regijs libris Biblia quoq; adderent, secum adduxerunt. Datus statim venientibus secessus, singulique in singulis cellulis à se ipsis seclusi separatique, intra decem & septem dies, Codices sacros, de suo scripto linguâq; in Græcam verterunt. Ap-

Vnde prouenere Cardinales

Septuaginta Interpretes, qui quamuis essent & duo, propter integritatem numeri appellantur Septuaginta.

Vnde prouenere.

Alij quingēta millia ponunt: & sic magnū numerum librorum.

In interpretatione Bibliorũ miraculum. aliud tamen alij.

paruit ſubito interpretationis miraculum, cum receptis collatiſq; poſtea omnium à ſecreto labore libris, nihil in tanto transferentium numero, verborum literarumue variaret. Poſtquam deniq; hi Septuaginta deſtinatum iter emenſi fuerant, admoniti quoq; comitiorum, poſtremi Hebræorum Philoſophi venerunt. Primo Phariſæi, vultu, triſtitiâ, diſſentienteq; à peſsimis moribus habitu, magna vitia tegentes, ijdem religionis iactatione arrogantes, in cuius ſpeciem intimam, præligatas in fronte membranulas, quibus Decalogum adſcripſerant geſtabant. Deinde Eſſæni, cum in ſuadendo alijs bono honeſtoque, tum ipſimet in reddendo exprimendoq; ſoliciti, & contra quam priores, virtute magis acuti, quam ſubtilitatibus magnifici. Tum Saducei, ferinâ ac propè cynicâ ſectâ, dogmatumq; quibus vnà cum corpore animas extinguebant immanitate, potius tacendi. Accelerabant appendices omnium *Flauius Ioſephus*, & *Philon* Hebræi quoque.

Philoſophi Hebræorum.

Phariſæi.

Eſſæni.

Saducei.

Aſſyriorum Sapientes.

Vocantur etiam Babyloniorum & Chaldæorum ſapientes.

Vix ij: cum nouum iterum ignotumque, in medium ſe intulit, ſapientum agmen. Defixi plerisque erant in cælum vultus, oculiq; tanquam ſolitariæ contemplationi aſſuetis, non bene durabant, in publicæ pompæ conſpectu. Alijs in manibus tabulæ, punctis, lineis, circulis vexatæ, perplexaq; characterum ſigna, trahebant ad ſpectaculum turbam. Cum

vnus,

vnus, curiosissimâ sciscitatione accedens, Quæso, inquit, ô hospes, ne intra vos pereat tantum secretum, quid hæc segmenta in tabulis? quid sint in manibus picturæ? docere nos quoq; tanti putate. Nouâ voce percussus, sustulit ille tantum deiecitq; vultum, atq; ad cæptum iterum reuersus, perseuerabat in tabula, velut in acie, alias delere, alias inducere notas. Ergo alter suspicatus, ad sapientiæ opinionem, primam taciturnitatem pertinere, cæpit hoc ipsum diligentius interrogare. Tum ille interpellatus excanduit, & Sinite me, inquit, sidera complere, iungitur Iuppiter Veneri, Draconisque cauda hæret in Virgine. Miratus alter sermonem non publici vsus, notauit, alteri ista qui ad latus stabat dici. Itaq; ne alienis videretur interuenire secretis, à tergo adrepens, cæpit omnia tacitus considerare. Tum ille, vbi figuras absoluerat, quotq; sideribus faciunt domos diligenti consideratione percurrerat, manu qui hoc expectabat prehensum, à frequentia seduxit; & Scias, inquit, cum nascereris non infeliciter astra cecidisse. Pars fortunæ iuncta Veneri, in bono cæli loco, haud vanum tibi in diuitias opesq; dant suffragium. accedit stella regia ijsdem addicta, Cor nimirum Leonis. Iam vero in domum septimam quæ coniugij est, Luna cum Venere, benignum proijciunt radium, nullisq; maleficiorum aspectibus tactæ, annuunt coniugem, quæ dote, formâ, genere, amore, moribus, animum

Ideo tempore S. Augustini vocabantur Genethliaci.

tuum mereatur. Fæcundi quoq; in fæcundis ſignis planetæ, propenſè te iuuabunt in progignendis liberis. Ipſe Sol dominus vndecimæ, gratiam apud homines tibi conciliat. Si quò ibis, ipſa te ſalus feret; quicquid optabis, dij vota præuenient. Deniq; Alcochoden non male diſpoſitum, annumerat tibi annos, centum viginti quatuor, menſes vndecim, dies vndetriginta, horas tres, momenta duo, ac ſemiatomum. Dictoq; accepta diuinationis mercede hominem dimiſit. Senſit qui remanſerat Mathematicum eſſe, vtcunq; tamen velut hominem non agnoſceret, blanda ſalutatione admotus, vnde & qui eſſet requiſiuit, Neq; ille vltra, ad humanitatem inuitantis ſubduxit colloquium, &, Ego reſpondit Chaldæus ſum, ex gente Aſſyriâ, nomine *Albumaſar.* quos vides, eiuſdem ſunt mecum patriæ omnes. Cæli vim ſtellarumq; curſum primi obſeruatione noſtra excepimus, cælum ſuſpectu libero, ac prope cum perpetuę ſerenitatis obſequio adepti. Autorem in hoc, & per quem iſta in cælo noſcere didicimus magiſtrum, Iouem Belum habuimus, cui ob eximium meritum, templum Babylone conſtruximus. Prima nobis cura fuit, ex tanto aſtrorum cætu diſcernere, quæ fixa ac velut cælo intexta in ſemel capta, ſede hæſerunt: quæ vaga & errantia ſuos curſus certis tamen emetiuntur erroribus, quæ cuiq; ſideri via, quæ lex, quis ordo eſt. Paulatim inde progreſsi, defectiones quoq; illorũ laboresq; nota-

Primi curſum cæli ſtellarũq; inuenerunt,

quis tamen inter eos primus.

notauimus, quod ex ijs immodicos calores, quod ſeueras hyemes, quod cæteras terræ iniurias minatur. Tum ex aſsiduis obſeruationibus, notisque nunquam nos decipientibus deprehendimus, inferiora hæc ad aſtrorum motus regi, nec modò inde vitam, alimenta, vires, annos, ſecula, & quicquid pro tam multis totus mundus poſcit, ſubminiſtrari: ſed cuicunq; mortalium, corporis animiq́; formam, fortunam, caſus, euenta, fata, & quicquid poſtea eueniat triſte lætumue, è cælo adduci. Omnia nexu quodam latenti altioribus ſunt commiſſa, quodque in vtero homini augeſcendi, mouendi, exeundiq́; in lucem tempus & momenta diſponit, idem vitam naſcentis prout adſpexerit ducit, cum eoq́; in illud, in quod ſemel miſſus eſt, vadit. Neq; vero curſus tantum meatusq́; ſtellarum, in venturorum indicia accepimus, ſed earum etiam inter ſe ſitus, manſiones, congreſſus, interualla, diſsidia, conſenſiones excuſsimus. Nam & Domos plerisque in cælo hoſpitiaq; conſtruximus, & Dominos alijs, vt Arieti, Tauro, Geminis, Cancro, Leoni, ſingulisq́; ſignis, eos quos in mundi naſcentis primordio in ijs fuiſſe deprehendimus, addidimus. Hinc ad futura alicui annuntianda, totum ſicut in naſcentis hora fuerat, explicamus cælum, digeſtisque in ſua loca, numerosq́; omnibus, curioſè perquirimus, cui vnum quodq; ſidus ſe applicat opponitue, cuius viciniam premit tranſitue, quod aſpectu ſuo vrget aut tem-

Ratio diuinandi ex Aſtris vt à Mathematicis deducta.

perat, cuius excipit aut intercipit lucem, vbi culmen eius summum, quâ iter, quousq; descendit vel ascendit.

Qui nomenclaturam cælestem excogitauit.

Ita initiato sermone, cum diu perplexas de superis narrationes duceret, tum ille qui stabat; Age hoc quoq; mi homo, inquit, quoniam sermonem habes non plebeij saporis, & quod rarissimum est nihil subtrahis alienæ scientiæ, illud etiam quâ causâ meritoue Arietes, Tauros, Geminos, Cancros, Pisces, aliaq; animalia in cælo posuistis expedi. Non nostrum, respondit ille, hoc sed alienum commentum fuit. Astræus hanc primus stellis, signisq; cælestibus nomenclaturam imposuit, vnde Pater astrorum vocatus, & apud posteros id nomen retinuit. Cæterum est cur ista quoq; cælo imputes. Multarum enim rerum appellationem, non libido aut casus hominibus, sed sæpe aliqua ratio causaq; persuasit. Mireris ab hominibus illata in cælum animalia, nisi noueris à sapientum maximis, ipsum Vniuersum in homines inferri; atq; vt hominem Mundum paruum, ita vicissim mundũ vocari Hominem magnum. Quam quis aliam eius appellationis, deprehenderit causam, nisi quandam similitudinem vtrumq; inter se antea tacitè componentem? Sunt quidem illæ velut concordes in homine cum vniuerso imagines, cæli cum capite, oculorum cum præcipuis siderum sole lunaque, humorum cum elementis, vitæ cum anni temporibus, spiritu-

Cur Homo, mundus paruus vocatur.

Prima ratio.

um

um cum ventis, venarum cum fluuijs, affectuū cum tempestatibus: sed erant & alia pleniora mutui consensus simulachra, à quibus hæc in vtrisq; appellatio nomenq; inuentoribus placuit. Videmus in prima & suprema hominis parte capiteq;, mentem & rationem cuncta nutu suo gubernantem disponentemque: occupat & summa vniuersi, vis quædam æterna & immortalis, ad cuius imperium cuncta quoq; voluuntur, dataque lege festinant. Continent media hominis pectusq; Cor, motus, caloris, vitæq; causam & originem: pendet & in medio alterius mundi, eadem potestate Sol, irrequietoq; motu omnia circumcurrens, calorem etiam vitamque inferioribus ministrat. Extrema ab vmbilico & genitalis in homine portio, seminarium productionis; ima quoq; in Vniuerso generationis & corruptionis rerum conceptaculum est. Aduertit hoc curiosus spectator, rebusque se mutuò sociantibus, nomina quoq; communicauit. Eadem & animalium in cælo ratio fuit. Visa quoq; alterius cum altero consensio, contulit ad nominis illic receptionem. Nam quid etiam animalibus ingenioq; eorum cælo dignius? cum illis ipsis, circa quæ maximi sapientum hærent laborantque, ventorum scilicet, imbrium, tempestatum, aliâq; cæli notitiâ & significatione cælum sibi pridem vendicarūt? Non temere & fortuitò, quicquid illic est migrauit ad cælestia, sed vim aliquam aut effectum denotando no-

Secunda ratio

Cur animalia in cælo posita,

& ea percurruntur.

men quoq; suum annumerauit. Accepit cælum A- *Aries.* ries, quod eodem tempore quo Sol dextrum aut sinistrum ambit hemisphærium, cum eo pariter modo in dextrum modo in sinistrum reuoluitur latus, pluraq; & conuoluta in anfractum cornua ceu Sol radios, spargit vertitque. Obtinuit igneæ & ardentis naturæ Mars Arietem, quod tener etiam & vix cornibus ad incursum potens, non sui tantum generis gregem, sed homines quoq; lacessit prouocatq; in bellum. *Cur murales machinæ arietes vocabantur.* Hinc quoq; olim & ad muralium machinarum appellationem acceptus, & ad indicendum bellum à fecialibus in hosticum immitti solitus. *Taurus.* Consedit inter sidera Taurus, labore & cultura terræ, velut socius adiutorq; factus munificentiæ Solis; eius quoq; apud homines olim venerationis, vt eum necare tàm capitale fuisset, quàm ciuem, velutque ruris alterum colonum. *Gemini.* Venerunt Gemini, alterna & cohærente vitâ morteque, à Solis quoq; ortu & occasu in terra omnia sata, modò astringi arescereque, modò euocari florescereque notantes. *Cancer.* Venit Cancer, suo retrorsum gressu iter viamque Solis, qui nisi quâ se obliquus vertit siderum ordo procedit, significans. Idem reliquis signis velut exemplar & Solis significatio est. *Leo.* Indefatigabilem Leo vigiliam, nunquamque clausa lumina habet: perpetuus item patensq; Solis oculus, etiam cum se condiderit, manet. Largæ Leoni collo armisque setæ ac fluentes iubæ, posterioribus membris lanu-

go & breues pili: pansa erectaq; Soli vere & æstate feracitas, reliquo anni glabra & deserta fructibus terra. Sterilis se ipsa Virgo, ideoq; olim velut ad comparis, nihilque gignentis ignis custodiam admota: infecunda quoq; Soli vbi spicas messemque reddiderit terra, datâq; semel in anno fruge, reliquis mensibus nihil gignendo quiescit. Stat suo momento, neq; in aliquam partem præponderat Libra: æquat vices temporum Sol, ac bis in anno paribus spatijs noctem diemque protendit. Torpet hyeme Scorpius, nec nisi abeunte brumâ aculeum sumit: moritur hyeme satorum anima, nec nisi reddito Sole postea erumpit. Contendit manibus arcum Sagittarius, quoq; ipse non peruenit immittit telum: defert portatque vim, quo Sol non accedit, radiorum iactus. In prominentia altaque semper in pascuis subsilit Caper: sublime deposcit Sol, supraque verticem ab exortu consurgit. Haurit refunditque eandem Aquarius aquam: demittit in terram imbres pluuiasque, vnde eas attraxerat Sol. Pisces & quicquid pater monstrorum fert mare, clauso anhelitu, totaque mersum aquâ viuit: abstrusum ab oculis, & quanquam totâ terrâ pressum, Sol nihilominus penetrando viuificat. Omnia quidem quæ supra nos sunt, aliquid sibi nostri vendicant, Soli tamen is honor datus est, vt quæ fortassè alijs sideribus beneficia debemus, ad ipsum deferamus. Quippe ita sapientissimis persuasum fuit,

Virgo. *Cur Virgines olim custodiebant ignem in templo.* *Libra.* *Scorpius.* *Sagittarius.* *Caper.* *Aquarius.* *Pisces.* *Ita Iablichus*

 quicquid

ex Ægyptiorũ doctrina. quicquid adsit nobis boni, adesse solari potestate, vel ab ipsa tantùm, vel etiamsi ab alijs, id tamen vel à solo Sole absolui, vel à Sole per alia. A solitudine *Sol vnde dictus,* ille, à nobis quoq; compari vocatus nomine Adad, quòd sit inter sidera vnus tantùm & solus, nomen *eius encomia.* accepit, Dux, Princeps, Moderator luminum reliquorum, Mens mundi & Temperatio, Cor vniuersi, Cæli oculus. Neque illi hominum modò con- *Solem etiam ratione carentia agnoscunt* sensus tot appellationes contulit, contulerunt & alia ceu intellectu hæc ipsa in eo agnoscentia denotantiaque. Flores & folia, se quotidie ad solem velut quiddam poscendo pandentia oscitantiaque. *heliotropium & lupinus* Herbæ & legumina, illum perpetuò sequentia, & nubilo quoque conspectum eius requirentia. Bruta & animalia, quædam aduenientem cantu salu- *galli.* tantia, omnia vnà cum eo expergiscentia resurgentiaque. Quin primi homines ad Deum sua con- *Solem Persæ Deum putabant.* iectatione accedendo, illum ipsum aut Deum esse crediderunt, aut à Deo erectam sibi statuam, cui *Plato statuã Dei, quæ esset in mundo velut in templo.* nulli parietes templaque, sed mundus solaque cæli regio in qua spectaretur idonea fieret, putauerunt. Propter hunc, nihil profanum nihil irreligiosum esse. Quisquis in mundum veniret, sciret se in quoddam templum induci, in eo ab hoc numine aspici, rituque sibi viuendum sacerdotis, huic se summum cultum, huic respectum debere. Hinc iuramentum *Mos iurandi per Solem.* deposituri testabantur Solis & Iustitiæ oculum: iu- *Mos iudican-* dicabant eum aspiciendo, coramque velut altero

iudice

iudice tabellas sententiasque regendo, in Sole ceu in sancto penetrali, Iustitiam habitare regnumque suum facere arbitrati. *di Bithinorū.*

Persarum Sapientes.

Dum hac longioris sermonis diligentiâ, multa cælestium Chaldæus persequeretur, Magi deinde Persarum comparuerunt. Primi innocentes & sancti, altâ consumatâque sapientia, rerum miracula naturamque in sui obsequium ducentes. Quippe intima hæc est apud eos Philosophia, rerum non noscere modò, sed mouere effectus, operaque vix vulgo credibilia. Suppetit ad hoc herbarum cæterorumq; illic nascentium potentia, elucescensque clarius ibi quàm vspiam, in ijsdem dissidium vel concordia. Attendunt ad hæc vtraque præcipuè & scrupulosissimè Magi, sparsasque per diuersa, in vnum artificiosè deducunt committuntq; vires. Mille postea inde suscitant miracula, per mutuas illecebras complexusque ad quidlibet obsequente naturâ, inuentis quoque in contrarium vsum & separationem rerum purificationibus, sulphure, asphalto, sale. Quippe abradunt hæc rerum dissoluuntque nexum, liberatasque à se inuicem velut vinculis naturas, otio rursus quietique reddunt. Hinc inesse illis diuinū quiddam & potens, populus existimat, adiunctaq; contemplationi dura per omnia virtus & frugalitas, nihil, vt ferunt, præter farinam & olera recipiens, facit hominibus numinum propè auctoritatem. Instruere

Persarum Sapientes vocabantur Magi,

eorum sapientia erat in copulatione virtutum naturalium,

ex quâ proueniebant miracula.

Vt miracula desinerent quibus vtebantur Magi.

Magorum frugalitas.

Regum educationi quatuor Magi præponebantur.

struere quin etiam Regum filios, infantiæque eorum adesse, ipsorum tantum honori datum. Quatuor ad id ex omnibus deliguntur. Vnus qui Magiam, & noscere summum ac æternum Numen, simulque cognitum piè ac purè venerari doceat. Alter qui in omni vita, fidē cuique datam veritatemq; seruandam admoneat. sanctissima humani animi vincula, quibus etiamnum cum rei Diuinæ adsunt ipsi Christiani principes regesque, exosculando à sacerdote porrectos Euangeliorum libros, vbi Diuina veritas continetur, se religiosè obstringunt obligantque. Tertius qui vera libertate crescentem imbuat, nolle turpia aut nimia, nulli succumbere affectui. Quartus, vt securus & aduersus omnem fortunam contumax sit, exigat. Hæc apud eos futurorum regum sunt incunabula, hęc pręcepta, in quæ à nutricibus statim & ancillis, paruuli adhuc ad eos à mammis aulâque deferuntur. Nota est Darij Persarum regis, cum noctu amissum somnum discendo reuocare cuperet, proposita cum ingenti præmio suis cubicularijs quæstio, Quidnam in rebus humanis cæteris omnibus præualeret præpolleretque. Missæ in id à coniectantibus sub puluillum regis tres breuissimæ schedulæ. Vna inscriptum habebat, *Præualet Vinum.* Altera, *Præualet Rex* Tertia, *Præpollent Mulieres*, sed super omnia vincit *Veritas.* Surgens deinde Darius ad examen, cum vniuscuiusque causas collegisset, vltimam cum Sapientibus

Cur regibus & principibus Christianis Euangelia exosculanda in templo à Sacerdotibus offeruntur.

Quæstio à Dario rege proposita custodibus sui corporis.

3. Esdræ 3.

pientibus regni prætulit, autoriq; pro Veritate, vt pote quæ sola vinceret, nullisque iniurijs aut mutationibus temporum succumberet, amplissimum donarium primamque post se dignationem tribuit.

Cæterum quanquam plurimos loci & intermissæ pridem consuetudinis obscuritas, oculis memorięq; spectantium tegebat, cogniti tamen inter eos nonnulli fuêre. ' *Zamolxis*, eius imitator *Abbaris Hyperboreus*, *Euânta* reges quoque. Iam *Gasspar*, *Melchior*, *Balthasar*, quibus nemo magis approbauit sapientiam doctrinamque gentis. Quippe è stella æuo suo genita, cum minime plana coram quoq; spectantibus coniectatio fieret, Christum regemque natum è longinquo perspexerunt. Mox quæsitum per tot terras populosque, quamuis iacentem in stabulo ac velut crudeli abiectum manu, cognouêre tamen tam in præsepe & paupertate, quàm si in purpura & fastigio vidissent. Neq; hoc contenti, Deum hominemq; adorarunt, totq; bonis quæ in infante mirabantur, aurum, thus, myrrham, munera dederunt. Proprium id apud Persas atque ex maiestate creditur, reges non sine donario adire. Hinc Synætam rusticum aiunt, cum obuium in agro Artaxerxem, nec quod eidem offerret, habuisset, è profluenti iunctis manibus aquam hausisse, eamque proceribus vtrinq; vili muneri recedētibus, rectà ad regem tulisse. Quin & illud Persis multisque gentibus in more fuisse traditur, in vitam prodeuntibus metalla

Magi qui Christum natum cognouerunt adoraruntq́;.

Reges Persarum sine munere adire non licuit.

Qualia munera nascenti-

bus dari consueuerant. affundere, Regibus aurum, ditioribus argentum, artificibus & agricolis æs aut ferrum.

Chymia finitima Magiæ. Sed Magis iam prætereuntibus, mirum quam Chymiſtarum natio inter eos ſe intulit audacter. Rati enim multa Magorum opera operibus ſuis exæquari, indignum ſe arteque ſua putabant, non adeſſe in ingeniorum cognatorum numero. Prætendebant, vires, vias, fines, vtriusq; artis perquam ſimiles. *Quid differat à Magia.* Opus nempe ac finem Magiæ eſſe ſpiritum in corpore; opus ac finem Chymiæ, vertere corpus in corpus. Magos ſuas operationes *Violentas* appellare; ſe quoq; ſuum opus *Fortitudinem* dicere, quod ſignificaret vox illa *Elixir*. Multa enim apud ſe varijs appellationum inuolucris, ænigmatibus, ſimilitudinibus, characteribus, impoſsibilibus tegi ac recondi, quò nulla in parte mundi non regnante auri ſacrâ fame, ars blanda & diuina, neutiquam omnia ingenia ſubeat ex plebe. *Cur Chymiſtæ vocabulis inſuetis & reconditis in ſua arte vtuntur.* Vſurpatum id quoq; aiebant à primis Chymiæ conditoribus, ſtatimq; cum arte receptum, rebus verba non tam ſecundum naturam imponere, quàm ijs aliquid ſemper recondere. *Chymia antiquiſſima.* Num enim vſpiam viſum repertumue fuiſſe Aureum vellus, aut hirtum auro pecus? *Quid erat Aureũ vellus* At narratum hoc nihilominus, à totq; ſeculis traditum, ſed à ſapientibus aliter intellectum. Vellus nempe librum fuiſſe, antiquorum more ex membranis pellibusque ouium, vnde lanæ velleraque habentur, compactum. Eum vero Aureum, Chymiam ſcilicet

aurique conficiendi scientiam in se continentem, quæ multâ patientiâ & laboribus, ac velut Iasonis periculosis nauigationibus acquireretur. His alijsque laudibus se mutuò Chymistæ stimulantes, siue id quoq; facerent Principum ac Regum fiduciâ, ingenio artique suæ passim fauentium, siue quòd de se ita seriò sentirent, in comitatum se Magis dederunt. Certè tunc primum multi quoq; hac occasione deuoti fumo, nigrique tantum carbonibus prodire in publicum ausi sunt. Qui cognosci poterant hi memorabantur, *Osthanes, Hermes, Chanes, Rosinus, Olympiadorus, Agathodæmon, Democritus Orus, Chrysorichius, Pebechius, Comerius, Pelasius, Pelagius, Africanus, Theophilus, Synesius, Geberus, Callides, Rachaidilus, Veradianus, Rhoadianus, Canides, Augustinus, Panthes, Ioannes Aurelius Augurellus, Laurentius Ventura.* *Chymista.*

Audacia Chymistarum, nefandis incantatoribus impostoribusque locum propè dederat. Aderant iam perplures suis miraculis ludisque populum pascentes. hi figuras hominum in feras commutantes, illi sidera mundo reuellentes, alij acus prælongasq; in ventrem lanceas condentes, serpentes victos carmine rumpentes, solem digito sustinentes, lunam & stellas ore expuentes. Sed acriter se opponentibus Magis, quorum nomen odiosum colluuies hæc hominum fecerat, T. Liuius quoq; ex lege duodecim tabularum intercessit, negauitque permissurum, vt immundorum spirituum commercio homines fædati, bonis & sapientibus commiscerentur. *Magi malefici seu Incantatores.*

cur,

tur, denique sulphur flammasque artibus eorum comminatus, procul eos à cætu sapientum comitijsq; remouit. Relegati in eo numero feruntur *Zoroaster* autor conditorq; huius Magiæ, *Azonax*, *Hermippus*, Tum eorum sectatores, *Apuscorus*, *Zaratus*, *Marmaridius*, *Hippocus*, *Zarmocenides*, *Bactrianus*, *Armenius Osthanis nepos*, *Pamphilus familiaris Cyri*, *Appollonius*, *Damigero*, *Dardanus*, *Velus*, *Iulianus*, *Bebulus*, *Simon & Elymas*, qui Apostolis, *Iannas & Membras*, qui Moysi suis artibus imposturâque obsistebant. Multæ vna cum ijs artes eiectæ damnatæque; Theurgia, quæ fit per sacrificia & consecrationes ad eliciendos Dæmones beneficos; Geotia seu Necromantia Necyomantiaue, quæ per coactionem & planctum inquietat mortuos, infera diris agitat carminibus, tumulos bustaque reuoluit, & acceptis cadaueribus ipsos in scelera cogit manes; Pharmacia, quæ per edulia potusue, amorem, odium, insaniam lentam etiam mortem cum carmine propinat. Iam Hydromantia quæ per aquam, Axinomantia quæ per secures, Catoptromantia per specula, Lecanomantia per pelues, Pyromantia per ignem, Geomantia per terram, Chyromantia per manus, Scyomantia per vmbras, Capnomantia per fumum, quæq; aliæ per alia futura fataq; hominum scrutantur nuntiantq;.

Putant aliqui inuentorem huius Magiæ fuisse Cham filium Nòë & vocatum Zoroastrem ab antiquis.

Falsæ Magiæ species. Theurgia.

Geotia.

Pharmacia.

Hydromantia Axinomantia Catoptromātia. Lecanomātia. Pyromantia. Geomantia. Chyromantia Scyomantia. Capnomātia.

Indorum Sapientes.

A Persarum Magis Indorum deinde Sapientes iter sibi locumque asseruerunt, laborioso pariter virtu-

tis

tis cultu, herbarum miraculis, quarum apud illos par potentia gloriaque est, à Philosophia Persarum non degenerantes. Tegumen alijs nullum, alijs tantum tela, caput quoq; sibi eadem in orbem globare assueti. Eæ solæ & gratissimæ genti vestes, contextæ è lino, quod inuictum ignibus magis magisque viuere assueuit ardendo. Viuum id propterea Latinis, Græcis Asbestinum dicitur, quod proiectum in rogos, perinde vt calcem, sordibus exultis ferunt splendescere magis quàm aquis. Hinc funebres ex eo fiebant mortuis tunicæ, quæ pro vrna seruandam corporis fauillam, à reliquo continebant separabantque cinere. Animal occidere carneq; aliquâ vesci, nefas apud eos habetur, simplicibus sine igne sine blandimentis cibis fames expellitur. Contemplationis dura ratio, ab exortu adusq; solis occasum contentis oculis solem intuentur: arenisque feruentibus ita perpetem diem non abeundo alternis pedibus, secreta in globo igneo rimantes, insistunt. Cæterum vt aliorum Sapientum ita & Indorum non vnus ordo familiaque. Alios Brachmanas aut Brachas, alios Germanas siue Gymnosophistas habent. Qui se Brachmanas nominant, hæc à *Budda* sectæ suæ autore edocti in scholis amplectũtur docentq;. Deum vniuersorum opificem per omnia meare: Mundum & genitum fuisse, & ad interitum tendere: Præter quatuor elementa quintam haberi naturam, ex quâ cælum prouenerit: Iterari rursus cum

Idem de carystio lapide scribit Plutar. lib: de oraculis qui perinde netilis erat aptusq; duci instar lini lanæue.

Duplices Indorum Sapientes.

Brachmanæ seu Brachæ, eorum dogmata.

homo desierit vitam, mortemque tanquam ostium quoddam esse, per quod ad immortalitatem fiat introitus. Hunc vero non promiscuè omnibus, sed solis sapientibus patere; rudes ac velut profanos ab æternitate arceri. Propterea mira in ijs contemplationis patientia, mortisq; contemptus. Non illam, non senectutem expectant, sed sæpe ingerendo semet ignibus, læti & cum gloria fatum accersunt. Ab ijs deinde eandem de immortalitate in alias gentes manasse opinionem ferunt. Et qui Aristotelem, non Euripi aquis, sed naturæ sponte solutum credunt, aiunt scholasticos cum morienti adessent, ex hâc eorum sententiâ, sic virum affatos. *Qui Philosophorum animas excipit, & tuam colligat, in suis recondens thesauris, vti animam addecet recti hominis & perfecti, qualem te fuisse nouimus.*

Omnes mori præter Sapientes putant.

In morte Aristotelis discipulorum apprecatio.

Similis apud Germanas sapientia, maior adhuc in moribus rigor. Nullas domos habitare, ne pati quidem vxores aut fæminas, præcipua disciplina eorum est. Nudi & intecti sub dio, vt syluæ, vt nemora placuêre, degunt, ob id Gymnosophistæ vocati, tanquam ad certamen expediti leuesque. Morborum notitiam causasq; agitare, multis inter eos consuetum, neq; aliter medendo prodesse, quàm frugalitate & abstinentia. Hinc ab alijs primi Medicinæ originem fecisse feruntur. Quin ostendebatur inter cæteros *Iarcha*, admirandâ annulorum vi, in centesimo & tricesimo anno, virium ac

Germanæ seu Gymnosophistæ.

Mira ratio vitæ per annulos producēda

iuuentæ vigorem retinens. Multis hanc modis procurasse dicebatur, & annulorum materiâ & quam sub singulis planetis certis temporibus signando, vi influxuq; illorum imbuerat. Adhæc numero quoq; conclusâ in ijs annorum lege, quæ per septenarium porrecta, vitæ fatorumque clymactera hominibus inducit. Septem quippe annulos, ad totidem planetas confecerat, singulisque diebus, singulos accipiendo, iuxta dierum ipsorumque nomina, digitis suis induebat. Vnde ingens ei apud suos sapientiæ opinio fuit & arrogantia. Quoties de ea verba facere animum induxisset, toties sublimis excelsusq; non nisi in aureo solio, crustis item ac sigillis aureis exornato, dispositis & circumfusis per inferiora subsellia minoribus Philosophis præsidebat. In auditorio, statua quatuor cubitorum alta, Tantali nomine inscripta erat. Hæc expositâ manu paterā tenebat, quæ ita perenni quodam humore semper continenterq; manabat, vt nunquam tamē humor, ex eius labris difflueret exundaretque. Hunc inter ambitiosa, tanquam nectar ambrosiamq; præceptoris potare, inuicemq; propinare, siue ex audientiâ discederent, seu in amicitiam quempiam reciperent, discipulis eius mos fuit.

Iarchæ arrogantia.

Statua in auditorio.

Ægyptiorum Sapientes.

Absoluto Indorum itinere, Ægyptiorum deinde sapientum ingredi pompa cæpit. In ea multi reges, *Sol, Vulcanus, Iuppiter, Saturnus, Mercurius,* alijque quo-

Reges Ægyptiorum quorum nominibus astra appellata.

rum

rum nominibus Græcia cæleſtia aſtra vocauit, tanquam inueniſſet, quod ab his acceperat. Aderat ipſâ nominis maieſtate admirandus *Mercurius*, appellatus *Triſmegiſtus*, ſiue Ter maximus. Triplici hunc titulum ſibi comparauerat excellentiâ, aſſecutus inter homines, id quod ab omnibus creditur maximum ſummumque. Idem erat Rex, idem Sacerdos, ſummus idem maximusque Sapiens, legum conditor, iuris humani diuiniq; auctor, ſcientiarũ & diſciplinarum primus inuentor. Quin ex libris, quos ad triginta ſex mille, quingentos viginti quinq; conſcripſiſſe dicebatur, quidam aliquos recenſebant, De dijs empyreis centum, De dijs æthereis centum, De cæleſtibus mille, De Philoſophia tres & triginta, De ſacerdotibus decẽ, De Aſtrologia quatuor, De Medicina ſex. Digreſsis regibus, Sacerdotes ſe poſtea in turbam intulerunt, nullâ comâ barbâue, ſed decuſſo per totum corpus omni prorſus pilo, deformes aſpectu. Adhæc peruſti ſole artus, veſtis cinctuſque lineus, frons deiecta, mens triſti ſilentio recondita, membra modico pani paucarumq; herbarum condimentis aſſuetis, fame & macie perempta efferauerant ſpeciem hominum. Noſcitabantur tamen à multitudine, & ſanctum venerandumque genus, ſacra ſimul & ſapientiæ arcana tractare aiebant, ex more gentis, quæ eadem reuerentiâ religionem ſapientiamque habet. Ipſi inter eundum ſublatam manibus Curulem rotam

Mercurius Triſmegiſtus conſcripſit librorũ 36525.

Sapientia Ægyptiorum penes ſacerdotes

Theologia hieroglyphicum

tam gestabant insigne, quam præ se ferebant diuinæ sapientiæ, quæ imâ sui superficie, imum terrenaq; contingens, toto reliquoq; orbe sublimis atq; per æterna vertitur. *Rota curulis.*

Sed præcipuè spectantibus admirationi, quæ referebantur, inuenta ipsorum erant. Pictura, præliorum, victoriarum, rerumq; à multis seculis gestarum, præsentem exhibens imaginem, magnum humanæ curiositatis adiumentum, imitata vultum, capillum, oris venustatem, vt qui scire cupiat, qualisquisq; fuerit, in tabula cernat, hominemq; cum velit per terras ac manus circummittat. Geometria, nullo eam apud Ægyptios non tenente, ad remetienda pereuntia collimitia, quæ identidem euagatus per agros Nilus confundit oblimatque. Adscribebatur etiam à multis ijsdem Medicina; ea tamen potissimum genti suæ abstinentiâ & frugalitate cõmendata inculcataque. Quippe ita eos delicatiorem molliorémq; victum exosos fuisse aiebant, vt apud Thebas in templo ad columnam erigendam populum inducerent, quæ diras execrationes sustineret, aduersus regem Menin, qui in Ægyptum mollitiem, luxumq, induxerat primus. Neq; hoc contenti, à morte cuiusq; ilia visceraque eximebãt, ventreq; Soli opposito, in eo omnium peccatorum causam esse fatebantur expiabantque. Præterea inuentæ dicebantur Literæ, ab ijs à Phænicibus vt perhibent in Græciam illatæ, inæstimabile mortali- *Inuenta Ægyptiorum.* *Pictura.* *Geometria.* *Medicina.* *Detestatio luxuriæ.* *Euisceratio hominum à morte.*

um bonum, artes, nomina, titulosq; hominum, contra breuitatem æui, longissimis seculis propagantes. *Hieroglyphica,* Iam hieroglyphica, variæq; animalium figuræ memorabantur, obeliscis aut saxis exsculptæ, sensus atq; arcana mentis continentes. Peculiare id erat scripturæ eorum genus, quo sublimiora, & quæ potissimùm vulgum nescire vellent, occultabant. *triplicia* Cæterum hoc ipsum scribendi secretum sub varijs simulacris, triplici insinuatione intellectui ingerebant. *Imitatiua.* Imitatiua, quæ conuenientem similemq; rebus imaginem habebat: sic pro Sole circulus, pro *Tropica.* Luna duorum lunarium cornuum imago erat. Tropica, quæ ademptis similitudinibus, virtuti tantum affectionique formarum & figurarum significationem accomodabat: sic amor per osculum, necessitas per nodū, inuidia per anguillā, prudentia per hominem, fortitudo per leonem, libertas per equum demonstrabatur. *Ænigmatica,* Ænigmatica, quæ ex comixtione mutuaq; istorum coniunctione coalescebat; ita Sceptrum, cuius in vertice oculus aurisq; esset, Deum *Dei hieroglyphicum.* moderantem, videntem, audientemque omnia significabat: Sceptrum in summa parte ciconiæ caput sustinens, in imo hippopotami ferocissimi animalis vngulas appensas habens, *Regis hieroglyphicum.* regentibus innuebat, iustitiæ obnoxiam esse violentiam; proinde eam temperandam pietate & clementiâ, cuius symbolon est ciconia, quæ genitricum senectam educare, subleuare, humerisq; gestare in volatu dicitur.

Sed

Sed mirum maximè fuit, vt eadem subtilitas ad barbaros Scythasq; processerit. Quippe Idanthuram ipsorum regulum ferunt, cum transgressus Istrum Darius, terrore minisq; posceret ab eo per epistolam regionem terrasque, pro literis & rescripto misisse Murem, Ranam, Auem, Iaculum & Aratrum. Ad quæ visa acceptaq;, cum meritò interpretatione suorum Darius posceret, Orontopagas tribunus militum, tradere per ea se suaque Scythas aiebat; coniectans ex Mure domos habitationesque, ex Rana aquas, ex Aue aërem, ex Iaculo arma, ex Aratro agros. At contra Xyphodres, nisi ocyus vt volucres auolauissent, vt mures terram latibulaq;, vt ranæ aquam profundumq; subijssent, vel iaculis confixos luculentæ victoriæ famam, vel captos arandi terramq; pro victu eorum excolendi, beneficium ipsis relicturum præsagiebat.

Scythæ vsi sunt scripturâ symbolicâ.

Ænigma Scythicum Dario regi propositum.

Grande præterea Ægyptijs sapientiæ testimonium faciebant Græcorum peregrinationes, neq; tàm propter Mathematicam ad eos, vt quidam volebant susceptæ (quæ domi inter incunabula & elementa discentium habebatur) quàm propter noscendam religionem, cæremoniarumq; arcana, præstantissimis quibusq; summam sapientiæ in religionis obseruatione cultuque ponentibus. Nam ijdē deos primùm asseruisse, simulacra eorum conflasse, aras & templa construxisse ferebantur. Quin nullam gentem propiùs verum Numen agnouisse aiebant,

Peregrinatio Græcorum sapientum in Ægyptum.

Templa primi Ægyptij inuenerunt.

bant, erecto in vrbe Sai templo cum eiusmodi titulo EGO SVM OMNE QVOD FVIT, EST, ERIT, PEPLVM MEVM NEMO REVELAVIT MORTALIVM. Nimirum illud quod augures, pontifices, flamines, quotquot vates Sibyllæq; quotquot vſpiam Sacerdotes & Theologi profeſsi; hoc ipſo quod multa intelligere nos in Deo poſſe negamus, ignorationemq; noſtram prętendimus, Deum nos plenè cognoſcere videreque, quòd ille tantum à ſe vno cognoſci poſsit. Nam quicquid de eo lingua dixerit, quicquid animus conceperit, nihil eſt quod in humanum non tranſiliat & corrumpatur ſenſum: nec habere poteſt humanæ ſignificationis notam, quod humanæ intelligentiæ excedit conceptum. Quâ cauſâ Sphingem ante templa ſtatuere ſolebant, arcana illic eſſe omnia myſticaq;, ac velut ænigmate tecta docentes. Quin imaginem Dei, nullâ figurâ teneri exprimiq; poſſe exiſtimantes, eam varijs rerum ſimulacris complectendam adorandamq; cenſebant. Hinc præcipuè partâ victoriâ, cuiuscunq; animalis dux effigiem, in galea, clypeo, armisq; habuiſſet, eius ſimulacrum, in templa ſacrariaq; ſua inferebant votisq; decorabant: velut gratitudinem Deo, in animali ſub cuius auſpicijs hoſtes pepuliſſent cecidiſſentue, reddituri. Quo more rituq; ſerpentes, feles, ac alia viſu quoq; fæda & deformia, in magnifica templa cultumq; hominum ab ijs inducta fuere. Sed memorabantur apud eos alia digna relatu,

Deũ non poſſe cognoſci docebant.

Cur Sphingẽ ante templa ponebant.

Cur feles, ſerpentes, aliaq; fæda animalia in templa inferebant.

Hinc prouerbium: Ægyptium templum.

Poëtæ ab Æ-

latu, ſicut ad Memphin loca mosq; ſepeliendi mortuos: vnde Orpheus & ſequentes Græcorum Poëtæ, Elyſios campos, Cocythi ſtagna, Charontem multaq; alia in ſuas fabulas librosq; intuliſſent. Atq; his ſermonibus homines, Ægyptiorum ſapientes quamdiu conſpici poterant, proſequebantur.

gyptijs plurimas fabulas finxerunt, de quibus Diodorus Siculus.

Græcorum Sapientes.

Poſt eos deinde ingens Græcorum ſapientum agmẽ inceſsit, cultu habituq; longè alio. Pallia omnibus & promiſſæ barbæ, cothurni alijs, alijs ſocci, aut crepidæ, nonnullis collo magni pretij catenæ moniliaque, ex omnium diſciplinarum annulis aptatâ & conſerta, Encyclopædias ipſi vocabant: pluribus pendentes manticæ vilesq; peræ, & ingentes manibus baculi, aſpectu velut nuda & brumalis ſylua. Inter hos omnes, primi grandesq; æuo ſapientes in conſpectum populi veniebant, *Orpheus, Muſeus, Melampus, Dædalus, Heſiodus.* Hos comitabatur HOMERVS doctrinarum & antiquitatis, vt ipſimet perhibebant, parens, ſine faſtu, ſine fuco, priſcâ tantum maieſtate venerabilis. Præferebat manibus, acceptum è gaza Darij, auro & vnionibus diſtinctum ſcriniolum, non in relicti patrimonij aut comparatarum opum oſtentationem, pauper, egenus, & ſolum diu vertere coactus, ſed donum Regis Magni Alexandri, quod ipſe per omnia bella circumferẽs, impletum ſcriptis librisq; eius, interdiu pro rerum agendarum viatico, noctu pro puluillo habebat.

Habitus Græcorum Sapientum.

qui antiquiſſimi.

Homerus inter cæteros princeps.

Eius libros Alexander Magnus honorifice ſeruabat ſecumq; circumferebat.

Homeri paupertas, ex versibus victus.

Quippe Homerum ipsum tantæ inopiæ fuisse ferunt, vt nisi recitandis vendendisque versibus stipem quæsisset, aliter viuere non potuisset. quâ de causâ cum per Græciam illius carmina sparsa, sineq; vllo ordine legerentur, adhibiti ab Hipparcho Pisistrati filio eruditi viri, collecta in hunc ordinem librosq; vti vulgò habentur, digessisse dicuntur.

Pythagoras vocabatur Ipse.

Suo deinde agmine, cum discipulis veniebat Samius PYTHAGORAS. Nomen apud eos aliud habebat, quoties nominari eum contigerat, *Ipse* nuncupabatur. Inerat huic appellationi magna fides ac reuerentia. si quid affirmarent in disputando, aut quærerentur cur ita sentirent, totum verbo componere absoluereque consueuerant, *Ipse dixit*: tantum opinio præiudicata poterat, vt etiam sine ratione valeret auctoritas. Cæterum aliud ipse sibi præter id nomen indiderat. Nam interrogatus aliquando quis esset, à Leonte Phliasiorum tyranno, respondit se Philosophum esse. Quod vocabulum ab eo tunc ex tempore confictum, paulatim in verorum sapientum cognomen eualuit: vt cum omnes primum pridemq; artifices, etiam qui sellularias aut ludicras exercerent artes, sapientes, postea non nisi qui sophiæ, veræq; scientiæ operam darent, Philosophi & amatores sapientiæ vocarentur. Hanc verò totam Pythagoras in numeris ponebat, non qui sensui, sed qui intellectui subijcerentur; quiq; paris & imparis vi ac potestate, rerum naturæ conferrent.

Philosophi appellationem inter sapientes intulit.

Sapientiam in numeris ponebat.

Quippe

Quippe ex ijs omnia facta contextaque, eos vim vinculorum habere, quoad superessent, res perseuerare, vbi deficerent, solui separarique; nec sine numeris naturam constare posse aiebat. In ijs fecunditatem & sterilitatem, ortum ac interitum, ordinem, concordiam, societatem, amicitiam reponebat. Eorum potestate, molem hanc, cuius circumflexu tegimur ac continemur, regi gubernariq;: elementa pari in diuersa nisu, omnia se ipsis in mundo constricta tenere suspendereque: eadem hæc, inter se domita, deposito natiuo rigore, potiorum formarum subijci obsequio: cælum stato irrequietoque circum terram verti moderamine: solem vices temporum, longiores breuioresue ex vsu naturæ aperire aut claudere dies: lunam modò se ipsam integrare, modò in nouellas formas, perpetua restitutione traducere: sidera alia in hanc, alia in illam, suo ordine se insequi decurrereq; partem: hortorum germina, fructus arborum, sataque terræ suetos dies, suetas custodiæ leges: fætum nisi computatis prius mensibus, materna pro partu laxare viscera: eamq; esse naturam rerum, eam potentiam asserebat, vt non nisi ad numeros omnia procedant, noscant tempora, sciant occasiones, intelligantq; quid, quando, quomodo, quantum esset agendum. Porro in numeris duo principia statuebat, definitam vnitatem, & indefinitam dualitatem: appellando alterum bonorum, alterum malorum exordium ac causam.

Numerorum vis & potestas

Hinc illud Sapientiæ 8. Omnia in mensura & numero & pondere disposuisti.

Numerorum duo principia.

Vnitatis

Vnitatis naturam esse, qualitatibus temperiem, animis virtutem, corporibus sanitatem, domibus ac ciuitatibus pacem, rebus prosperitatem; dualitatis contra, malitiam, ægritudines, seditiones, ac in rebus dissidia inducere. Neq; enim vllum non malum proueniret ex diuersitate disparilitateque. Hinc parem docebat indigum, deficientem atq; imperfectum; imparem vero plenum ac perfectum. qui pari permixtus, vim suam seruaret perpetuò, conduplicatus eum gigneret, atq; ita fecundus esset, diuisionis ipse nescius, vnitate semper in eo redundante. Cæterum è schola eius viuendi cum alij alia, tum discipuli hæc præcepta sumebant. Primum, vt triennium continuum silerent, atq; cum loqui nescirent, sapienter interea tacere non renuerent. Alterum, vt se ipsos seu doctrinam, æmulationemque suam, in speculo non ad lucernæ lumen, atq; cum plebeijs, sed ad illustrissimum solem & cum doctissimis committerent cõtemplarenturq;: vnde scilicet illucesceret, quantum promouissent, quantumq; adhuc ijs ad summam deesset. Neque sententiæ modò eius effataque, sed opera quoq; & facta, portentosæ apud homines admirationis fuere. Conspexerat forte in pascuis bouem fabaceam segetem depascentem proterentemque: quamobrem rogauit bubulcum, Bouem moneret, frugibus vt parceret. Ridens busequa; Ego, inquit bouatim loqui non didici, tute si scis moneto. Non

Paris & imparis potestas.

Præcepta discipulorũ Pythagoræ duo.

Vt silerent.

Vt se in speculo ad solem contemplarentur.

Ad Pythagoræ susurrum bos factus obediens.

con-

conctactus Pythagoras, auribus continuò se bouis admouens, quippiam immurmurauit. Res mira. Obedientissimus bos lacerare è vestigio segetem destitit, ac velut amplius monitus saperet, in futurum quoq; eiusmodi pabulo abstinuit.

Pythagoram sequebatur SOCRATES, propter hoc ipsum Delphici oraculi sententiâ, cunctis alijs prælatus, quod palam profiteretur, Vnum se id scire quod sciret nihil. Hunc, non secus ac vnum ex Indorum sapientibus, perdium pernoctemque, à summo lucis ortu, ad solem alterum orientem, inconniuentem, immobilem, ijsdem in vestigijs, tanquam quodam secessu mentis atq; animi facto, cogitabundum stare studereq; consueuisse accepimus. Nec longè, velut in triumphalem pompam compositus aderat PLATO, cognomento *Diuinus*, cum quo *Xenocrates*, *Speusippus*. Ipse quadrigis vehebatur albis, quibus eum venientem ad se aliquando, in littore Dionysius tyrannus exceperat. Manu regebat equos, currumq; nobili stragulâ intectum. Assidebant ei Gratiæ, & mirum quantum superuolabat apum examen. Pleriq; indicium id prædulcis eloquij eius interpretabantur: nam easdem, in labellis olim paruuli dormientis sedisse, mel instillando memorabant. Platonẽ ARISTOTELES sequebatur, non quòd ingenio aut aliâ re posterior esset, quippe *Dæmoniũ viri*, seu *Dæmonius* & ipse appellatus, sed tanquam discipulus, & quòd magis sublunariũ

Socrates ab Apolline sapiens appellatus.

Eius studium

Platoni honor datus à Dionysio tyranno.

Platoni mel apes in labella instillabant

Cur Plato appellabatur Diuinus: Ari-

stoteles Dæmonium viri.

scientiam, quâ in parte dæmonibus descripta putabantur loca, profiteretur: Plato vero altiori contemplationi addictus, mentem ad diuina attolleret. Mos quoq; Aristoteli erat, quanquam in omnes elegantiæ & magnificentiæ cultus intento, modestiam præferre; atq; vt Pphilosophum decebat, pompam in publico damnare. Nam & tunc multis millibus hominum, ex totius Asiæ Græciæque tractu, ad animalium sibi ab Alexandro Magno delegatorum ministeria, naturasq; perquirendas imperans, pedes tamen ire maluit. quâ causâ tardiùs Platonem sequi, crebroq; intersistere cogebatur. Impediebat præterea circùm conglobata ingens Peripateticorum turba, adeò circa euntem pertinaciter sua ponens retinensque vestigia, vt si aliquem aliò moueri, aut transuersum vnguem ab Aristotele recedere contigisset, omnes, velut vrerentur aut secarentur, clamabant. His proximi ibant Sophistæ, syllogismorum laqueos nodosque ita adstringentes, vt vnde nexus inciperet, quoue se conderet, discerni non posset. Inde à sensu abeuntium opinionum conditores, *Anaxagoras, Icetas, Cleanthes,* pluresq; alij, quorum ille atram niuem, hi supera stare, terram solam moueri aiebant. Videre quoq; erat aliquos, ad se versos inuicem contendentes altercantesque, Quem numerum remigum Vlysses cum nauigaret habuisset; Quod Achilles nomen inter virgines obtinuisset; Quid Syrenes ad præter-

Tanguntur libri Aristotelis de historia animalium ad quos conscribendos adiutus fuit ab Alexandro.

Is iam mos est Philosophantium & qui iurant in verba magistri.

Sophistæ.

Superuacaneæ inutilesq; aliquorum scriptiones.

euntes

euntes cantare solitæ fuissent; paratâ, vt fit, in magno ingeniorum prouentu, etiam mendacijs & vanis credulitate inaniq; curiositate. Superueniebant deinde in varia disciplina principes viri, *Archimedes*, quem sæpè tabulis Geometricisq; intentum figuris, cum à studio vi abducerent perungerentq; famuli, nihilominus in ventre obducto delibutoq;, cæpta delineabat schemata. *Empedocles*, cuius ingenio, nullius scientiæ artisque, perfecta non inerat cognitio. In Rhetoricâ eloquentissimus, in Poëtica iucundissimus, in Musicâ suauissimus, vt strictis incurrentes in se inuicem gladijs iuuenes, fidibus auerteret; vocis suauitate reprehensos, ad mansuetudinem & pacem reuocaret à cæde. Idem ventos cum vellet, excitaret salubres, pestilentes auerteret, concluderet tempestates, flatusque velut manu prehensos, ad arbitrium dimitteret cōtineretq;. Ac vt aliquid dignum sapientiâ, quâ in Physicis præditus erat, prodeat in admirationem, vnum exemplum afferam. Etenim cum arcanam quandam, primus ventorum cum vtribus asininis simultatem deprehendisset, neq; eos in illam partem cæli vnquam aspirare, in quâ folles ex edito ac sublimi loco deligati suspenderentur, solerti hac notitiâ rem & beneficium Agrigentinis præstitit admirabile, & plus quam humanum. Nam cum aliquando illic immoderatè insolenterq; flarent Etesiæ, sic vt vrbium turres & tecta quatefacerent, corrumperent

Studium Archimedis.

Encyclopædia Empedoclis.

Venti in eam partem non flant, vnde vtres suspenduntur.

quâ ratione profuit Empedocles Agrigentinis.

perent ſegetes, arbores ac ſyluas exſtirparent, aliquot deglubi aſinos, ac vtres ex pellibus eorum factos, in collibus atq; in altiſsimis montium verticibus, vnde vehementiſsimi ingruerēt, ſuſpendi ac collocari iuſsit. Quo facto cum occidiſſent ſubito, & confeſtim in ea prouincia ſpirare deſijſſent venti, eorum more, qui victis debellatisque populis ac Regnis, nouum ſibi cognomen inueniebant, ille quoq; *Colyſanemas*, ſeu ventorum depulſor profligatorque, magno cum honore appellatus eſt. Hunc ſequebatur *Gorgias Leontinus* diſcipulus, ſummâ pariter ſapientiæ conſummatione admirabilis, qui quærere ex ſe auditores, de quo aliquis illorum vellet, iubebat. Quâ ſubitaneâ ac improuiſâ de quacunq; re diſſerendi promptitudine, inuenerat induxeratq; artem, quæ à dicendi magiſtris Extemporalitas appellata eſt. Poſtea *Carneades* eius ſtudij intentionisq; vir, vt inter edendum, ſæpè cibi potusq; ad os delati obliuiſceretur, niſi hoc ipſum cuſtodiens ancilla, apprehenſâ leuiter dextera eius, illam ad obſequium neglecti operis referret eleuaretque. Dein *Poſſidonius*, cuius domum Pompeius Magnus intraturus, fores percuti de more à lictore vetuit, & faſces ianuæ eius ſubmiſit is, cui ſe oriens occidensq; ſubmiſerat. Iam *Theophraſtus, Euclides, Apollodorus, Aſclepiades, Hippocrates, Galenus, Eriphilus, Eraſiſtratus, Heraclides*, pluresq; alij.

ob quod beneficium vocatus Ventorum depulſor.

Extemporalitas ars quædā erat apud antiquos quæ interijt.

Studium Carneadis.

Honor Poſſidonio à Pompeio Magno factus.

His iam prætereuntibus, cum repente ab vltima

mã parte misceri multitudo, crebrescere murmur, exaudiri strepitus, propinquare dissonæ voces, susurrus, plausus, risus & repente quies. Respicientibus sciscitantibusque quid esset, ingens agmen Oratorum, Historicorum, & Poëtarum venire nunciatur. Suspectum iam antè id genus hominum plerisq; erat, ob nimia vulgi studia, & aliquorum artem, quâ se in animos hominum insinuantes, mentem voluntatemque ipsorum, quoquo liberet, traherent compellerentque. Igitur tunc quoq; aliquo affectu agitari ab Oratoribus plebem arbitrati, extemplo præconem, qui ipsis silentium imponeret, mittunt. Sed nulli tunc innocentius egêre. Demosthenem tantùm conspicata fortè muliercula, populo digito monstrauit dixitque, *Hic ipse est*, Inde idem alio alteri insusurrante, rumusculus exortus, auram gratiamque populi mouit. Mirum quàm confestim ea, ratum quoq; ipsi apud Oratores fauorem fecit, quanquam factiosos, æmulos, famæ auidos, & vulgi etiam studijs pro se confidentes. Non *Antiphon*, *Andocides*, *Lysias*, *Isocrates*, *Isæus* *Lycurgus*, *Hyperides*, *Dinarchus*, alijq; potissimi ausi repugnare. Quin *Æschines*, ipsemet testis laudatorque inimici, orationem eius, propter quam Rhodi exilium pertulerat, populo laudabat monstrabatque. Pari quoq; modestiâ Historici iuêre, *Xanthus*, *Hecateus*, *Ephorus*, *Theopompus*, *Thucydides*, *Polybius*, *Xenophon*, *Plutarchus*, *Herodotus*, *Philistus*, *Clitarchus*, *Timagenes*, & alij.

Athenis affectus mouere per præconem prohibebâtur Oratores.

Ad Demosthenem cognoscẽdum Athenas veniebant homines.

Oratores Græcorum præcipui.

Æschines pulsus in exilium perorante contra se Demosthene.

Historici Græcorum.

alij. Poëtæ quoque, sed antiqui, homines, vt semper tales quieti & boni, *Anacreon*, *Mimnermus*, *Antimachus*, *Hipponax*, *Alcæus*, *Æschylus*, *Sophocles*, *Cratinus*, *Aristophanes*, *Pindarus*, *Eupolides*, *Menander*, *Philemon*, *Diphilus*. Ast alij, sicut intemperans pleraque est hominum natio, sua studia vulgo publicare, quâ densissima turba tendere, carmina modulari, plausum risumque excitare. Sed inter alios, ne sileret fabularum hilaritas, quidam, ab Ioue orsus narrare, quoties Deus amori succubuisset, quoties peccaturus desertâ cæli statione in terras descendisset; quoties à Iunone sua abnoctauisset, vt in voluptatem noctes duplicauisset, vt per impluuium, per aureum imbrem, per oppessulatas fores virgines adijsset, quot vnus pellices, quot vxores habuisset. Atq; ne diuinæ, inquit, mentis opera damnetis, scilicet quæsiuit quæ se fœmina grauidaret. Narrare postea, vt vetulus, salax tamen & multarum nuptiarũ Deus, Metin, formosissimam sibi virginem despondisset, vt illam in conclaue deduxisset, vt omni ornatu denudatam, in aureo secum toro collocauisset, ibi, modò multum diuq; basiauisset, modò pariter compositus cum ea lusisset, profluentem ab aure puellæ comam demisisset, reduxisset, remulsisset, omnia licentia coniugali; demum vinctam brachijs arctioribus, velut toto pectore oreq; suauium impressurus, pro osculo, ori admotam, manducauisset, & in ventrem penitus suum abstrusisset.

Poetæ Græcorum.

Poetis amata voluptas & oblectatio.

Fabella de Ioue.

Iouis amores.

Nuptiæ cum Meti.

quam inter oscula deglutiuerat,

fiſſet. Admouentibus præ riſu multis ad ilia manus. Atqui (pergit porrò) breui Meti grauidus & fætus Iupiter, ventrem ferre, eoq; in dies tumeſcente, inteſtino pondere grauari, cunctari: mox vicinus partui, angi, dolere, eiulare, diſcruciari, puerperio pro Lucina Vulcanum poſcere. Adeſt ille, quanquam enormi diſtortoque crure claudicans, tamen impigrè miniſteria obſtetricum peracturus. Sed cum nullus partui pateret exitus, ad extremum, quâ dolor reclinauerat, iuſſus caput Iouis findere, vbi ei ſecurim inflixit, Palladem è cerebro, doctiſsimam diſciplinarum & conſiliorum moderatricem, effudit Deam. Dixerat Poëta, cum comploſis manibus, riſuq; vulgi omnia exſonuêre. Alij vero intellectâ fabulâ, quâ ipſe innuebat, prudentiam prius in ſenſibus & experientia, velut in ventre naſci, mox in intellectu & capite matureſcere, feſtiuiſsimo Poëtæ, Græcâ formulâ identidem acclamauêre, SOPHOS & PAPAE. Atque ad hunc modum poëtico luſu perſtrepebant itinera, neq; præco, quanquam ad cöercendum miſſus, impedijt, tanquam poëtis furere quoq; licitum eſſet. Mox ſeptem Græciæ ſapientes inceſſêre *Solon Athenienſis, Chilo Lacedæmonius, Cleobulus Lindius, Thales Mileſius, Bias Prienneus, Pittacus Mitylenæus, Periander Corinthius.* Claudebat omnium agmen, ingens hominum multitudo, cum baculis & manticis, omnes pannoſi, pediculoſi, luridi, exſucci, cadaueroſi, vt

deinde ex eo grauidus.

Vulcano ad uocato pro obſtetrice.

ex capite Mineruam peperit.

Interpretatio fabulæ.

Mos Græcorum cum aliquem laudabant Sophon appellabant ſeu ſcitum, vnde ſeptem ſapientes ſeptem ſcitiſſimi viri.

his

his notis appareret philosophos esse, quales odisse diuites solent.

Italorum Sapientes.

Vbi iam Græcorum Sapientes transissent, successêre Italiæ. Primùm vetustissimi Gabij, Romuli adhuc & Remi vt ferunt præceptores. Mox Falisci, magistri vnius scelere & pænâ noti, quem Camillus reducendum Falerios pueris tradidit, virgasq; vt suum rectorem agerent dedit. Postea Thusci, studijs ludisque puerorum, vim olim Romanam bellumq; demoliti. Inde tandem fasces securesq;, Romanis sapientibus viam faciebant. Mirum quàm subitò propè attonitam silentio & admiratione plebem, istorum spectaculū reddidit. adeò haud secus, quàm venerabunda intuebatur procedentes viros, ornatu, habitu, maiestate etiam, quam vultus grauitasque oris præseferebat, hominibus propè augustiores. Multi inter eos erant consulares triumphalesque, omnia propè Vrbis fortunæ & honorum insignia; deniq; non magis laureis ac coronis, quàm sapientiâ refulgentes Diui ipsi Cæsares. Mirantibus requirentibusq; plurimis, quod genus sapientiæ in ea Vrbe, in tantum homines efferret, Eloquentiam aiebant. Afferebant inter causas, continuas illic factiones, perpetua certamina, discordias consulum aduersus tribunos, agrarias frumentariasq; leges, plebis & optimatum certamina, ordines inuicem infestos, quibus adeò con-

Gabij. *Falisci,* *Thusci.* *Romani.* *eorum habitus & maiestas,* *ad summos honores acceptio* *Inter sapientes præcipuè æstimati Oratores:*

fusis

fusis mixtisque, nisi Oratores pro moderatoribus affuissent, plus domi & in suo campo Martis Roma perdidisset, quam ex altero campo Martis & acie ex hostibus victoriæ ac commodi retulisset. Vnde nullis illic perinde, quàm Oratoribus erat aut gloria maior, aut honor augustior. hos vt consultores reipublicæ adorabant omnes, hos vt excubitores in prouincijs & magistratibus reuerebantur omnes, hos pro meritis in præturas, consulatus, summosq; honores vocabant omnes. Ista secum multi, cum interea magno natu quidam, ex cætu venientium sapientum, se in turbam proiecit. obsita erat squalore vestis, vultus fame & macie excoctus, oculi introrsum retracti, ad hoc promissa ad pubem barba & capilli, efferabant speciem hominis. Ipse primùm multa secum velut animo volutans inambulauit: deinde cum iam circumfusam in concionis modum multitudinem adspexisset, silentio manu facto; Philosophus sum, inquit, exul nunc Româ, quem illic neq; Galli violassent, si olim capta vrbe in curuli sedissem. Virtutem non contemplari tantum, sed ferre assueui, vitiaque non minus odisse, quàm Romani Tarquinios. A paupertate vitam auspicatus, pauper consenui. Fugere tumultus, fora, opes, honores, quæq; vulgo felicitates habentur, felicitas mea fuit: nihil cupienti nihil vnquam defuit. Humilis hic pannus virtutes operiebat, quicquid necessitas cibum fecerat, famem expellebat,

Causæ cur id fieret.

Philosophi Româ pellebantur.

Verum vitæ monasticæ & religiosæ exēplar.

ad quod se

componebant veteres Philosophi.

pellebat, humus cubile præbebat, somnus breuior quàm tempora noctis, quieti sufficiebat. Hoc ego remedio in vitia pugnaui, hâc vitæ austeritate animum sanaui, & in fracto corpore facile cupiditates domui. Solitudine & secreto expirauit ambitio, voluntariâ paupertate concidit auaritia, habitus vilis vitaq; se ipsam despiciens abdicauit superbiam, humilitas inuidiam, seueritas voluptatem, contemptus cupiditatem, securitas solicitudinem. Versus deinde ad Romanos, transeuntesq; à longè aspiciens, velut coram interrogabat, Quid hæc polluissent sanctitatem ipsorum? Quid, si quales esse eos fama est, apud quos virtuti cuiq; locus esse dicitur, vitæ rigidæ exilium, quid innocenti philosophiæ, ab vrbe relegationem indixissent? Si philosophi, inquit, & in paupertate adhuc tibi graues, & in humilitate omniumq; contemptu suspecti sumus, paucos sic Roma innocentes habes. Adhæc, velut exprobrando narrabat, vt libros Numæ Pompilij, quos ipse secum in tumulum intulerat incluseratque, repastinatos inuentosq; cum ossibus eius prope Ianiculum, propterea tantùm quòd de philosophia fuissent, exussissent, nihil ipsorum religioni, nihil vetustati, nihil venerationi Regis sui dedissent.

Plinius lib. 13. Cap. 13.

Varius sermo, ad miserationem & inuidiam accommodatus, mouit statim audientes accenditque, atq; vt vulgo minor est sapientia, hi detritum tegmen,

gmen,

gmen, illi squalidi capitis concretam caniciem, alij rugosam nudatis carne ossibus cutim mirantes, velut solidæ virtuti adstrepebant. Postremò ipsi arbitri alienæ virtutis, Philosophum ætate & corpore inualidum, sublatum suis humeris, inter alios Romanorum sapientes reposituri ferunt. Ignari illi interea ibant, cum affertur rumor, rapi à multitudine, afferri in cætum ipsorum, incertum quem, mox Philosophum esse qui portaretur. Non turbauit id tamen Romanorum sapientes, sed experto in similibus Censorum remedio, tunc quoq; ire Catonem, auctoritatem suam opponere iubent: cessuram plebem, deserturam magistrum inutilem, vbi reminisceretur domesticorum philosophorum, quorum seueritate probitas quoq; ipsa & continentia examinaretur. Adspiceret modo Catonem, virum rigidæ innocentiæ; aut si talium ipsam doctorum tæderet, frueretur sane virtute tristi & solitariâ, sibi reiq; Romanæ potiorem, actuosam, quæq; honore & præmijs excitaretur, relinqueret. Valuit datum consilium, plebsq; Philosophum deiectum, quem humeris sustinuerat, sua sponte deseruit; siue tunc vultum, aspectum, spiritum, & libertatem Catonis extimuit: seu quòd in multitudine euenit, in quâ vt repente fauor & misericordia acrem primum impetum accipit, ita subito destituta ratione & consilio concidit & euanescit. Quietum inde Romanis iter, iuereq; *Scipio Æmilianus, Seruius*

Causa cur nō patiebantur Romani Philosophos.

Quia sufficiebant Censores.

quia virtutē amabant quæ honore & præmiis accenderetur.

Oratores Romanorum antiquissimi.

nius Galba, C. Lælius, duo *Grachi, C. Fannius, Carbo Papirius. Q. Metellus Numidicus, M. Cornelius Cethegus, Appius Cæcus, P. Africanus, M. Æmilius Lepidus, Antonius Crassus.* Sed inter tot tantosq; omnium iam M. Tullium Ciceronem, animis oculisq; requirentibus, *C. Cæsar* prius processit, magnus non gloriâ solum rerum à se gestarum, sed etiam testimonio Ciceronis, contra quem, nemo alius nominari potuisset, si foro tantùm curiæque vacasset. Mirari multi, sublimitatem in eo animi omnium fermè capacis, referre, cuius ingenij memoriæq; fuerit, quaternas simul dictare epistolas, ipsum quintam scribere, & si calamus eximeretur septenas pariter conficere, vt & singulis seriò adesset, & omnium fideliter meminisset. At alij ægre pati Cæsarem præferri Ciceroni, primum in toga triumphum, primam linguæ lauream merito, gentisque etiam ipsius testimonio, non minus patriæ, quam facundiæ & Latiarum literarum Parenti. Cumq; vt fieri consueuit, alij alium præ alio haberent, statim inter eos factiones prouenêre, palamque alij Cæsariani alij Ciceroniani vocari voluerunt. Maior tamen pars Ciceroni adhæsit. sed neq; inter hanc conueniebat; cum variè quisq; Ciceronis, quem sequendum imitandumque sibi delegerat, tueretur dictionem. Alij vbertatem copiamque fusæ orationis, eloquentiæ medullam in eo esse arbitrati, ipsi vt prolixi & volubiles, propè infinita oratione diffluerent laborabant.

Cæsaris eloquentia.

Ingenium & memoria admiranda.

Imitatores alij Cæsaris alij Ciceronis.

Ciceronis imitatores triplices,

qui copiam & profluentiam.

bant. Multi venuſtatem & lumina magnifacientes, germanos ſe fore Ciceroni putabant, ſi orationes pigmentis & coloribus, velut ſaccharo & melle ſaturarent, figuris & ſchematibus continuis expolirent, vngues earum diligentiſsimè circumciderent, capillum pecterent, gemmas acu reponerent, blanditias & oſcula cuicunq; verbulo infigerent.

qui lumina & ſchemata,

Pleriq; vitio omni carere, nihil corruptè & inquinatè loqui, innocentiam & munditiem orationis pro virtute habere, Ciceronem eo modo imitari credebant dicebantque. Hæc illis vltro citroque inter ſe conferentibus, adſtabat forte per ſilentium Laco quidam, diuq; quietus ſermonem excipiens, luſciniam poſtea, velut ex ea obſonium ſibi paratu-

qui caſtitatem & munditiem orationis affectant.

rus è pera prompſit, à tergoque ipſorum deplumans, quicquid reuulſerat plumarum in altercantes ſufflabat. Enimuerò ipſi, offenſi ignoti hominis inſolentiâ, quodq; ſeria turbaret, cùm malam crucem Laconi imprecarentur, ille non aliud, quam implume iam & exile luſciniæ corpus hac illaque manu verſans, tandem, Auem, inquit, magnam te ego dum emi, eſſe credidi, at tu nihil eras præter plumas.

Iudicium de omnibus.

Hoc facto dictoque, vt quidam conijciebant, argutè innuens, verborum quorumcunq; ſine re inanem eſſe vanumque ſonitum, quem ſectari tam fiat ridiculum, quàm imponere alicui laciniosam, multique panni veſtem exiguo & defecto corpore.

Sine ſcientia & ſententia nequaquam eloquentia grata.

Oratores antiqui post Ciceronem.

Hæc dum in populo fierent dicerenturque, pergebant porrò additamenta veterum adhuc oratorũ, *Asinius Pollio, Messala, Cælius, Seruius Sulpitius, Cassius Seuerus, C. Plinius Secundus* nepos. Hos proxime ibant rerum variarum historiæq; scriptores, *C. Plinius Secundus* auunculus, *C. Sallustius Crispus, Cornelius Nepos, C. Velleius Paterculus, C. Cornelius Tacitus, Valerius Maximus, C. Suetonius Tranquillus, Fenestella, Vitruuius Veronensis, Cor. Celsus Veronensis,* & omnium suffragio pridem inter Romanos cooptatus, ipse *T. Liuius Patauinus,* comitiorum auctor. Mox priscâ simplicitate, aliquot ab agro rureque plaustris vehebantur, *M Cato, M. Terentius Varro, Palladius Rutilus.* Deinde chorus Poëtarum, magna parte ex colonijs coactus, ciuitate tamen Romana donatus, *Afranius, Pacuuius, Q Ennius Rudinus, T. Lucretius Carus, Q. Catullus Veronensis, Q. Horatius Flaccus Venusinus, Sex. Aurelius Propertius Meuanius, P. Ouidius Naso Sulmonensis, A. Persius Flaccus, P. Papinius Statius, Q Valerius Flaccus Setinus, D. Iunius Iuuenalis Aquinas, P. Virgilius Maro Mantuanus, M. Accius Plautus Sarsinas,* & quem Scipio Africanus Carthagine aduectum, in triumpho suo pileo libertateq; donauerat, *P. Terentius Pœnus.*

Historici rerumq; variarum scriptores. — *De re rustica scriptores.* — *Poetæ.*

In Italia postea artes extinctæ.

Longum deinde interuallum fuit reliquorum ab Italia literatorum tardè comparentium. Inter causas ponebant. Alij conscientiam tenuioris ingenij, ac si contracto temporis processu hominum profectu, semetipsos à prima ingeniorum felicitate separauissent. Alij morum mutationem, quòd per

varia-

variarum gentium bella, atq; barbarorum in Italiam aduentum, alijs moribus imbuti, nomine tantum retento, venirent velut ab alia gente. Nam non modo cultus habitusque origini primæ non competebat, sed sermo planè alius, linguâ etiam veteri, velut datâ gentibus, in prædam & victoriam. Ac lingua quidem statim à toto orbe excepta est, & in scholis anxiè seruatur, in Italia haud perinde valuit. Alij antiquæ prioriq; linguæ, omnis sapientiæ ius possessionemque deberi arbitrantes, nihil in publicum ire, nisi Latinè permittebant: alij loquendi rationem à sapientiâ remouentes, sermone recens insito priorisque abortiuo, ac prout vulgo loquebantur, pleraq; discebant tradebantq;. Neq; tamen hoc ipsis gloriam minuit, sed mansit par cum prioribus honos, & ob præstantiam ingeniorum, magna apud intelligentes, vtrorumque admiratio. Hi igitur prioresque, manibus se inuicem tenentes, à varijs Italiæ partibus ad comitia properabant. Primi sacrarum literarum Doctores, *S. Thomas Aquinas*, deinde *Iacobus Sadoletus*, *Thomas Caietanus*, *Gaspar Contarenus*. *Cæsar Barronius*, *Robertus Bellarminus*, Cardinales, longusq; alius hos comitantium Theologorum cætus. Postea Iuris legumq; periti, *Azo Bononiensis*, *Gratianus Decretorum collector*, *Cynus*, *Accursius*, *Dynus Socinas*, *Bartolus*, *Baldus*, *Andreas Alciatus*, *Guidus Pancirollus*, *Albericus & Scipio Gentiles*, *Iulius Pacius*, *Iosephus Moschardus*, & alij propè infiniti. Tum non minor Medicorum cætus, *Hieronymus Fracastorius Ve-*

Lingua Latina cur interijt.

Eius apud alias gentes honor.

Itali pleraq; vernaculâ linguâ conficiũt.

Italorum Theologi.

Iurisperiti.

Medici.

us Veronensis, Gabriel Fallopius Mutinensis, Hieronymus Cardanus Mediolanensis, Hier: Mercurialis, Hie: Capiuaccius, Trincauellius, Hercules Saxonius, Iulius Cæsar Claudinus.

In varia literatura viri.

Inde insignes variâ literaturâ viri, duo *Manutij, Paulus Iouius, Cælius Rhodiginus, Carolus Sigonius, Petrus Bembus, Hermolaus & Daniel Barbari, Ambrosius Calepinus, Ioannes Franciscus Picus, Iacobus Zabarella, Franciscus Picolomineus, Ioannes Antonius Maginus, Marsilius Ficinus, Iulius Cæsar Scaliger, Angelus Politianus, Petrus Victorius, Dantes Alligerius, Franciscus Petrarcha, Sanazzarius, Ioannes Boccacius, Torquatus Tassus, Ariostus,* & alij.

Hispanorum Sapientes.

Quo differrēt horum temporum Sapientes Hispanorum, ab antiquis.

Postquam omnes propè gentes in linguam sapientiamque Latinorum consensêre, inter cæteras Hispani præcelluerunt. Quidam aureo adhuc ingeniorum seculo, primo naturæ partu ad veterum Romanorum æmulationem editi: alij magis magisq; remissi, postea desertâ Humanitate, soli Philosophiæ aut Theologiæ adhærentes, cæterum magnâ parte non linguæ modo Latinæ, sed omnis venustatis, tanquam superuacanei ad sapientiam fuci negligentes. Omnium primi per populum sibi viam faciebant è familiâ Annæa viri, vetustissimi Cordubensium, nomine duplici, indicium vetustatis & annorum referentes SENECÆ. Dum præiret *L. Annæus Seneca* vulgo *Rhetor* aut *Declamator* dictus, stabant tunc inter cæteram turbam discipuli eius, amplius ducenti, prosâ & versu certare periti. Ij ne non minus honoris præceptori in publico, quàm

Duo erant Senecæ.

Senecæ Rhetoris & patris admiranda memoria.

in

in ſchola habere viderentur, ſinguli ſingulis extemporarijs verſibus tranſeuntem ſalutauêre. Periucundum id, vt apparebat, Senecæ fuit; atq; vt gratos eſſe ſibi illorum verſiculos teſtaretur, ijsmet audientibus, ſingulos ſtatim retrouerſum ordine redeunte, ab vltimo, vt repetitio in primo deſineret, recitauit. Enimuero ingens ab eo tempore memoriæ viri admiratio inter aſtantes fuit, nec mirum dicebant, quòd in ſuam quoq; ſobolem, hæreditariam transfudiſſet ingenij vim ſapientiamque. Et commodùm quoq; *L. Annæus Seneca* filius ſe inferebat; homo adſtricti moris, cultu habituque ſeuero, ſi honores, fundos, pecuniamque eximeres, prorſus antiquis philoſophis par, vitiorum ſtrenuus inſectator, grauis, ſanctus, innocens, niſi quòd in Neronem incidit. Sub hoc & magnam & malam famam obtinuit. Malæ famæ materia erat, opes eius immenſæ, & quia breuiſsimo tempore, intra quadriennium ter millies ſeſtertiûm regiæ amicitiæ, velut malis artibus partæ. Nam Nero, quanquam ſolius pecuniæ bis & vicies millies ſeſtertiûm donationibus profuderat, notatus tamen, maioribus largitionibus obſtrinxiſſe conſcios, & apud quos veniam ſcelerum quærebat. Atq; vt in magnis hominum fortunis, vox, ſilentium, nutus, quies, aperta, ſecreta exquiruntur, dicitur Seneca ipſe de ſe ſuſpicionem præbuiſſe, cum accerſitus à Nerone rogatusque, quid poſt fruſtra ſperatam Agrippinæ

Senecæ Philoſophi & filij mores.

An Seneca conſcius ſcelerum Neronis fuerit, Tacitus Ann. lib. 13.

Ex computatione Lipſij, Nero profudit pecuniæ quinquaginta quinque milliones.

matris in naufragio morte consuleret, silens respexisset Burrhum, ac si cædem innueret. Equidem post occisam Agrippinam, circumferebatur eius, nomine Neronis composita, missaque his verbis ad senatum epistola, *Saluum me esse nec credo nec gaudeo.* quà velut scelerum conscius excusauit, quod in Nerone corripere debuerat. Hæc de Seneca ferebantur, siue addita odio Neronis, in immanibus eius vitijs, non præceptorem modo, qui nihil profuerat, sed genitores etiam qui ipsum ediderant perosi; siue credita, ac si pessimis principis moribus, æstimatæ tamen magnæ virtutes, haud procul magnis vitijs abfuissent. nobis quoquo modo accepta non occultare in animo fuit. Senecam sequebantur *Lucanus, Silius Italicus, Martialis, Columella, Fabius Quintilianus, Pomponius Mela, Trogus Pompeius,* eiusq; collector *Iustinus.* Inde nouo separatoque agmine veniebant, *Arnoldus Villanouanus, Raymundus, Lullus* ipsiús discipulus, *Ælius Antonius, Ludouicus Viues, Aluarus Gometius.* Et Medicorum plurimi *Auerroes Cordubensis, Rasis Almanzor, Messahallah, Auicenna Hispalensis, Petrus Nonius, Amatus, Christophorus à Vega, Ludouicus Mercatus.* Tum Iurisconsulti *Fortunius Garzia, Antonius Augustinus, Arius Pinellus, Ferdinandus Vasquius, Ioannes & Franciscus Vergaras, Emanuel Soarez, Antonius Goueanus* alijque. Inde Theologi *Vigilantius, Aquilius Seuerus, Prudentius, Osius, Auitus Presbyter, Marcianus, Paulus Orosius, Pacianus* eiusq; filius *Dexter, Audentius, Isodorus, Iustinianus, Leander, Fulgentius, Eladius, Eutropius.*

Tacitus Ann. lib. 14.

Apud Fabiũ Quint: lib. 8.

Cur male audiuerit Seneca

Variæ eruditionis viri.

Medici.

Iurisperiti.

Theologi.

pius. Inter quos ex religiosorum familijs *Ludouicus Granatensis*, *Franciscus Forerius*, *Hieronymus Pradus*, *Ioannes Baptista Villapaldus*, *Franciscus Turrianus*, *Benedictus Pererius*, *Ioannes Maldonatus* alijque. *Theologi religiosi.*

Gallorum Sapientes.

Vbi Hispaniæ Sapientes iter suum perfecerunt, adueniebant Galliæ. Primum genus priscum, incultum, rude, quod sui tantum nominis memoriam, sine personarum cognitione reliquit. Appellabantur *Druidæ*, longo & laborioso genere docendi admirandi. Quippe publica tantum aut priuata facta literis excipere, sapientiam verò non nisi auribus & memoriâ ediscere, mos apud eos erat. Id duabus de causis facere dicebantur, quòd neq; in vulgum dogmata disciplinamq́; efferri volebant: neq; eos qui discerēt, literis confisos, memoriæ minus studere; quod plerisq́; accidit, vt præsidio literarum plurimi diligentiam in perdiscendo ac memoriam remittant. Vnum ex ijs quæ præcipiunt docentque in vulgum effluit; non interire animas, sed æternas, ab alijs post mortem transire in alios, corporaque vt vestes tantum atterere. Cætera de syderibus eorumq; motibus: de mundi terrarumq́; forma & magnitudine: de rerum natura: de Deorum immortalium vi ac potestate, clam vulgum & in abditis saltibus disputant docentque. atq; hæc omnia magno versuum numero complectendo, annos nonnunquã viginti in disciplina sua discentes retinent. Post

Cabalistica Druidarum.

Quid populo euulgabant.

Quid clam alios docebant

Quot annos discentes detinebant.

Antiqui Gallorum Sapientes. Druidas veniebant institutione adhuc Romanorũ celebres, *L. Plotius*, qui Romæ primus Latinæ linguæ scholam aperuit: *M. Antonius Gnipho*, cui inter discipulos M. Cicero dum prætor esset, cum Quinto fratre audientiam sæpe præbuit. Tum *Volienus, Montanus, Domitius Afer, Iulius Florus, Iulius Secundus, P. Terentius Varro, Latinus Pacatus, Rutilius, Numantianus, Ausonius*, Gratiani & Valentiniani imperatorum præceptor.

Encomium Parisiensis Academiæ. Mox ex ipsa Galliâ viri domesticâ eruditione sapientiæque famâ nullis secundi. Pars commendationis ipsorum erat Academia Parisiensis, post Romam prima omnium artium habita parens & magistra, controuersiarum fidei arbitra, Schola olim gloriosa, cui se vni primoque redeuntes in Orbem dedêre literæ; quantumq; per tot gentes ipsarum postea foret, id ab ipsa profectum acceptumque, *Vnde originẽ habuit.* inter beneficia illi deberi voluere. Quippe cum iam in extremis per Europam scientiæ agerent, deficiensque pariter cum literis religionis cultus, deformi squalore tenebrisq; cuncta obduceret, duo *Duo Monachi eius causa* è Scotia monachi, iam inde eâ re permoti, ire emigrareq; in quamcunq; partem constituêre. Nomina illorum erant Clemens Claudius, & Ioannes Rabanus, diuinarum humanarumque literarum scientissimi, ambo Bedæ Venerabilis discipuli. Viam dij in Galliam dedêre. Eò cum mercatoribus ap- *qui cum mercatoribus in* pulsi, cum institores venale negotiũ pretiosa quæq;

nouaq;

nouaq; è nauibus affluenti multitudini promendo transigerent, illi disciplinas quoq; sapientiamque venalem se attulisse profitebantur. Cum nemo emptorum dicto caperetur, vltroq; accederet, in littus egreßi idem carminum modo per turbam cantare, ac obuium quenq; ad eam mercem inuitare cœperunt. Excepta res risu, ad regis etiam Caroli Magni aures pro ludicrâ peruenit. Is tamen hæc ita haud frustra fieri suspicatus, accersitos qui essent, vnde, & quo càsu quidue quærentes venissent, percontatus, cum nequaquam eius ingenij desipientiæque, vt vulgò dicebatur, responsum accepisset, familiariùs admotus, ecquam pro sapientia mercedem expeterent interrogauit. Bona loca, responderunt, animas ingeniosas & alimenta. Datis magna alacritate à rege quæ postulauissent, literæ velut ad vitam lucemq; reuocatæ, alibi quoq; quem perdiderant, recepêre cultum. Clemens Parisijs relictus, regi operis longe omnium magnifici Academiæ condendæ cupidinem iniecit. Alter acceptus in Italiam, Papiæ erudiendæ iuuentuti destinatus, in tantum inde sui promouit gloriam ingenij, in quantum terminos rex sui imperij. Experta in duobus regis beneuolentia, plures ex Anglia doctos exciuit Alcohuinum, Herostum, Bedæ quoq; discipulos. Sed hæc sufficiant ad præsentia.

Galliam venientes.

à Carolo Magno Rege pro literis per Europam restaurandis accepti sunt.

Parisiensis Academia mater Papiensis Academiæ in Italia.

Igitur ex ea Academia celebres ibant, primum non dignitate tantum & sanctitate, verùm etiam di-

Theologi Gallorum ex Aca-

demia Parisiensi.

uinâ ſapientiâ inclyti viri, *Hilarius* Epiſcopus Pictauienſis, *Sulpitius*, *Pontius Paulinus* Epiſcopus Nolanus, *Phœbadius*, *Proſper*, *Eudicius*, *Auitus*, *Mamertus*, Vienenſis Archiepiſcopus, *Sidonius Apollinaris* Epiſcopus Aluernorum, *Lupus* Epiſcopus Trecenſis, *Germanus* Epiſcopus Antiſsiodorenſis, *Eucherius* Archiepiſcopus Lugdunenſis, *Saluianus & Gennadius* Presbyteri Maſsilienſes, *Gregorius* Turonenſis Epiſcopus, *Remigius* Rhomenſis Archiepiſcopus, *Iuo* Epiſcop: Carnutenſis, *Bernardus* Abbas Clareuallenſis. Inde alij Theologi, *Ioannes Gerſon*, *Petrus Lombardus* Magiſter Sententiarum, *Gentianus Heruetus*, *Franciſcus Vitablus*, *Gilbertus Genebrardus*, *Fronto Ducæus*. Tum magna manus Iuriſperitorum, *Andreas Tiraquellus*, *Æmarus Ranconetus*, *Michael Hoſpitalius*, *Baptiſta Menilius*, *Guilelmus Budæus*, *Franciſcus Oliuarius*, *P. Faber*, *P. Rebuffus*, *Bartholomæus Chaſſanæus*, *H. Donellus*, *F. Comanus*, *Ant. Contius*, *Ant. Faber*, *Barnab. Briſſonius*, *Dion Gothefredus*, *Robertus*, *Coraſius*, *Bellonus*, *Bodinus*, *Charondas*, *Ærodius*, *Caſtalius*, *P. Gregorius*, *Pythoeus*, *Renatus Choppinus*, *Sta. Forcatulus*, *Enimundus Bonifidius*, *Iacobus Cuiacius*. Hos ſequebantur Medici, *Ioannes Fernelius*, *Iacobus Hollerius*, *Andreas Laurentius*, *Ioannes Gneus*, *Iacobus Dalechampius*, *Quercetanus*, *Ludouicus Durethus*. Tandem Mathematica variaq; literarũ peritiâ illuſtres viri, *Orontius Fineus*, *Ioannes Pena*, *Petrus Montaureus*, *Petrus Ramus*, *Michael Noſtradamus*, *Franciſcus Vieta*, *Petrus Leſcotus*, *Iacobus Auguſtinus Thuanus*, *Petrus Ronſardus*, *Ioachimus Bellaius*, *Remigius Bellaqua*, *Hadrianus Turnebus*, *Michael Montanus*, *Mar. Antonius Muretus*, *Iſaacius Cauſabonus*, *Ioſephus Scaliger*, aliique.

Iuriſperiti.

Medici.

Mathematici & in varia doctrina inſignes viri.

Anglo-

Anglorum Sapientes.

Ita ex distantibus terrarum spacijs venientibus sapientibus, suos quoq; Oceanus misit, ingenioru͂ varietate, præstantia, grauitate, acumine, appellationu͂ apud posteros exterosq; honore insignes, tanqua͂ in suo quoq; orbe mariq; nihil non prouenire posse ostenderet. Primus ante alios veniebat *Beda*, ob vitæ sanctitatem iuxtà & scriptorum grauitatem appellatus *Venerabilis*. Comitabantur discipuli *Clemens Claudius*, *Ioannes Rabanus*, *Alcohuinus*, *Herostus*. Sequebatur *Ioannes Duns Scotus*, noua subtilitatum miracula inter sapientes inducens, quæ cum multorum superarent captum ingeniaque, ob acre acumen apud Sapientes Doctoris *Subtilis* cognomentum obtinuit. Tum *Guilelmus Ockam* eius discipulus, nouis quoq; subtilitatibus, conditaq; schola Nominalium celebris. Inde *Baconthorp*, ab Italis dictus *Doctor Resolutus*, *Ioannes de sacro Bosco*, *Reginaldus Polus*, *Ioannes Coletus*, *Guilelmus Lilius*, *Guilelmus Grocinius*, *Thomas Linacer*, *Thomas Lupsetus*, *Ricardus Pacæus*, *Ioannes Fischerius*, *Thomas Morus*, *Guilelmus Latemerius*, *Cutbertus Tunstallus*, *Tobias Matthæus*, *Thomas Stapletonus*, *Nicolaus Wottonus*, *Ioannes Barclaius*, multique adhuc alij, quos recensere, longa esset & in insuetis à longinquo nominibus vix benigna mora.

Bedam pueru͂ septennem in monasterium venisse ferunt & vixisse 94. annos.

In quodam Epitaphio eius sic,
Hic Scotus iaceo, semel sepultus:
Et bis mortuus &c.

Germanorum Sapientes.

Neq; minor fuit Germanorum Sapientum numerus, quibusdam pro more gentis, quæ se in multas

liberas singularesque respublicas diuisit, proprio agmine venientibus. Occasionem ijs dedisse fertur IVSTVS LIPSIVS, homo, vt suprà memorauimus, priscorum sapientię prorsus intimeq; deditus. Is audito sapientum conuentu, ratus magis se conspicuum futurum, aliam à consueta sua togam sumpserat, in qua ingentibus è gemmis literis, artificiosè ductum hoc epigramma extabat MORIBVS ANTIQVIS. A multis quia vt verum agnoscebatur, inter cæteros præcipuè Belgas sui æmulatione cepit. Igitur velut ad signum textumq; antiquitatis concurrere, se ipsos in similem pompam componere, idem vt promererentur, ore, calamo, imitando exprimere tentabant. Et cesßit nonnullis contentio: pleriq; nimiâ ambitione in diuersa abiêre. Alij enim tumorem orationis affectantes, in locum regiæ maiestatis, tyrannorum immanitatem stylo induxerunt. Alij numerorum fulgetra colligentes, velut Lipsij more & amore, magnum putabant desultoriâ per voces operâ fungi defungique. Quidam breuitatem esse orationem amputare, vbi minimè quisquam speraret relinquere: elegantiam verò nihil secundum naturam dicere, verbis quibus non quilibet vtitur vti, credebant scriptisq; exprimebant. Vnde variâ quoq; specie circa Lipsium incessêre. quidam sufflati ac velut minaces: alij in eodem vestigio subsultantes: nonnulli suspensi sæpeq; intersistentes: alij velut in æmulationem

Styli noui autor Lipsius.

Eius imitatores Belgæ.

Imitatio eius quàm varia.

nem

nem Lipsij proprium quoq; vestibus intextum segmentum gestantes, ODI PROFANVM VVLGVS ET ARCEO. Ita Belgæ.

At alij more gentis maiorumq; procul à fastu, ab ambitione, simplices & expediti iuere. *Albertus* vitæ sanctitate, modestia, & doctrina *Magnus.* hic per viam cum à studiosis de aliqua re consuleretur, quanquã & memoriâ valeret, & tot annorum lucubrationibus physicis in rebus consumatissimus esset, tamen dissimulando vtraq; interrogantes verbo absoluebat, *Quærite,* inquiens, *in libris Albertum.* Hunc sequebantur *G. Cassander, Gretserus, S. Gesnerus, Schenkius, Euenckelius, Zasius, Misingerus, Seb. Faber, M. Velserus, I. Leunclauius, M. Cinglius, M. Colerus, H. Vulteius, I. G. Heruartus, I. Sichardus, R. Sixtinus, N. Vigelius P. Denaisius, M. Goldastus, I. Gruterus, H. Kirchnerus, Hug: Grotius, H. Bocerus, R. Rulandus, I. Alemmanus, I. Trithemius, I. Nauclerus, Erasmus Roterodamus, B. Renanus, Cranzius, I. Cuspinianus, W. Lazius, Laurus Surius, H. Golzius, H. Megiserus, S. Neugebauerus, Chr: Latimannus, Mich: Piccartus, M. Bernegerus, I. Kirchmannus, G. Agricola, Rudolphus Agricola, Gu: Canterus, I. Simlerus, I. Sturmius, M. Iunius, B. Keckermannus, D. Baudius*, plurimiq; alij. Postea Medici, *A. Vesalius, L. Fuschius, G. Copus, I. Crato, Th. Erastus, Hadr. Iunius, I. Guinterius, I. Langius, I. Pistorius, Gaspar Bauchinus, Cornarius, Milichius, Ph. Theophrastus.* Deniq; in Mathematica celebres viri *Ioannes Regiomontanus, Paurbachius, Ioan. Stoflerus, N. Copernicus, T. Bracheus, M. Mestlinus, I. Kepplerus, Chr. Clauius, I. Stadius, Reinholdus, Schonerus, duo Appiani, Gemma Frisius, Vadianus,*

Alberti Magni mos respondendi.

In varia literatura Sapientes Germanorum.

Medici.

Mathematici

nus, Dryander, G. Io. Rhæticus, S. Steuinus, G. Mercator, Ab. Ortelius, Seb. Munsterus, P. Merula, Ph. Cluuerius.

Polonorum Sapientes.

Celeberrimi aliquot scriptores Poloni.

Cum iam fortuna Romanorum acquieuisse intra Germaniam videretur, lingua adhuc ipsorum sapientiaque ab vlterioribus oris se aperiens, tantò plus gloriæ intulit, quantò amplius occupauit terrarum. Nondum in oculis, erant iam in ore famaq; omnium Poloni, & quanquam longo terrarum diuortio discreti, à multis tamen etiam absentes ad nomen recognoscebantur. *Stanislaus Hosius* vir & in maiorum suorum nouitate nobilissimus, & in gentis nobilitate eminentissimus, non falsis populi vocibus titulisq; cum Ecclesiæ columna, Malleus Hæreticorum, Polonicus Patriarcha, Senex Abrahamicus, Magnus Hosius, Prælatus probatissimus, Alter Stanislaus, Nouus Bessario, seculi sui Augustinus diceretur, & Romam ad purpuram, & Tridentum in sanctissimi totius orbis comitij præfecturam, à tanto recessu euocatus. Iam alij quoq;, propriâ ingenij ac sermonis gratiâ famaq; permultis accepti, *Martinus Cromerus*, in historia dulcis & decoctus: *Stanislaus Orzechouius*, in orationibus vehemens & disertus: *Stanislaus Rescius* in sermonibus elegans & copiosus. Neque omnibus minor *Ioannes Zamoscius*, tam in Romanorum senatu describendo, quam se in suo gerendo grauis, sapiens, innocens, sanctus, amplexus diues sic studia vt pauperes solent, sic doctos

Encomia Stanislai Hosij.

Præses Concilij Trident.

Tangitur liber à Zamoscio editus.

ctos

ctos vt diuites debent, addictis quoq; literis in vrbe sua tectis laribusque, quod vix soli faciunt reges. Igitur his alijsq; sibi reuocandis memorandisque irritata hominum curiositas, cum aduentum ipsorum auidissimis oculis expectaret prospiceretque diu nemo veniebat. Quanquam enim multi se cuperent properarentq; in conspectum populi dare, *Ioannes Lascius, Andreas Cricius, Stanislaus Karnkouius, Ioannes Demetrius Solicouius, Martinus Białobrzescius, Andreas Patricius Nidecius, Ioannes Dlugossus, Andreas Lipscius, Ioannes & Felix Herburti, Ioannes Kochanouius, Lucas Gornicius, Stanislaus Sarnicius, Christophorus Varsauicius,* quorum ingenia ac doctrinam ipsæ insulæ domesticaq; nobilitas ac fortuna, notitiæ hominum exponebat: quò tamen res illustrior fieret, alliceretque maiori numero spectantium plausum, aliorum comitatum præstolari malebant.

Academia Zamoscensis ab eo condita.

Nobiles Poloni scriptis suis illustriores.

Mora vero potissimùm in Academicis fuit. Horũ multi minime ad scenam oculosq; populi facti, eximi modestiæ consuetæque solitudini nolebant; alios non suffectura longo itineri paupertas, minusque tantâ pompâ dignæ vestes pannuciæq; domi tenebant. Vnicum tale genus hominũ, vtroq; velut mulctatum Polonia habet, nec censu publico quæstibusue regno, nec sensu de se & ambitione cuiquam graue. Sola eos & simplex in Deum propensio amorq; honesti, ad seueram & constantem virtutem adigit. Non in amplis redituum latifundijs, sed in læta paupertate, contenti quod multis

Academicorũ Cracouiensiũ paupertas.

hoc est: Mar-

cis vernaculis, quarum vna facit grossos 48.

primarium ſtipendium eſt, decem & aliquot vernaculis minis, literis regnoq; merent. Fecunda tamen hæc, quamuis egena, dum ſola viguit, ipſorum induſtria fuit. Per ducentos amplius annos, haud à pluribus numero, quàm quadraginta ex vna Schola magiſtris, ſapientiam vſuique ſuo conuenientes ciues, totum ſumebat regnum. Quos hi fide ſua reipublicæ dederant, non excepti in munia vt chamaleontes, ad mores ſe & tabulas alienas reconcinnabant, ſed imbuti honeſtate veritateq;, eam in omni fortuna retinebant: non ampliandis poſſeſſionibus ædificandisue gentilitijs penatibus, ſed agendo, laborando, exiſtimationi & famæ vltra filios ac nepotes longiſsimè ad poſteros manaturæ conſulebant: non oculis naribusque defecti aut hebetes in vtramq; aurem dormiebant, ſed acri ſolertia & ſagacitate præditi, incommoda periculaque reipublicæ, à longinquo odorabantur præſentiebantque. Neq; minus inſtitutione ac moribus quibus incolas imbuebant, quàm ſua ſcientiâ induſtriâque doctis tantum notâ valebant. Magnum & inter iſtos alia quoq; ipſis faciebant locum. nihil non par effectum, ad quorumcunq; ſe ingenia aliquando conformarunt, vel ſi hoc verecundia ipſorum recuſat, applicuerunt. adductum per eos, atq; in media Polonia conditum Latium, ipſaq; Humanitas vſq; ad Ponti Euxini dilatata oras. docti, ſæpe Muſis ſuis pauciores, nec in minori paucitate numeroſiores,

In paupertate virtutes.

Ingenia eorũ & induſtria.

merosiores, nec in angustiori paupertate fecundiores vspiam propagati. Quantum alijs cælum naturaque, tantum his cura laborque fauebat. Ea sola infelicitas habuit, quòd tot terrarum mariumq; discrimine ab exteris ingenijs subducti, nec quam optabant ipsorum habere, nec quam habebant suam proferre poterant sapientiam; ingens nomen paresque virtutes, secessu paupertate, verecundiâ, typographiæ inopiâ, alijsq; fortunæ iniurijs velut opaco & tenebris præfocantes. Adhæc dum multa in tanta vastitate eos latent dum timent, neq; præsenti de comitijs famæ nimium credebant.

Incommoda cur non vt alij exteri clarent.

Augebat suspicionem quidam, qui nummis inaniter in exterorum libros sæpius profusis, cum ex ijs emolumenti haud multum retulisset, solenne habebat damnum commentis & petulantioribus iocis de ijs vindicare. Vnum ex multis referam. Celebrabatur in vrbe totius Poloniæ nobilissima, vbi Academiæ quoq; sedes est, Cracouiæ mercatus, cōfluebant, vt fieri solet, intra eius mænia velut ad cōpendium domesticæ & externæ opes, tabernæque rerum venalium frequentia plenæ emptorum turbam à longinquo adducebant. Ibi cum multa librorum volumina Ioanni Burchardo, qui vnus tantum in regno Bibliopola erat, missa, venisse nuntiatum esset, aliquot Academici eius officinam adierunt: hic vna cum ijs. noui quod pro nundinis aduectum haberet, sibi vt ostendat rogant. Protulit

Libri in Poloniam vel non inferuntur vel humiliorum scriptorum.

Institor librorum in toto regno vnus.

Qui pro libris sæpius ostentat Indicem Francofurtensem.

ille statim, acceptum è proximis Francofurtensibus nundinis, quem à typographis imprimi, dimitique per librariorum tabernas mos est simplicem libellum. Hic intentissimis oculis cum alius alij autoris nomen ex indice ignoto velut ex vrna sorte educeret posceretque, negauit ille quidem sibi vlla interim istorum exemplaria adesse, cæterum si vellent, pecuniæq; non parcerent, curaturum vt intra decadam hebdomadarum, neq; enim celerius posse, Francofurto transmissi venirent. Ergo ne hoc ipsum differret, cũ ex ijs vnus captus nescio cuius libri titulo nomineque, ex vestium recessu, pecuniam pro arrabone traheret uumeraretq;, hic de quo dico, iniecta illi manu, Suadeo, inquit, si modo apud te quoq; distant æra lupinis, caue ne mancipium emas, pretium bonis autoribus, frugesque tantum consumere natum. Iocari ipse hominem poëticis ambagibus dicens, quid ijs vellet expectauit. Tum ille expositurum se recepit ænigma, remq; totam in medium allaturum, si vellet audire.

Tempus quo ægre quoq; etiamsi cuperes libri habentur

Cur etiam apud exteros hodie inopia virorum minusq; sublimes scriptores

Conuersis igitur in se aliorum quoq; vultibus auribusque, Est, inquit, apud exteros amicus mihi vetus & coniunctissimus, qui rerum illic peritissimus, quotiescunque noui aliquid accidit, absenti mihi minutè & perspicuè transmittere solet. Inter cætera hæc nuper ab illo accepi. Ingentem ac insuetam rei literariæ inopiam in illis oris exortam

fuisse.

fuisse. Neminem diu sapientum visum, qui non modo ad opulentiam Macrobij aliqua Saturnalia, aut ad delicias Alexandri dies geniales, aut ad voluptatem A. Gellij noctes Atticas instruxisset; verum etiam tanquam ex illis terris omnino pulsâ superiorum ætatum felicitate, qui non summâ domi angustiâ ac propè fame laborasset. Igitur cum malum nec ferri nec dissimulari diutius posset, placuit præcipuis, quosq; priuatim publiceq; id afficiebat, Censorum operam poscere orareque, causas sedulò inquirerent, quas ad proximas Kalendas in frequenti sapientum senatu, vt moris erat, referrent. Susceperunt libentes inquisitionem, cumque in omnia diligentissimam obseruationem verterent, opportuna occasione, per viam in aliquot inter se digladiantes inciderunt. Pugna clamore & vociferatione magis quam manu constabat. *Vindiciæ, Responsiones, Faculæ, Apologiæ, Coniectanea, Emendationes, Obseruationes, Confutationes, Satyræ,* hinc inde volabant, ictusque ad iugula intenti destinatique sæpius ad genua, talos, aut tibias deferebantur. Subsistentibus Censoribus sciscitantibusq; quod bellũ, quaue de causa fuisset, insperata hominum querela vltro ad eos accedens, & litis & inopiæ, quam scire volebant, causam aperuit. Nimirum non pauca quotidie similia, eoq; crebriora prælia fieri, quo tenuiori iam multorum re familiari, res plerunq; ad fraudes, & sicubi calliditas deficiat, ad manifestam vim

Libri qui nũc vulgo inter sapientes cuduntur.

rapi-

Pulchre Hippocrates in omni copia inopiam esse ait.

rapinamque venit. Neq; aliud in culpa, quàm nimiam literatorum fecunditatem, nullis in domibus numerosiore proueniente sobole liberisque, quàm apud pauperrimos ex plebe. Hinc annonam, hinc famem, aliaq; his grauiora mala incendi, cum deficiente tantæ multitudini alimoniâ, parentumq; impensâ, alij in viles & sordidos quæsticulos, hi in alienas quadras; alij in fraudes latrociniaq;, & bonorum depopulationem, à pariter egentibus desidiosisq; parentibus domo extrudantur. Huc accedere typographos, bibliopolas, mangones iam, scrutarios, veteramentarios ex opulentis olim institoribus factos, qui pariter egentes, quicquid illi fraudibus corraserint, quicquid somnio noctuque surreptum ad eos detulerint, illico excipiant, distrahant, diuendant. Et oratio valde quam vero proxima fidem apud Censores, & relatio testimoniumq; Censorum remedium apud Patres inuenerunt. Igitur frequenti in eam rem habito Senatu, promulgatæ sunt hæ leges. Decemuiri cuiusq; sapientis res familiares inspiciunto, potestatem in eos habento: vnde quisq; se alat, quod genus vitæ, quod opificium exerceat vidento. Si qui æris rerumque alienarum, confessi aut conuicti fuerint, triginta dies quibus res pangant, dominisq; restituant, iustos dato: postea manus iactio esto, in ius ducito. Vt iudicatum fuerit ni pansit, & alterius esse fateatur, domino addicunto. Dominus vindicato

Leges quas edentes libros seruare deberent.

cato

cato aut neruo aut compedibus quindecim pondo. Vindicatum, si volet domi ad tineas blattasq; habeto: si volet, in insulas deportato, vendito. Iamq; satis palam se fecisse, quid obiectis sibi ambagibus, quid poëmate voluisset existimans, rursus ad eundem conuersus, Age igitur, inquit, & quàm pretium pro scriptore numeres, prius cuius sit conditionis exquire. Idem enim expendendis pecuniis quod libris edendis debetur, vt nonum premantur in annum. Nam ne quod reliquum epistola habet te ignorare permittam. Infiniti propè his legibus creditoribus addicti, corpore satisfaciunt. Pauci domi retinentur, plures in varias insulas deportantur, Francofurtique catasta pro ijs facto, qui ceruicoso torosoq; sunt collo, ad baiulorum opera obeunda, mercesq; obuoluendas deportandasque, qui mollioribus delicatioribusq; humeris, ad deferendos carptim per vicos, thus, odores, piper, multi prodigiosis per titulos frontesq; notati literis, vt frugi & docti & literati ad nostras insulas inde extruduntur aduehunturq;. Igitur per hæc similiaq; commenta cum existimationem exterorum imminueret, atq; non nemo iam, de demenso suo emptis libris frustratus, pænitentiâ minora de illis crederet, tunc quoq; iter hoc ad comitia distrahenti dissuadentiq;, multi iam, & ad impendium segnes, & minime curiosi accedebant. Quin solitariæ vitæ, pauperi priuatoq; foco & tacitis lari bus suetos, nisi

In pecuniis expendendis idẽ quod in libris edendis pauperibus seruandum.

Nec in Polonia sane sed alibi quoq; id malum.

Qui insigni liberalitate

Academiam Cracouiensem subleuarunt.

Ioannes Zamoscius, Ioannes Lubranscius, Petrus Tilicius, Bartholomæus Nouoduorscius, alijq; complures, vt literas vel amabant, vel simul etiam callebant, auctoritate liberalitateq; sua in publicum extraxissent impulissentque, illo tempore conuentus sapientum comitiumque, Polonorum ingenijs caruisset. Ergo præmissâ nobilitate, tandem & ij cultu suo se ad iter composuêre, *Matthias de Miechow, Ioannes Leopoliensis, Martinus de Ilkus, Albertus Nouicampianus, Simon Maricius, Albertus de Brudzewo, Ioannes Honterus, Nicolaus de Blonie, Iacobus Gorscius, Benedictus Herbestus, Martinus Neruicius, Stanislaus Socolouius, Stanislaus Grepsius, Ioannes Latos, Petrus Lilia, Adamus Bursius, Ioannes Vrsinus, Sebastianus Petricius, Ioannes Clobuccius, Andreas Schonæus, Nicolaus Dobrocescius, Adamus Romerius.* Hos secuti in quocunq; suscepti operis studio nullis secundi viri, *Bernardus Paxillus, Stanislaus Grochouius, Nicolaus Copernicus, Clemens Ioanicius, Iosephus Strutius, Thomas Dresnerus, Nicolaus Moscicensis, Sebastianus Acernus, Simon Simonides, Abrahamus Bzouius.*

Ex Academia Cracouiensi viri docti & … *no-*

Fœminæ.

Claudi iam Polonis Sapientum agmina itineraque videbantur, cum vtraq; adhuc fœminarum aduentus extendit. Digna principiò res erat visu risuque. Nam vt quæq; venustior comptiorque speculo aut famâ sibi placuerat, ita se ante aliam cogere, de gradu situque contendere, hæc dux, illa alteri comes & par velle fieri, eâq; causâ se inuicem dictis factisq; petulantioribus petere cœperant. Neq; eo tantum

tantum se certamen continuit, sed in partes ac prope acies diductum, suasu plurium in nouum Senaculum exijt. Repetitæ in eo recitatæq;, ex veteri, quod in monte Quirinali fuerat, muliebres leges & tabulæ: quid quæq; gestare, quo indui, quo amiciri, quo cingi deberet, quæ aliam præire sequiue; quam pedibus, quam pilento, quam equo saginario, quam asino, quam carpento mulari, quam bobus, quam sellâ vehi: quam annulos, quam pellicia, an ossea, an eborata, an argentata, quam currum aut gemmas habere oportuit. Quæ cum multarum coërcitionem & infamiam poscerent, magna iterum contentio, magni clamores fuere, alijs cognitione legibus conclusâ se iudicari tenerique, alijs eximi volentibus. Nouissimè quædam, ægre impetrato silentio dicendiq; potestate, ita disseruit.

Senaculum fœminarum.

Eius senatus consulta: quæ vide apud Lampridium in vita Antonini Heliogabali.

Si, quanta aliquando nobis libertas dignitasque fuit, tanta hodie quoq; maneret, quicquid agere ferreque liberet, sine cuiusquam respectu curâque perageremus: nunc, oderitis licet confessionem meam, quoniam vtraq; dilapsa atq; à viris erepta nobis sunt, cauere debemus, ne quod adhuc istorum nobis superest, in tanta virorum circa nos obseruatione, & suspicionum malignitate, nostris controuersijs destruamus amittamusque. Non rem arguo, non vos, quibus si nihil iam reliquum est, mundiciarum saltem, cultus, ornatusq;, ne in ista sine discrimine passim omnes effunderentur diffluerentq;

Oratio apologetica fœminarum contra calumnias quæ vulgo ipsis obijciuntur.

rentq; propria eſſe cura debuit. Sed cum obſeruantur ſermones, cuſtodiuntur opera, dierum noctiumq; momentis in ſecreta ſagax ſcrutator aſsiſtit, adhæc verbis ablata fides, æquitati autoritas, is non habet profecto cauſam, non rationem bene etiam agendi, cuius ſuſpecta ſunt omnia. Malo flagitium quod non veretur infamiam, malo relinquere præualida & adulta vitia, quàm id inſuper adſequi, vt palam viris fiat, quibus flagitijs impares ſumus. Sane putate me nunc in tam æqua, in tam ſeria re, à viris petere: bonâ veniâ ipſorum liceat Senaculum nobis, vt iam facimus, cogere, leges, rogationes, in luxum, in libidinem ipſis nobiſquè ſalubres decernere. quo animo id accepturos, quid reſponſuros creditis? niſi vt quodcunq; iſtud, ſeu placet ſeu diſplicet, ſeu vtile ſeu inutile, ſeu æquum ſeu iniquum, confeſtim omittamus: neq; illud iterum portenti contingat, quod Romæ ab vna, quæ cauſam ſuam in foro dixerat contigit, vt Deos conſultum mittant, quid hac poſtulatione, quid petitione noſtra portendamus. O miſeram ſexus conditionem, cuius ipſæ quoque timentur virtutes. Equidem haud diffiteor, eſſe ſua fæminis vitia, eſſe delicta, corrumpi hæc quoque pectora irâ, metu, odio, quæ tamen omnia ſi æſtimentur, tanta ſunt vt virorum flagitijs exæquari non poſsint. Cui enim mulier facinori ſufficit? quod parricidijs, cædibus, latrocinio idoneum robur habet? Maximum eius

Portentum habitum quod fœmina cauſam ſuam dixerat in foro.

ſcelerum

ſcelerum eſt cogitatio, impetus animi, qui ſtatim frangitur infirmitate corporis, ſoluitur deſtitutus miniſterio membrorum. Eximit nos ipſa imbecillitas ab immanitate peccandi, nec præter animum alias ad ſcelera vires habemus fæminæ. Nunquam tamen maius ſe operæ pretium facere putant maligni ſermones, quàm ſi flagitiorum monſtrorumq; nouitatem nobis circumdent, quàm ſi de nobis fingant nefanda. Ille inter alios ingenioſior, ille feſtiuior eſt, qui atrociora excogitauerit, qui maledixerit, qui conuitiatus fuerit mulieri. In hoc ſibi viri, in hoc maſculi videntur. Ignoſcite libertati, quæ contra putidos iocos mendaciaque bonâ conſcientiâ exæſtuat. En præclara ipſorum vrbanitas argutiæque. Ioue tonante fieri beatum, cum niſi ingenti tonitru edito ſe mulier pauida vxorque amplexui ſeueri mariti virique committeret: Mulieri ne mortuæ quidem credendum: Mare, mulierem, ignemque tria præcipua eſſe in mundo pernicioſaque mala: Apertè cum mala eſſet tum bonam eſſe: Aut amare, aut odiſſe, nihil ſcire tertium. Quid ille titulus ſepulchro ſibi ſuæque vxori appoſitus, iurgij & opprobrij plenus?

Dicteria in mulieres.

Catonis ſenioris.

Diogeniani.

Græcorum prouerbium.

Senecæ vtraq;.

Heu viator miraculum.
Hic vir & vxor non litigant.
Qui ſimus non dico.
At ipſa dicam:
Hic Bebrius ebrius, me Bebriam ebriam nominat.
Heu vxor etiam mortua litigas.

Fæmineæ naturæ inquit Ariſtoteles eſt conuitiandi cupiditas & querula natura.

Arrius à Pacuuio vicino hoc petijt.

Quid illa petitio fæda & insana? cum tres vna post aliam se à marito, fædiore tristioreque ipsâ morte suspendio liberassent: Cedo mihi quoq;, rogabat vicinus, surculum, quem horto meo inseram, vnde crescat arbor, ex qua mea etiam pari felicitate pendeat. Hæc aliaq; maiora sorbenda tamen coquenda nobis sunt, pro his quæ ne vir quidem natus toleraret, cum illis atque adeò sub illis viuendum est. Æstimate deinde quem ista faciant exitum, quàm inter alios nos reddant inuisas. Scilicet his persuasi plurimi à nobis se velut insidiis segregant, timent occursus, non audent adire colloquia, fugiunt conuictus, excogitant secreta, diuortia, quomodo melior in illis affectus hominis pereat, quomodo gaudium, vitæ lætitia, quomodo, inquam, amor ille, quo totius mundi compago & societas tenetur, quo expetuntur amicitiæ, ducitur vxor, amantur liberi, atq; is ne rubore, tormento, desperatione, velut aliquo remedio quandoque reuertatur, adhibent, quod sine pudore effari non possum, virilitatis ademptionem. Parùm se mendacijs agere, non sufficere fastidia contemptusq; putant, id scilicet adhuc deerat, vt de corpore suppliciisq;, alij aliis potentius de nobis crederent. Sed agite dum, poscite tandem huius odij impleant causas, dicant quod tantum nefas de nostris prosilit pectoribus, quid illos in tam misera facta præcipitat? Quid contra nos allaturos, quid nobis obiecturos

De Semiramide scribitur eam primum tenellos mares castrare cœpisse [margin note printed as: *castrare ... orsam.*]

putatis?

putatis? nempè illud vnum quo inter homines excitatur charitas, fouetur beneuolentia. Totum inquiunt virus, tota pernicies nostra est, forma, lætior vultus, blandior facies, mollior sermo, quæ prudens natura imbecillitati nostræ adiunxit, quibus deliniremus iracundias, eblandiremur fauores, propter quæ hostis ipse nobis opem ferret vel parceret. Nullius per hæc turbatur integritas, nullius expugnatur animus, nullus, nisi qui ipse prius intulit, questus est se à nobis accepisse calamitatem. Stupra, incestus, adulteria, illiciti concubitus, efferi amores, impotentissima desideria, noua fateor non sunt, committi, fieri solent, sed de moribus virorum. Mulier mala est, quam viri fecerunt. Quid enim ad corrumpendam expugnandamque pudicitiam, & simplicitatem nostram illi non faciunt? quas artes calliditatesque non adhibent? vt puellæ quæ placuit, occursu aspectuque fruantur, inueniant colloquia, mereantur sermones, deferant sui animi mentisque cruciatus, sollicitent precibus, querelis, non abeant, non discedant donec misereatur & diligat? Neget licet misera, abigat, pellat, excludat, castiget, faciat quod facere potest, ratio, veritas, consilium; contentio ipsa furorem magis accendit, nec in amantem aliud remedium proficere potest, quàm amari. Ipse deinde deformis pallor, destitutæ sanguine genæ, caui oculi, macies, mæror, tristitia, attrita vestigiis limina, vt *Amantis icon.*

ad hæc caſtitas turpis ſit aut crudelis, an non obruere poſſunt repugnantem? Non eſt mulieri ferreum pectus, non cor ſilice concretum, habet miſeratio impetum ſuum, nec rationem aliumue dominum nouit talis affectus. Expugnatur tandem ſimpliciſſima puella infelicis aſpectu, precibus, laboranti ſui facultate ſuccurrit, ad tantum tamen quod commiſit nefas, opus habuit charitate, pietate: vir, furore, amentia. Scelus aliud, aliud facinus de fæmina tantò incredibilius eſt, quantò illud virilis mentis vix capit audacia, quod ipſi qui illud magis poſſent de ſe non fatentur. Atq; ego quanquam horum aliorumq; de nobis prodigiorum, nec cauſam nec rationem reperiam, tamen perferre omnia honeſtius quam purgare, aut quibuſcunq; factionibus, nouis contumelijs ſuſcitare materiam, ſatius eſſe exiſtimo. Equidem abiêre iam illa tempora, cum nullus nobis ab alijs erat reſpectus, cum viris quoq; dominabamur, illi colū penſaq;, nos fora, negotia, militiam curabamus; cum cautiores & prudentiores ſingulos delumbando, claudos in vnum vſum habebamus, alebamus, cauſâ tantum liberorum. Tenemur eiuſdem nunc fortunæ indignâ viciſsitudine, depellere ſemel acceptum ſeruitium non poſſumus, nouiſsimum ſaltim id inter mala nobis ſolatij ſuperfuerit, vt intra id quod hactenus paſſæ ſumus, omnis noſtra querela conſiſtat. Satis iam fabulis, ſatis ſuſpicionibus, ſatis malignitati datum,

Id fiebat ſub Antianira Amazonum regina.

probari

probari id quoq; commodum non poteſt, quo plurium furorem vel iniuriam commoueas. An excidit quibus vinculis alligatæ, virorum arbitrio adſtringimur? quâ prope ſucclamatæ inuidiâ à multis illorum timemur? Omnia nobis adempta ſunt, fora, cætus, honores, comitia, commercia cum viris quoq;, egreſſus, nullam ne priuatam quidem rem agere nos ſinunt, circumponunt colloquijs parentes, fratres, propinquos, quibus omnibus adhuc nec ſatis fidere audent. Quid porro? vbi inter eos vulgabitur, id audaciæ nobis fuiſſe, aliquid illis abſentibus cenſere, ferre, ac velut in ius eorum irrepere voluiſſe? Quàm ſecundis auribus Philoſophos, inter quos nunc nobis comparendum eſt, id accepturos putatis? Conſurgent ſcilicet ſerij, graues, fecundâ in nos ſolas ſapientiâ, declamabunt in mulierum vitia, maledicent, conuitiabuntur ſexui, damnabunt ſacros inter homines affectus, damnabunt matrimonia, coniugia, liberos ſanctaque pignora deſpicient, ſuo odio, inſaniâ alios implebunt. Quæ aliaq; plura cum haud dubiè ſecutura præſentiamus, plus obſecro valeat apud vos, omnium noſtrum quæcunq; adhuc nobis ſupereſt, dignitas, quàm nonnullarum libido, plus exiſtimatio, quàm falſa morum correctio. An clementes olim à viris in nos latæ leges fuerunt? ſi quid committat mulier impune eam necare viro: ſi vir, mulieri ne digito eum contingere liceat, neq; fas ſiet. cautum

Philoſophi antiquorum vxores ægre ducebant.

Leges in mulieres latæ.

P etiam

Vnde oscula orta.

etiam seuerissimè vt vino abstineremus: in id vnum inuenta oscula, in id permissa fuerunt, vt odor indicium de nobis faceret, si quæ contra legem bibisset. Quid tamen diligentia, quid leges profuerunt? quot fuere, quæ quò magis vetabantur, hoc ardentius concupiscebant? quot in delicto deprehensæ damnatæq; tandem impune eadem transcendendo, securiorem alijs luxum fecere? Quid vero in præsenti re vos effecturas putatis? Lex sumptibus modum faciet, vir qui lege nostra non tenetur non faciet: quæ nolens fecerit, se viro excusabit, quæ volens, eundem monstrabit. Multa non mouere melius est quam accendere: & luxuria neglecta tolerabilior erit, quàm vinculis constricta, postea sicut fera bestia emissa & irritata. Cui ego quidem intra animum potius cuiusq;, quàm legibus medendum existimo, alias modestia, diuites sacietas, pauperes necessitas in melius mutet.

Ad dolium deprehensam vxorem maritus fuste interemit & à Romulo absolutus est.

Mirum qua intentione & assensu, ab ijs etiam quæ tumultuabantur, oratio excepta est: tantaque post eam mutatio secuta, vt quæcunq; ambitione, aut praua curiositate incitatæ, se bonis immiscuerant, repente mutato consilio, conscientiâ metuue, aliæ dissimulanter & furtim, aliæ palam à cætu & comitjs recesserunt.

Fæminæ Sapientes.

Chaldæi Sibyllas Sambethas appellãt.

Egesto quicquid fuerat turbidum, redijt concordia cæteris. Primus honos viaq; Sibyllis data, non ve-

tustate modo, sed fatorum oraculorumque denuntiatione, magnam ipsis conciliante reuerentiam. Vnicum id nomen à conscientia cælestium arcanorum factum, per omnes, quanquam nationibus terrisque diuisas, hominum consensu manauit. Nec in eo aliud mirabilius, quàm nullam prope partem mundi, Sibyllam non habuisse; vt multiplici illarum prouentu, constaret mortalibus prouidentia curaque Numinis. Permulta hæ, quæ ne opinari quidem alius quisquam potuit, longissimo post se ventura æuo, tanquam testes & suis oculis visa hominibus prædixêre cecinereque. Deum se aliquando de æterno solio, in humilitatem mortalis generis demissurum, carnem humanam in vtero Virginis suscepturum: more nascentium sub mammis lacteq; editurum vagitus: diuinitatem magnificorum operum virtutumque comprobaturum miraculis: eundem humano more vi illata in Cruce moriturum, triduo postea sub terris moraturum: dein repetita integritate priori, vt ab hominibus iterum videri, appellari, tangi posit, remeaturum ad vitã: postremò ex eorum commercio, ad sedis suæ maiestatem & supera abiturum ascensurumque. Quæ pauca ex maximis, aliaq; omnium omnia, scrupulosâ hominum diligentiâ in vnum congesta, libri Sibyllini & Fatales vocabantur. Digni vel ob hæc ipsa, quibus Romana maiestas tantum honoris habuit. Nam nihil tam sanctum aut sacrum, vt hos libros

Quã magnæ fidei arcana Sibyllæ prædixere.

Libri Sibyllini Fatales vocabantur.

Honor eorum apud Romanos.

bros putabant. Hi clarissimorum ciuium custodiæ dati, nisi in Capitolio & Iouis sacrario seruari, hi priuatim à nullo haberi, à nullo sine suis custodibus, inspici, adiri poterant. Hi terrarum imperio imperabant: hi domos, fora, fasces populi Romani regebant, acies, bella, impellebant, retinebant, iubebant, prohibebant, claudebant, reserabant. Nunc ipsæ Sibyllæ dicendæ sunt.

Prima hæc vocata fuit Sibylla.

Vetustissima, & à qua primum Sibyllæ nomen cæptum, atq; in alias propagatum est, DELPHICA fuit, nomine *Anthemis*. Multos ab hac acceptos versus, suis operibus inseruisse Homerum ferunt: quorum potior religiosiorque fuerit memoria de Christo, hi feruntur.

Quid vaticinata de Christo.

Impinget colaphos virosaq; sputa scelestis
Israel labijs, necnon & fellis amari
Apponent escam, potumq; immitis aceti.

Hanc secuta ERYTHRÆA, ab Erythra Ioniæ vrbe vocata, nomine *Heriphile*. Noscere sub vnius exemplo, singularum æstimationem iuuat. Quippe per C. Curionem Consulem, restituto Capitolio, cum versus huius Sibyllæ superesse haberiq; per Græciam auditum esset, decreti à senatu missique tres legati, qui auctoritate publicâ singulos cum curâ conquirerent, Romamq; deportarent. Collecti circiter mille, in quorum gloria & admiratione hæc quoq; ἀκροστιχὶς & sententia de Christo ex primis initialibus literis cuiusque versus concinnata legebatur.

Scribit S. August: se legisse hanc Acrostichida.

ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ ΘΕΟΥ ΥΙΟΣ ΣΩΤΗΡ.
Hoc est
IESVS CHRISTVS DEI FILIVS SERVATOR.

Quo artificio & nouitate poëmatis captum M. T.Ciceronem, Latinè idem eodemq; ordine reddidisse, & suis lucubrationibus inseruisse aiebant. Sed illa quoq; de ea relatio breuiter amplectenda est. Ferebant Apollinem amore huius Sibyllæ captum, poscēdi ei, quod vellet, in terris arbitrium dedisse. illam haustis è terra arenis, quantum vtraq; manu continuisset, tantum poposcisse annorum. Id fieri posse Apollo respondit, si Erythræam insulam relinqueret, nunquam eam visura. Venit igitur Cumas, vbi postquam plurimorum annorum æuo, in virium iam defectu & sola voce duraret, acceptâ à ciuibus suis epistolâ, more antiquo cretâ signatâ, visâ in ea patria, in mortem soluta est.

Apud Eusebium in oratione sua Constantinus Imperator Ciceronis hanc æmulationem se vidisse testatur.

Vnde adagium: Sibyllâ viuacior.

Nec famâ aut oraculorum æstimatione minorem Babylon quoq; Sibyllam protulit, à Cumis, quas vaticinio dilexerat, CVMÆAM vocatam. Oratori illa præstantissimo, hæc haud inferiori poëtæ Virgilio placuit: qui cum sub Augusto Imperatore Romano, miracula & signa quæ illa de Christo eodem tempore nascituro protulit deprehendisset, non altius aspirans, omnia in Cæsaris Romani, quo nil maius nouerat, transtulit reflexitque aduentum. Imitationem palam hæc testantur.

Virgilius male accepta carmina pro Augusto transtulit quæ erant pro Christo.

Vltima Cumæi venit iam carminis ætas
Magnus ab integro seclorum nascitur ordo

In Bucolicis Ecloga 4.

Iam redit & Virgo redeunt Saturnia regna:
Iam noua progenies cælo demittitur alto.
&
Huius in aduentu iam nunc & Caspia regna
Æneid: lib. 6. *Responsis horrent diuûm, & Mæotica tellus*
Et septem gemini turbant trepida ostia Nili.

Adeoq; nihil fuit quod Sibyllæ non denuntiauerint: vt SAMIA quoq; nomine *Phyto* agreste & onerum gerulum animal, recepturum in sedem, dorsoq; gestaturum Dominum & triumphatorem, hoc carmine prædixerit.

De Christo vaticinium.

Salua esto Syon permultaq; passa puella
Ipse tibi inscenso Rex en tuus intrat asello, &c.

Sed inter cætera mirum quo Sibyllæ CVMANÆ vaticinatio processerat, *Amalthæam* hãc, alij *Erophilen* & *Demophilen* vocabant. Quippe nomen IESV, ad cuius appellationem genu nixo creata procumbunt, quod profanum erat ante Angelum, ore mortali effari, ipsa numeris comprehensum, ita multò ante aperuit prodiditque, vt computatione subtili & diligenti literarum plenè computantibus resultaret. Hanc eandem Anum hospitam & ignotam adijsse Tarquinium Superbum aiebant, nouemq; secum libros attulisse, dicentem, illos esse oracula diuina & venales fore. Regem percontatum pretium, cum nimium & immensum ab ea posci haud obscurè præ se tulisset, illam accenso coram igniculo, in eumq; tribus coniectis ac perustis, quæsiuisse, velletne sex alios eo pretio comparare, quod

Supputationẽ nominis IESV collectam ex carminibus habet Beda lib. 1. cõmen: in Lucam.

Hæc Tarquinio attulit libros,

& cum nollet statim emere,

quod primum omnibus ſtatuerat: enimuero tunc Tarquinium delirantem ſenio fæminam procul dubio credidiſſe & deriſiſſe profuſius. iam tribus adhuc alijs in eandem flammam coniectis, tres qui ſoli ſupererant porrexiſſe regi, blandiusq; deinde, & in modum conſulentis, nihil mutato pretio, vt eos emeret hortatam eſſe. Regem muliebri fiducia attonitum, libros, quo ſuadebatur pretio, reliquos cõparaſſe. qui diu deinde ſanctęque à Romanis ſeruati, tandem nec ipſi ignem effugêre, incenſi cum Capitolio Syllanis temporibus.

ex nouem combuſſit ſex.

Cumanam ſecutæ aliæ Sibyllæ, proprijs quoque miraculis, ſed non ita, vt hærere in ijs debeat narratio, illuſtres: *Sibylla Helleſpontica, Sibylla Libyca, Sibylla Perſica, Sibylla Phrygia, Sibylla Tiburtina* quam *Albuneam* vocabant, minimè per tranſcurſum referri debet, ſincera vates, & quâ nullam vſam fuiſſe apertiùs ferunt gloriâ artis. Ijsdem enim, quibus Auguſtus Cæſar, florens temporibus, cum eum ſucceſsibus fauoreque populi elatum, à ſuſcipiendis, qui offerebantur, diuinis honoribus ſæpius prohibuiſſet, potens Deum verum, quem prædicabat, oſtendere, manu familiarius prehenſum, adductumq; per noctem in Tarpeium collem, Virginem in cælo, inq; eius ſinu infantem ſidereum ſedentem monſtrauit. Extat huius viſionis Romæ clarum etiamnum argumentum, in eodem loco, quem, cælum ſuſpicientes veſtigijs preſſerant, templum poſitum Puerperæ

Reliquæ Sibyllæ.

Sibylla Tiburtina Auguſto monſtrauit Deum,

vbi nunc templum eſt Bernardinorum.

peræ

peræ Virgini, *Araq.* dictum *cæli.* Nunc alias quoq; nomine tantum percurrere libet, neque spernendo quod alij de ijs attulerint, neque credendo quòd extra decem, secreta sua pluribus credere Deus non potuerit. Hæ igitur adhuc nominabantur *Sibylla Europæa, Agrippina, Phemenèe* filia Apollinis, inuentrix carminis, vt ferebāt, hexametri, *Colophonia* dicta *Lampusia. Elyssa, Cassandra, Sibylla Epirotica, Thessalica Mantho, Carmenta, Fauna.* Et præter gentiles, Hebrææ, *Delbora, Mariamme* soror Moysis & Aaron, *Olda* Selrni vxor, *Anna* quæ Christum cum circumcideretur, in templo agnouit. Nec Christiani sua caruêre Sibylla cui nomen *Hildergardis.*

Enarratio fæminarum doctrinâ illustrium.

Sed reddenda post Sibyllas tandem proprio ingenio industriæque fæminarum gloria est, eò impensius, quò sexus per se imbecillus suomet nixu laboreq; maiori miraculo maximarum doctrinarum laudem occupauit. Profectò magna hæc apud populum, quo se cunq; verterant, emicuit. Neq; ipsæ minori conatu & ambitione, perinde ac in certamen ingeniorum prouocatæ, suam gloriam nomenque apud spectantes promouebant. *Leontium* supra conditionem naturæ quoq; virilis stylo audacior, librum in Theophrastum hominem eloquentissimum, qui nomen inde Diuini inuenerat, à se scriptum præferebat: *Corinna* victoriam palmamq; quinquies de Pindaro, nouem Lyricorum principe adepta, quem nemini imitabilem Horatius ipse credidit

Vna Theophrastū vicit.

Altera Pindarum.

credidit oſtendebat. Iam Ariſtippum filium, cui cum lacte, excellentium literarum Philoſophiq́ue nomen, ſuis vberibus, doctore nullo, ipſa mater infuderat *Arete*, ducebat. Hanc ſequebatur *Dama* Pythagoræ filia, quâ nemo ad ſublimitatem ingeniumq́ue patris propius aſcendit: ſymbola inuolucraq; paternarum ſententiarum, inter eundum ijs, qui paternam doctrinam affectabant, referendo explicandoque: *Ignem gladio ne foderent: Stateram ne tranſilirent: Cerebrum ne comederent: Cor quoq; ne ederent: Supra ſextarium ne ſederent: Maluam transferrent, ſed eam ne comederent: Contra ſolem ne meierent: A via ne reuerterentur: Viam regiam declinarent: Per ſemitas incederent: Cum lecto ſurgerent, ſtragula complicarent, veſtigiumq; corporis confunderent: Arctum annulum ne geſtarent: Ollæ veſtigium turbarent in cinere: Hirundines intra domum ne admitterent: Speculum ne ad lucernam ſpectarent: Aduerſus ſolem ne loquerentur: Dextrum pedem priorem calcearent: Siniſtrum priorem lauarent: Vnguium criniumq; ſuorum præſegmina ne commingerent ſed in ea deſpuerent: A faba, à piſcibus perinde abſtinerent vt Iudæi à porcis.* aliaq; plura quæ fronte velut ridicula, cæterùm ſeria & à priſcis inter oracula recepta, niſi filiæ muliebriq́ue intellectui patuêre. *Symbola Pythagoræ.*

Sed perſequi ſingulas, ſi induſtriam ſuam colo fuſoq; non ligaſſent, immenſum eſſet, æque ſcilicet, ac in ingenijs virorum, diſciplinarum artiumq; varietatem. Strictim igitur, & quarum non abijt memoria, dicentur reliquæ, *Laſthenia Mantinea, Axiothea Phliacia*, ambæ cultu habituq́ue virili, Platonis audi- *Philoſophæ.*

torium adeuntes, *Aspasia*, *Diotima*, *Thargelia*, *Hipparchia*, *Themistoclea* soror Pythagoræ, omnes philosophæ celebres. Iam poetriæ, ingenio, arte, iucunditate admirabiles: *Sappho* à quâ Sapphicū carmen profluxit: *Theano* vxor Pythagoræ: *Charixena*, *Mæro*, *Boco*, *Praxilla*, *Nossis*, *Erinna*, *Tellesilla*, *Clitagora*, *Hedyle*, *Megalostrata*, *Damophila*, *Sulpicia* Galeni vxor, *Eudocia* Theodosij iunioris Imperatoris vxor, *Proba Valeria*, *Argentaria Polla*, *Cornificia*, *Helpis* vxor Boethij hymnis in Apostolos compositis illustris, *Catharina Virgo*. Et vt in vario genere doctrinarum reliquas claudat narratio, *Cornelia* vxor Africani: Filiæ, vna Lælij, altera Hortensij, quæ acceptâ in successione hæreditatis eloquentiâ, superasse elegantiâ paternam facundiam dicebantur: *Hypathia*, *Zenobia* historiæ Alexandrinæ & orientalis ita perita, vt eam sua scriptione contrahendam susceperit: *Amalasunta*, *Genebria*, *Angela Nagarola*.

Poëtriæ.

Oratrices.

Procurantur prodigia: lustratur Vrbs Sapientiæ: Senatusq; ad templum Honoris & Virtutis à T. Liuio indicitur.

Hospitia Sapientum.

Finis post fæminas viæ venientiumque agminum fuit, sua se sponte postea singuli in loca hospitiaq; per Vrbem Sapientiæ diuisere. Quidam Vicum *Palloris*, alij *Sobrium*, *Castum*, *Salutarem*, *Mineruæ*, *Gratiarum*, *Quietis*, alijque alium petiuere. Completum quantum inter Aream *Boni euentus*, Vicumque *Spei maioris* spatium fuit: plurimos quoq; ex tenuiori-

bus per hoſpitia, Campus cui *Ridiculi* appellatio eſt, habuit. Nec à dato ſemel honore à multitudine variatum eſt. Eodem quo antea conſenſu ſumma poteſtas penes Titum Liuium manſit. Is igitur primum omnium expianda prodigia, agendumque cum dijs, in quorum tutela ea loca populusq; eſſet, putauit. Itaq; religione iam antè multitudine contactâ, cum de Taciti caſu prodigijsque expiandis, quæ euenerant retuliſſet, rogationem eius ſecuta conſentiens ex omni multitudine vox, rata quæ volebat fecit. Quapropter conſultis aruſpicibus, edictum eſt, vt æditui ædes ſacras omnes, circumeundi placandique deos, aperirent. curaretur lectiſternium *Strenuæ, Stimulæ, Agenoriæ*, per triduumq; haberetur: atq; ad puluinaria earum ſupplicatum populus omnis ſapientum iret. Amburbium poſt hæc celebratum. Eductus luce ſerenâ extra mænia omnis populus eſt. hoſtiæ, Sus, Ouis, Taurus, ter circa vrbem pomeriaque actæ. cantatum à pueris & puellis patrimis matrimisq; ſequentibus carmen eſt. ſpatium omne, omnisq; populus, è riuis, fontibus, amnibusque hauſtâ aquâ luſtratus eſt. Tandem T. Liuius redditis ſuper ceſpitem extis, manuque aram contingens, præeunte verbis Catone, fauereque linguis populo iuſſo, ita precatus eſt. Apollo pater, Muſæ, Pallas, Minerua, dij Indigetes, dij quorum eſt poteſtas noſtrorum quorum nutu & imperio nata auctaque eſt res noſtra, vos precor quæſoq;

Deæ induſtriæ tres.

Ab antiquorũ ritu: ſine labe tamen & cõtagio proborum.

O Vere Magneq; Deus præſta id ipsũ mihi.

soq; vti sitis volentes, propitij, nobis, vrbi, domo, familiæq; nostræ, cuius rei ergô, agrum, terram, fundũ, populumq; hunc, solitaurilia circumagi iussi: vti hostes visos inuisosque, viduertatem vastitudinemque literarum prohibessitis, linguas, calamos, intemperantiasq; malorum, à bonis, à doctis, defendatis auerruncetisque: vtiq; ingenia seruassitis, conatus, labores bonos grandire, beneq; euenire curassitis: duitisq; bonis, bonam salutem, bonã famam, bonam quietem: vtiq; æternitatem, memoriamq; illorum, ipsamq; quâ rapiuntur, ætatem propagassitis. Quarum rerum ergô macti hisce suouetaurilibus suntote. Peractis quæ ad placandos deos pertinebãt, ad rempublicam negotiaq;, & quicquid à literatis referendum, aut inter ipsos arbitrandum diiudicandumue esset, cura versa est. Senatus in sequentes dies ad templum Virtutis & Honoris indictus est. Sed quia templum ipsâ Vrbe nobilius, inclytumq; inter accolas diuitijs & sanctitate fuit, quàm ad alia promoueatur narratio, non inane & citra operæ pretium censuerim, vt illustriora noscantur, de eo nonnulla præmittere.

Templi Virtutis & Honoris descriptio.

Vastâ id mole medio Vrbis se attollit, adeo spectandâ altitudine, vt quantumcunq; à se recedentium occupet oculos. Fanum primo modicum soli Virtuti sacrum à Scipione Numantino fuit. Mox Marcellus Castidio & Syracusis captis, duo numina templo

Qui primi Virtuti templa construxerunt.

templo amplexus, Virtuti & Honori, ex manubijs hostilibus, magnificum opus ijsdem in vestigijs exstruxit. Monuere aruspices, ad notitiam vtri deorum homines sacrificium remq; diuinam facerent, vti ædibus separarentur. Factum, intus discretis sacrarijs, extra vnâ apparente mole, introitu quoq; ad Honorem, nisi quem per suum templum Virtus transmisisset, negato. Nimirùm recte concepto, ibidem esse debere præmia honoris, vbi fuissent merita virtutis.

Id factum fuit Marcello.

Virtus socia honoris.

Templi Virtutis separata descriptio.

Vnde ad Virtutem ingressus est, *Bulla aurea* figuram cordis referens, à capite ianuæ catenulâ aureâ suspensa pendet. Notam esse aiunt magni animi, ne quis ad Virtutem accedens desperet quippiam assequi ante experimentum: sciatq; nihil difficile, nihil imperuium illi esse, qui corde præstaret. Quod ipsum imitati aliqui, Cor, puerorum ingenuorum pectoribus, vt suum ad alta & ardua cum indole erigerent euibrarentque, simili gestamine annectebant. In bulla inclusa in inuidiam remedia erant, nulla virtuti infestiore peste, & quæ procellæ more, in ipsâ potissimũ sereni fiduciâ emergere, eamq; ex occulto allidere solet. Hinc metus ab ea nullibi, quàm in prospera fortuna maior. Victores Romani simili bullâ clausa amuleta, ne quis inuidentiæ radius præclarè gesta attingeret corrumperetque, gestabant: triumphansq; apud eos imperator, &

Ad virtutem opus corde & animo.

Romani.

Virtutis comes inuidia.

plausu populi gaudens, in ipsa gloria medicinam sibi in eam circumferebat. Aperiunt custodiuntq; Virtutis fores, tres speciosissimæ puellæ, quæ comiter aduenientium quenq; salutantes inuitantesq;, in interiora ædium deducunt. Fausta his cõgruaq; formæ nomina, *Honestas, Vtilitas, Iucunditas.* Intus in sublimi ara Dea est, specie quam dici potest venerabili. Sparsa circa eam aliarum dearum signa simulacraq;, ac velut familiæ ipsius ingens populus. Suum itidem his numen, sua veneratio. Quatuor velut principes ducesque reliquarum sunt, *Iustitia, Temperantia, Fortitudo, Prudentia.* Vt hæ se inuicem separauêre, ita cuique velut ad obsequium suum agmen adest assistitque. Iustitiæ, *Innocentia, Amicitia, Concordia, Pietas, Religio, Obedientia, Misericordia, Humanitas.* Temperantiæ, *Modestia, Verecundia, Abstinentia, Castitas, Moderatio, Frugalitas, Sobrietas, Pudicitia.* Fortitudini, *Magnanimitas, Fiducia, Securitas, Magnificentia, Constantia, Tolerantia, Firmitas.* Prudentiæ, *Ratio, Intelligentia, Circumspectio, Prouidentia, Docilitas, Cautio.* Nulla ex his non in aliquo opere officioq; spectatur. Singulas continua, annulis per interualla se excipientibus, catena circumit. Hanc Prudentia manibus suis emittit, auroque & gemmis variatam affabrè, nunc huius nunc illius pretij ponderisq; metallo distinguit. Virtus ex medio duos à lateribus suis stantes, discordes affectus despicit, dextrâ *Excessum,* sinistrâ *Defectum:* ita felici artifice multiplicata

Atrienses & Ostiariæ Virtutis tres.

Virtutum genera.

Species.

Vbi vna virtus illic omnes sunt.

Prudentia rectrix & materfamilias virtutum.

Virtus in mediocritate.

plicatâ expreſſâq; in vultu eius diuerſitate, vt contrarietatem etiam ſpectantes ſentire videantur, intelligantq; ex oculis animum, pro omni ſermone. Eodem contuitu ad vnius diffidentiã languoremq; pleno, hilari, blandiente, confirmante, & velut leniſsimo nutu inflexâ ceruice, ad ſe vocante: eodem ad alterius peruicaciam contumaciamq; auerſo, renuenti, & ni pareat, minaci, aſpero, toruo.

Nec minor in quacunq; alia parte admiratio eſt. Viſuntur in eodem delubro Muſæ, eo artificio factæ, vt viciſsim maiorem, quam acceperint claritudinem, ſuis referant artificibus. Neq; tota, in argutijs vultus, venuſtate oris, elegantiâ capillorum, ſed in operibus quoq; redditis laus eſt: multum gloriæ deceſſurum credentibus autoribus, ni etiam ſingulis ſuas artes inuentaque addidiſſent. Ergo ſuum quæq; fatetur inuentum, *Calliope* poëſim: *Clio* hiſtoriam: plantationẽ *Thalia: Euterpe* tibias: *Melpomene* cantum: *Terpſichore* choream: nuptialia & ſaltationem *Erato:* agricolationẽ *Polymnia:* aſtrologiã *Vrania.* Has implexis mutuo manibus, initoque cum Gratijs choro, obit alter virginum manipulus, *Pax, Salus, Libertas,* comesq; harum perpetua *rerum Copia.*

Muſarum inuenta.

Ex ſtudiis fructus.

Neq; alia quoque miracula tranſire conueniat. Vtrinq; verſis ad ſe foribus, in modum ſacrariorũ, ſtructæ adhærent templo bibliothecæ. Nobiliſsimæ, & quas referre nõ pigeat, duę ſunt. Vna *Ægyptia,* pulcherrimum Ptolomæi Philadelphi regis opulentiæ

Bibliotheca Ptolomæi &

lentiæ

lentiæ monumentum, continens voluminũ ſeptingenta millia. Altera *Conſtantinopolitana*, centum viginti millibus autorum, ſed præcipuè Homeri Iliade & Odiſſea inclyta, quæ aureis literis in inteſtino draconis deſcripta, ſubtilitate operis, ſupra tot librorum pretium induſtrius deduxit artifex. Non cedit his ſuâ gloriâ pictura, quæ dubium artificio an pulchritudine ſpectabilior, interiora templi circumeundo, coloribus ſuis parietes inueſtit. Expreſſa per eam bella, victoriæ, vrbium expugnationes, capti fuſique reges, audacter cruorem ſuum, ſua viſcera per vulnera exeuntia ſpectantes milites; adhæc triſti aſpectu, in carceribus, tormentis, paupertate, ignominiâ, quæq; innumera ſors calamitatum in virtutem habet experimenta, exultantes imagines. Aliæ ſingulari & diuino ingenio viros referentes effigies ſunt, quorumcunq; opera diſciplinæ inuentæ, & ſcientiæ velut à primis parentibus procreatæ fuerunt. Fama tenet, nullam ex ijs, intra mille annos non repertam itaque excultam fuiſſe, vt quæcunq; poſtea eſſet, aliquem ex priſcis autorem ac velut ſuum magiſtrum non agnoſceret. Fatentur hoc ad imam picturæ partem aliquibus appoſitæ ſubſcriptiones. *Nihil eſt ſub ſole nouum: Quicquid eſt præceſſit in ſeculis. Nihil dicitur quod non ſit dictum prius.* Pari honore excipit pictura merita eorum, qui ſuâ curâ diligentiaq; quæ neſciebantur, hominibus aperuere monſtrauereque. Extat inter cæteras Chriſtophori

Conſtantinopolitana.

Varro lib. 3. de Re ruſtica.

Eccleſiaſtæ Cap. 1. duæ ſententiæ.

Teren. in Eunucho.

ſtophori Columbi, qua Nouum Orbē petit, qui niſi noſtris patebat fabulis, nauigatio. Picta illic quæ pingi non poſſunt, tonitrua, fulgetra, fulgura, iratum verſumq; ab imo mare, venti incurſu vario, nunc nauigium circùm voluentes verſantesq;, nunc correptum in altum ſecum ferentes, ſorbentesque in excelſum, nunc pulſatas ex profundo belluas cum fluctibus voluentes. Inuitam hoc iter diligentiamq; tuliſſe naturam, in confeſſo eſt tam atrox comminatio, abdita per tot ſecula ſubtractaque à nobis toto oceano terra: oppoſitum cum periculis ſuoq; profundo mare, in quo vix aliquæ ſiderent anchoræ, immiſſâ in corpus pendentis pergentisq; per aquas ad quemcunq; timorem parte iam mortis, quam nulla ſequeretur ſepultura. Adeo nulla cura & curioſitas, quæ malorum occaſio hominibus eſſet, naturæ placuit: abundè ſuppetente in veteri Orbe deliciarum & diſcordiarum materiâ, nedum vt illa ex nouo, quâ vetus colliderctur, adduceretur. Ergo eius in nauigando, cui totum hoc non ſatis patuit, pro miraculo habetur auiditas, quærendiq;, quod natura ſcire tamdiu non permiſit, temeritas. In nauigationis huius emolumentis inprimis cenſebatur monſtratum *Aurum*, quod cum nullo anno tot nauibus vectum, naufragiorum, bellorum, piratarum auiditati direptionique explendæ deficiat, creditur ab aliis aureum illic ſolum eſſe. Iam ex eodem Orbe, alterius generis quàm ante fuere

Inuentio Noui Orbis quæ fuit Anno 1492.

Quæ ex Nouo Orbe ad nos apportata.

aduecti *Galli, Mures, Ficus, Nuces, Cannæ, Bombicum* quoq;, & vermiculorum texentium serica, monstratus prouentus, postquam ab eo tempore certarum arborum folijs nutrire animareq; animalia, simulq; quibus in sua fila inuolui claudique velut nuce mos erat, euoluere retexereq; in sericorum fila didicimus. Non exiguâ sane gloriâ apportatæ artis, vt plebes quoq; & vulgus opificum sericati holosericatique translucerent, variarentque luxum vestibus *Vndulatis, Rasis, Semirasis, Ormesinis, Damascenis.* Nam similis opificij ac serici ignorantiam, fatentur vestiaria veterum huiusmodi vestibus carentia: & immensa pretia, serici librâ auri tunc librâ veniente: imperatoribus quoq; vxorum suarum cultui sericũ negantibus. Quam ob rem ab Aureliano imperatore, vxorem vnicum pallium batteum sericum petentem, his verbis, dimissam ferunt. Non conuenire vt auro fila pensentur. Nec minori in admiratione ex eodem Orbe allatæ habebantur imagines, ex plumis auium ita varietate dispositâ contextæ, vt inducti colores penicillis melius reddere effigies non possint; eædem ad claritatem solis positæ ita radiantes, vt varias in partes inclinatæ, in varios nouosq; colores transire lucemq; suam iaculari videantur. Adhæc lignorum & plantarum multarum nouitas, vt *Guaiaci, Chinæ, Sarsæ-parillæ, Sassafras,* quorum vtilitas inter laudatissima sanitatis humanæ bona recepta, *sancta* quoq; appellata est. Magno

Genera sericorum.

An erat & quanto pretio apud antiquos sericum.

Vopiscus in Aureliano.

Medicamenta ex Nouo Orbe apportata.

gno certe ac sæuo in tantis muneribus supplicio, aduecto quoq; ex eodem Orbe peregrino morbo, cuius sæuitiam societas etiam contactusq; innocentũ traheret. Tanto nobis curiositas constitit, bonaq; etiam quæsiuisse pæna fuit. Morbus hic quamuis *Indicus* sit, apud varias gentes varia nomina obtinuit. Galli *Neapolitanum*, vbi se primum eo infectos sensere, dixerunt. Itali à Gallis in quibus se illum conspexisse meminerunt *Gallicum:* Germani ab Hispanis, qui ex India hanc quoq; pretiosam mercem aduexerunt, *Hispanicum* nominauerunt. Hæc est inuenti Orbis vtilitas, hic nauigationis exitus, cui narrando insistendum paulum fuit, nihil magis hominibus admirantibus quam malis partam luxuriam.

Morbus quoque Gallicus, & quæ eius appellationes.

Innumerabilia sunt præterea inuenta, quæ templum in se habet ostentatque. Siquidem quicquid in tanto mortalium numero humani ingenij vis, quicquid labor curaque peperit, nihil non illuc affertur, consecratumque Virtuti donarium, visendum posteritati relinquitur. Igitur vniuscuiusq; illic manet inuentum, signatum pro ingenij excellentiâ, tabulâ, lapide, ære, argento, auro, aliaue materiâ: appositi insuper tituli, qui nomen dicunt alij inuentoris, alij artificis, alij gentium, alij hominis. Sic fatetur *gladius, galea, hasta* Lacædemonios: *clypeus* Prætum: *securis* Penthesileam Amazonum reginam: *arcus & sagittæ* Scythen Iouis filium: *balista*

Varia variorum inuenta.

& funda Phænices: Theſſalos *pugna ex equis*, Pænos *pugna naualis:* Æginetas *nummus:* Anacharſin philoſophum *anchora, bidens, figuli rota:* Dædalum *aſcia, perpendiculum, malusq; nauis:* Icarum *vela: tubæ* Pyſæum & Pyrrhæum: *putei* Danaum: *induciæ* Lycaonē: *ſepultura* Lycurgum: *ſpeculum* Æſculapium: *cithara* Apollinem. Nec modus exemplorum. Alia ſerò, alia recens inuenta: quædam quæ ſola poſteritas, quædam quæ ſola cognouit antiquitas. Duo ex vetuſtis, quæ reliqua illic exceſſêre inuentionum miracula, ſilentio minimè inuoluere conuenit. Ardet ad aram Deæ ſuſpenſa lampas multis millibus annorum, nemine alimentum monſtrante, immortali diebus noctibusque flammâ. Perfert incendium, oleum, incredibile dictu, ſemel affuſum, atq; ita temperatū, vt ſe ipſum velut perpetuò pariat, voracitatemque ignis ſine ſui damno paſcat. Repertam narrabant tempore Pauli Tertij Maximi Pontificis in ſepulchro Tulliæ filiæ Ciceronis eiuſmodi lucernam, quæ admiſſo nouo aëre extincta, arſerat antea mille quingentis quinquaginta annis, cadauerq;, in quod totidem anni nil eualuiſſent, tridui poſtea morâ cōputruit, medicamine amoto vitiatoque. Alterum quod in eodem miraculo mirum eſt, lampas ipſa. Vitrea hæc eſt, è vitro flexibili ab eodem artifice facta, qui Tiberium inuentione ſua placans, poculum in conſpectu eius alliſit, ſtatimq; acceptis in manus fragmentis, quæq; abrupta ſibimet erant, in

Inuenta veterū quæ iam perierunt.

Oleum incombuſtibile.

quod ardebat annis 1550.

Vitrum ductile.

integrum

integrum agglutinauit, illæsumque rursus & infractum mensæ imposuit. Neq; his inferiora, ignorata ab antiquis, à recentiore ætate inuenta monstrabantur. In Alchimia vtcunq; licet à faciendo auro homines exciderunt, inuenta tamen, dum vnicè aurum quęrunt, ratio Gemmas emaculandi: Sapphirum dealbandi, vt Adamas videatur: *Stannum* in aliud metallum vertendi vt argenti similitudine viuat micetque: Aquis metalla inuicem separandi distinguendiq;: *Distillatione* ex quacunq; stirpe substantiam educendi, sublatamq; in aërem, vt aquæ vel olei corpus capiat, condensandi: pluraq; prorsus auro non inferiora. Iam *Horologia, Bombardæ, Typographia, Charta, Pixis nautica, Ignis Græcus*, adeo pertinax & inuictus, vt nec aquis mersus sepultusq; emoriatur. Hoc defendit muros suos aduersus Sarracenos Constantinus Pagonatus, flagrabantq; hostium naues ab igne in profundo, maiore miraculo quàm Romanorum extra aquas à speculo Archimedis. His talibusq; opere aliquo expreßsis signatisq;, paßsim completum est spatium interioraque templi, hæc sustinent parietes, concamerationes, antes, parastatæ, interpensiua, columnæ, epistylia laxißsimæ ædis, disposita ea pulchritudine & varietate, vt quocunq; inciderint oculi, reficiantur. Iam tholus vmboq; in modum alterius templi, proprijs quoq; miraculis spectabilis est. Ab hemisphærio summaq; illius testudine, pendet ad dextrum

Inuenta recentiorum Chimistarum

Inuenta noua quibus antiqui carebant.

Hic ignis inuentus Anno 670.

Alexander Magnus pila argentea somnum excutere solebat.

Alexandri Magni *Pila argentea*, quam cum se quieti somnoque traderet, protento extra cubile brachio, suppositâque conchâ æreâ, tenere consueuerat: vt quoties neruorum rigorem sopor infusus laxasset, gestaminis lapsi tinnitus dormientem suscitaret, longamq; interrumperet quietem. Ad sinistrum *Columba lignea* Architæ Tarentini est, mathematicâ ratione ita aptata librataq;, vt surrigi in volatum, eiaculari sese in sublime, ac meare sulcareque per cælum variè posit. Inter hæc duo, *Cælum* medium ab Archigene appensum est, res supra omnem miraculorum admirationem maxime mira, & operæ Dei tantum similis, ijsdem, quibus hoc quod cernimus, officijs, ijsdem legibus, ex ære fabrefactum. Totidem in eo sidera, fixa, errantia, per totidem vias cursusque euntia, in eadem interualla, in eandem mensuram cadentia. Sol perinde obseruabilem annum faciens circumactu suo: Luna pro vario cum Sole coitu occursionibusque, modo curuata in cornua, modo æquâ portione diuisa, modo sinuata in orbem, plena, deficiens, repente nulla, breuiterq; tam multa in tam paruo æreoq; conclusa globo, quæ in tantum excedentis magnitudinis cælo vix concludere potuit natura.

Columba lignea quæ volabat.

Cælum æreum Archimedis circumactionibus suis simile vero cælo.

Templi Honoris descriptio.

Tandem his satiatos spectaculis, excipit Templum Honoris, ita priori connexum adhærensque, vt sæpe dediti alterius miraculis in illud cum se intrare

non

non putent, sentiant intrasse. Priscum pariter, pariter religiosum, magnificumque. Prodit magnificentiam eius ostium amplissimũ ornatissimumq;. Quocunq; magnificæ ianuæ carere non debent, antepagmenta, cumatia, coronæ, supercilia, margines, astragali, omnia hæc adornata vestitaq; sunt magnorum virorum insignibus, imaginibus, spolijs ab hoste raptis, quorum nihil attrectare refigereq; à postibus fas est, aut quantum ab his ianuæ patet aureâ fulget cælaturâ opereque mirabili. Cauea templi non ingens, minorque quàm Virtutis est: sed debet artifici, quòd perfusa gratissimo lumine purissimum diem recipit, totoque die velut solem seruet, refulget. Fenestræ ad hoc nullæ sunt, hemisphærium tantum in medio large cauatum circinatumq;, ex summo quocunq; inclinato soli occurrit. Subest lithostratum vermiculatis marmoribus distinctum. in medio procera vetusque palma tanquam sub aperto sibi cælo virens. Palmæ truncum ramosq; hedera pererrat, lubricoq; ac flexuoso per eam reptatu nititur serpitq; in altum. Vtramque aliquot arbores in orbem stantes circumueniunt, suamq; ex eodem cælo accipiunt vitam, olea, laurus, myrthus, quercus, cedrusq;. Velut ad pedes istorum gramen sua viriditate surgit fruticatque. Carpere inde frondes coronis præcipue texendis olim mos erat. Hæc materia acceptissima, hoc pro virtute præmium gratissimum habebatur. Nec promiscuus

Sic solebant postes & ianuæ exornari veterum de quo Plinius lib. 35. Cap. 2.

Arbores ex quibus veteres coronas texere solebãt ad virtutem honorandam.

Olea præmium victorum. miſcuus cuiusq; erat vſus. *Oleam* in certamina Olympica, atq; ijs qui in fugam cõuerterant hoſtem, deferebant: quòd eorum virtutę, ferocia mitigata velut ab oleæ ſucco perfuſum ferrum bellorum inſtrumentum, domatur molleſcitque: quod etiam ab *Pacis ſignum.* aqua riget magis magisque dureſcit. Igitur oleæ quoq; ramum prætendi, pacis erat, & minime ferocientis animi indicium. Ex *lauro* triumphantes co- *Laurus triumphantiū præmium.* ronabantur, velut aduerſus pericula interriti inuictique, quòd ea arbor contemptrix quoq; eſſet metus & fulminum. In exemplis eſt, Tiberium tonan- *Contemptrix fulminum.* te cælo, ex eius ramis coronam geſtare ſolitũ, quod, vt dictum, ſola fulmine non icitur. *Myrthum* ad mi- *Myrthus ouantium præmium.* nores triumphos, ouantiumque honores vſurpabant; ceu facilem, & ſine ſanguine partam victoriam, propera arbor naſci, & in trimatu frugifera, ſatis adornaret. Poëtæ ex *hedera* coronis vtebantur, *Hedera poetarum præmium.* humili planta, & fortunæ ſuæ aliam arborem quam amplecteretur, quærente. Nam & illi fautoribus patronisque, in quos rec..mbant, indigent: qui ſi contingant, ingenio eunt in altum, ramosq; ſuæ induſtriæ ab illo nexu felicisſime imitati hederas *Quercus ſeruatoris ciuis præmium.* expediunt. In *quercea* corona, quanquam nitor & venuſtas aberat, ſalus tamen ſeruati ciuis & beneficium in illa delectabat: clarâ profeſsione, ſeruatorem alterum velut altorem & parentem eſſe. Nam antequam vomeribus inuerſa, raſtrisque & aratro perrupta tellus fecunditati aſſueuiſſet, de glande

in

in exordio rerum baccisque habuisſe dicitur homo alimoniam. Sic priſci homines virtutem pretio non coluere: tantoq; humilius ac vilius præmium, quantò ſublimius maiusque erat meritum, propoſuere: contenti cui par inueniri non poteſt, conſentiente laude bonorum, voceq; incorrupta rectè iudicantium de excellente virtute. Nam quanto vnus ciuis & ſæpe humillimus ſeruatus, vniuerſo exercitui, pluribusque nobiliſsimis ab obſidione abominandoque exitio liberatis præſtabat? hoc tamen præclariſsimum facinus in meritis ſuis, rem viliſsimam viride *gramen* decerptum, ibi vbi obſeſſos ſeruaſſet aliquis, habuit. Quippe ſumma hæc in illa coronâ gloria fuit, terram à ſe ſeruatis, quæ herbam gramenq; proxime confoueret, atq; altricem ipſam humum, & humationem tot hominibus datam profiteri. Quamobrem manet adhuc arboribus honos, veteremque in templo ſatæ gloriam relinquunt. Nam cedrum palmamq; æternitas illuc intulit. Nullæ his arboribus vetuſtatem minus timent. Succo *cedrino* perungi libros, ne tinea carieſue rodat mos eſt: quo medicamine defoſſos in terra cum Numma Pompilio libros, duraſſe aiunt annos quingentos triginta quinque. Arbor ipſa in aquis firmiſsima, & quæ nec madefacta corrumpi poteſt: ex cuius ligno conſtructam arcam Noë ſeruaſſe humanum genus omittendum non eſt. *Palma* virtutis arbor eſt. Vt hæc in ardua ſic illa in quod-

Gramen ſeruatoris exercitus præmiũ.

Hinc: Cedro digna locutus.

Ex cedro arca Noë.

Palma victorum præmiũ.

cunq; pondus adeo contumax, vt onere pressa non modo nō curuetur, sed magis aduersa resurgat, sursumque contra pondus nitatur. Ob id ad victoriæ symbola vsurpari sueta: quæ vrgentibus prementibusque malis, prius etiam vitâ, quam animo cedere mauult. Itaq; summum inter arbores in templo honorem obtinet. Coma frondesque eius, pretiosis ornamentis ac donarijs ab ipsa Dea reuinctæ, insolito pondere fructibusq; nutant. Induuias magna vis gemmarum conuestit, inter has corallorum rami, velut in sanguinē concretæ guttæ, atq; ab inflictâ arbori plaga manantes erumpunt. Ex ipsis frondibus pendent, alibi fasces cum securibus, alibi sceptra, diademata, illuminatæ margaritis coronæ, sellæ eburneæ, curules, trabeæ, palmatæ, togæ, purpuræ, phaleræ, prætextæ, paludamenta, intextæ auro chlamydes, lati-claui, calcei lunati: alibi torques, annuli, enses, litui, auro cælata calcaria, cruces, aurea vellera, balthei cingulique militares: alibi mitellæ margaritis baccisq; vncialibus internitentes, claræ vnionibus infulæ, vittatæque atq; illustres pretioso lapillorum ambitu tiaræ. Non secus ibi, quàm cursum & certamen inter se ludentium videas. Prout auræ è summo spirauere, modo speciem iam iam cadentium ramorum, & suo pondere se ad terram trahentium: modo post ruinæ irritas minas, sublatis repente ramis in altum remeantium, reciprocoque cursu velut à rapina captatores

Honorum insignia è ramis pendula.

ptatores

ptatores eludentium speciem referunt. Cessat statim lasciuia fure viso, agnoscuntque venientem in quantocunq; agmine. Parent soli suæ Deæ, ac prout illa, hæc aliaue insignia alicui annuerit, ita inclinati sua sponte venientibus porrigunt. Ideo circa Deæ signum, quod ad aram colitur, magna vis munerum pendet, ex auro, argento, exsonantium supplicum votis. Sed fama est Deam inexorabilem esse, nisi ijs quos Virtus commendauisset. *Eorum distributio.*

Astant Honori alia duo nomina *Reuerentia* & *Maiestas*. Sacrificia solis his aperto capite facere mos est, cætera numina velato venerari. Auget venerationem ingens *Candelabrum*, dicatum aliquando in prytaneo Tarentino à Dionysio iuniore Siciliæ tyranno, eòq; translatum, in quo totidem succenduntur lychni, quot in anno numerantur dies. Præsto est *Fortunæ* aureum signum, quale comitari principes, & in cubiculis Imperatorum Romanorum poni solebat. Impediti huic vittâ oculi, ipsa volubili globo imposita, pedem vnum velut auolatum sustollit, alterum suspensum neq; probe repositum, in eodem globo sustinet. Dextrâ auidissime munera, quibus inuicem supplices pro honoribus certant, accipit: sinistrâ è succincta veste insignia depromens, furtiuâ largitione indignis distribuit proditque. Hinc in eam Numinum indignatio: & hominum quoq; ex frustratione, vel obtentu, varia affectio. Inuocatur, accusatur, exoptatur, cogitatur, *Sacrificia Honori fiebant aperto capite.* *Candelabrũ Dionysij tyranni.* *Fortunæ simulacrum.* *Eius fraus.* *Cultus.*

arguitur, laudatur, agitur rea, solaque inter Numina nescias plura referat probra vel sacra. Quod postea reputationem subit, multitudo statuarum est adeo per templum diffusa sparsaque, vt astare lapideus populus videatur. Magnus is honor, is virtutis cultus est, non merita modo memoriamq; clarorum virorum basibus earum inscribere, sed effigies quoq; vultusq;, & lineamenta corporis, artificum expressa manu, visenda posteris relinquere. Igitur, & quæ lapidibus commode reddi non poterant, excipit pictura, humanissimâ pariter ambitione, alibi funerum, alibi triumphorum pompam referens, certantibus cum vero imaginibus.

Honor in statuis & cyppis.

Sunt in sinistro templi pariete, depictæ veterum exequiæ, ita repræsentato omni pietatis mæstitiæq; officio, vt sermo tantum querelæq; ab imaginibus expectari videantur. Hic corpora purgantur lymphis, oleoq; vncta pretiosis vestibus induuntur. Illic præaltæ cupressus defuncti armis telisque instar trophæorum exornatæ eriguntur. Circum ingentes pyræ, aggestâ pinu roboreque construuntur. Alibi cadauera toris imposita ad ignem deferuntur. Comitantur detonsi pullatique propinqui, versas ad terram faces portantes: hîc alia turba mærentium, hîc maiores defuncti apertis armarijs atrijsque in exequias emissi. Iam præficæ, tubicines, præcones populum velut citantes in lamenta. Tum quâ digesta per strues cadauera visuntur, alij

Exequiæ & honor cadauerum apud antiquos.

opertis

opertis auersisque vultibus ignes subijciunt, alij vbi cadauera flamma corripuit, fauillamque nubibus immiscuit, seruos, equos, canesque: alij vt vxores, intimiq; amicorum vltro scandentes rogos, se in flagrantes complexus ipsasq; dant inferias. Visuntur ab Archelao, Euripidi Tragico consiliorum suorum socio, sumptuosissimæ factæ exequiæ, cuius etiam suprema non contentus prosequi sumptu funeris, crinem quoq; tonsus est, & mærorem, quem animo conceperat, vultu publicauit. *Euripidis honor.*

Similis in aduerso pariete est, lætitiæ honorisque in triumpho absolutio. Eriguntur alibi ingentes arcus, gloriosissimis illustrati victoriarum titulis. Alibi trahuntur currus, hîc spolijs telisque hostium, illic ligneis trabibus, captarumque vrbium simulacris onusti. Fertur deinde captiuum aurum, argentum, coronæq; & pręmia, si quæ victori socij populi hostesue ipsi dedissent. Sequuntur albæ victimæ bouesque. Post elephanti, tygrides, alces aliæque feræ antea non visæ. Tum Duces hostium captiuique, religatis post tergum manibus mærentes. Dehinc sublimis in curru aurato sedens triumphator, sceptrum manu alterâ, alterâ lauream & ex ea coronam in capite ferens. Iam vexilla collegiorum atq; castrorum, & circumfusi currui milites, omnisq; victoris laureatus exercitus. Excepti præterea sunt, & aliquarum gentium per parietem triumphi, non tam superuacanea priuati alicuius ho- *Triumphi Romanorum.* *Triumphi Hebræorum.*

minis pompâ, quàm gratitudine erga Deum magnifici. Laudatiſsimi ſunt Hebræorũ, apud quos pueri, ſenes, viri, fæminæ, principes, vulgusq; populi obuiã victori progreſsi, ad tympanorũ, muſicorumq; inſtrumentorũ ſonum, orbes, choreas mouentes, cãtando, beneficiũ ſe alteri victori, quam quem præ oculis haberent, debere profitentur. Inſerti non-

Exod. Cap. 15. nullis picturis verſus quos cãtare mos erat, legũtur. Sic cum Ægyptiorum iugum exuiſſent, Moyſenq; triumphando comitarentur: *Cantemus Domino, glorioſe enim magnificatus eſt: equum & aſcenſorem proiecit in mare. Quia fortitudo mea & laus mea Dominus: & factus eſt mihi in ſalutem &c.* Et immenſis agminibus Iudithæ cum triumpho occurrendo, cum in manibus eius opimum ferri ſpolium caput Holophernis, ſummamq; in eo victoriæ contemplarentur, gratularenturque.

Iudith Cap. 16. *Incipite Domino in tympanis, cantate Domino in cymbalis, modulamini illi pſalmum nouum, exultate & inuocate nomen eius.*

Exigunt quoq; oculos & alij, qui plene non poterant, compendio aliquo repræſentati illuſtrium virorum honores. Steſichoro poëtæ, ædificatum à Phalaride tyranno templum, decretique quamuis inimico, diuini cultus. Iam Mauſolea, ſepulcra, monumentaque, nomina cuiusque ſuſtinentia loquentiaq;. Inter quæ tymbus Ouidij, per multas lacrymas illi ante domus ianuam à Barbaris conſtru-

Eadem die ferunt deceſſiſſe T. Liuiũ. ctus: vt poſt ſeptem apud ſe in exilio conſumptos annos, hoc ſaltem ſolatij Kalendis Ianuarijs decedens referret, præſtari ſuam literis vbicunq; vene-

rationem,

rationem, placuisseq; aliquid in se barbaris, quod ingrati ciues non agnouissent.

His tam magnificis summorum virorum honoribus, miscentur & alij. Descripta in eodem templo cuiusq; priuilegia, prærogatiuæ, principũ indulta, hominum consensu impositæ appellationes, *Magnorum, Feliciũ, Augustorũ, Optimorũ, Maximorũ:* deficientibusq; iustis pro virtute titulis, & *Parentũ patriæ* cognomina excogitata. Iam sua cuiusq; præmia & eorum appellationes, Medicorum *Soteria* vel *Iatrea:* Docentium *Didascalia, & Didactra, Minerualia:* Militum *Aristea, Epinicia, Niceteria:* Nuntiorum, *Euangelia, Ministra:* Legatorum *Lautitia:* Hospitum *Xenia:* Beneficorum, *Charisteria:* Altorum, *Threptra:* Artificum, *Epichera:* Quippiam afferentium, *Comistra:* Iam ex humili priuataq; fortuna suâ aut maiorum virtute exempti, & per suos gradus digesti, *Pontifices, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Præpositi, Protonotarij, Archipresbyteri, Archidiaconi, Presbyteri, Diaconi, Canonici, Clerici, Sacræq; militiæ,* & religiosorum familiæ. Tum *Imperatores, Reges, Archid: Duces, Principes, Marchiones, Comites, Barones, Nobiles.* Et peculiaribus officijs alijs præeminentes *Cancellarij, Præsides, Consiliarij, Secretarij, Prætores, Assessores, Aduocati, Scribæ.* Sed recensere singula quis posit? Verbo claudo. hæc Sapientum Curia fuit, hoc Comitium, hic locus habendi senatus.

Appellationes magnificæ.

Nomina præmiorum,

Sed nos tantisper inhibitâ continuatione, narrationem sequentium alteri libello reseruemus.

Sumptu & impensis Bartholo
mæi Nouodworscii.